YIL: 4 • SAYI: 38 AĞUSTOS 2021 • 15 TL

YENİ GELEN.

RED. KURGU. ÜTOPYA

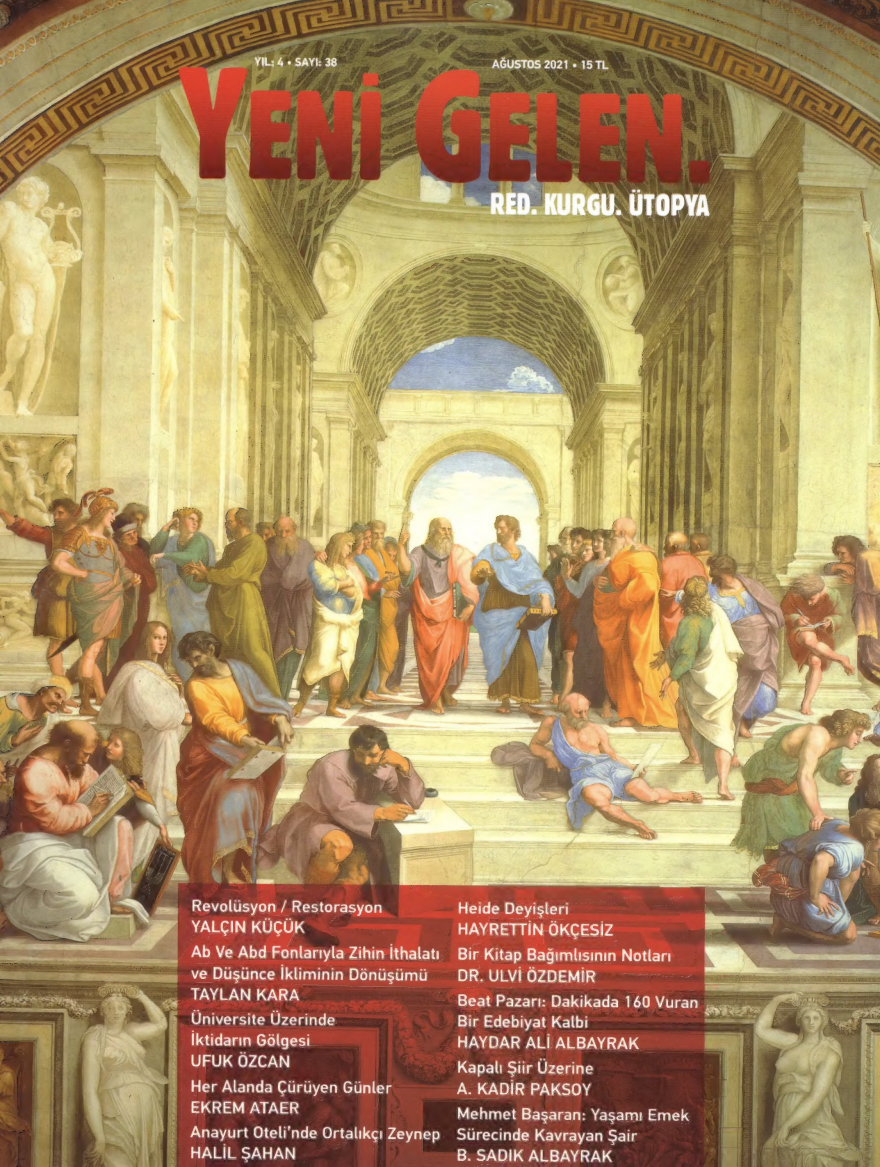

Revolüsyon / Restorasyon
YALÇIN KÜÇÜK

Ab Ve Abd Fonlarıyla Zihin İthalatı ve Düşünce İkliminin Dönüşümü
TAYLAN KARA

Üniversite Üzerinde İktidarın Gölgesi
UFUK ÖZCAN

Her Alanda Çürüyen Günler
EKREM ATAER

Anayurt Oteli'nde Ortalıkçı Zeynep
HALİL ŞAHAN

Heide Deyişleri
HAYRETTİN ÖKÇESİZ

Bir Kitap Bağımlısının Notları
DR. ULVİ ÖZDEMİR

Beat Pazarı: Dakikada 160 Vuran Bir Edebiyat Kalbi
HAYDAR ALİ ALBAYRAK

Kapalı Şiir Üzerine
A. KADİR PAKSOY

Mehmet Başaran: Yaşamı Emek Sürecinde Kavrayan Şair
B. SADIK ALBAYRAK

TAYLAN KARA,

BU TOPLUMA SİSTEMATİK BİR ŞEKİLDE UYGULANAN **İDEOLOJİK ŞİDDETİ** GÖSTERMEYE DEVAM EDİYOR!

TÜM KİTAPÇILARDA!

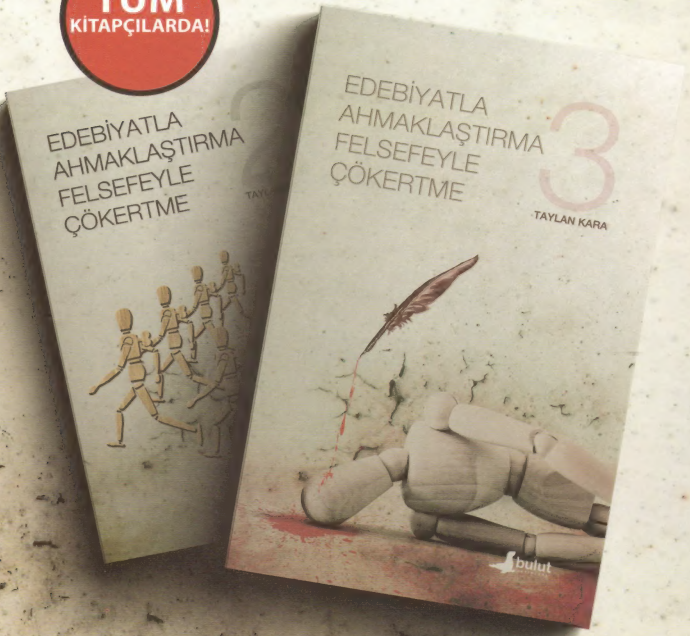

"Bu toplum, ince bir bilinç terziliğinin, son derece hassas bir 'sosyal nanoteknoloji'nin son ürünüdür. Bu topluma kaba şiddetin dışında son derece programlı ve sistematik bir ideolojik şiddet uygulanmıştır. Edebiyatla Ahmaklaştırma Felsefeyle Çökertme serisi bu ideolojik şiddeti göstermeye çalışmaktadır."

bulut YAYINLARI

Bulut Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
Osmanağa Mah. Yoğurtçu Parkı Caddesi Yonca Apartmanı 64/2 Kadıköy – İstanbul
Tel: 0216. 330 59 24 – 414 21 75 **Faks:** 0216 330 30 59
E-Mail: bulutyayinlari@gmail.com

bulutyay98
bulutyayinlari / bulutcocukkitap
bulutyayin / bulutyayinlari
www.bulutyayin.com

YENİ GELEN.

RED. KURGU. ÜTOPYA

YIL: 4 • SAYI: 38 • AĞUSTOS 2021
AYDA BİR YAYIMLANIR
ISSN 2619-9432

YAYIN SAHİBİ
YURDANUR ALBAYRAK

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN SÜRELİ AYLIK GAZETE

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE YAZIŞLERİ MÜDÜRÜ
B. SADIK ALBAYRAK

ÖYKÜ EDİTÖRÜ:
EVİN OKÇUOĞLU

İNTERNET EDİTÖRÜ:
BUKET ÖZSANAT

EGE TEMSİLCİSİ:
AHMET KALE
akale5@gmail.com

YENİ GELENLER
ALİ EŞKİ
AYSUN ADALI
B. SADIK ALBAYRAK
ELİF YILMAZ
MAHİR ARDUÇ
UBEYDULLAH GÜNEL
ULVİ ÖZDEMİR

KAPAKTAKİ TABLO:
RAFFAELLO - ATİNA OKULU (DETAY)

GRAFİK TASARIM
FATİH MUTLU

YÖNETİM YERİ
TOPÇULAR MAH. OKUR SOK. NO: 5/2,
EYÜP / İSTANBUL
TEL: 0537 240 55 54
WEB: www.yenigelendergisi.com
E POSTA: yenigelendergisi1@gmail.com
FACEBOOK: yenigelendergisi
İNSTAGRAM: yenigelendergi

BASKI
CEYLAN MATBAA
MALTEPE MAH. DAVUTPAŞA CAD.
GÜVEN SAN. SİT. B BLOK, ZEYTİNBURNU,
İSTANBUL

ABONELİK İÇİN
YURDANUR ALBAYRAK
TEB-TÜRK EKONOMİ BANKASI
TR580003200000000037975929 HESABINA
VEYA
YURDANUR ALBAYRAK, 15719029 NO'LU
POSTA ÇEKİ HESABINA
200 TL YATIRILDIKTAN SONRA ADRES
BİLGİLERİNİN VE ÖDEME MAKBUZUNUN
KOPYASININ E-POSTA İLE İLETİLMESİ
YETERLİDİR.
YURTDIŞI ABONELİK 100 AVRO
KARŞILIĞI TL.DİR

İÇİNDEKİLER

2 • **SAHİPSİZ ÜLKE**
B. SADIK ALBAYRAK

3 • **ALPER YALMAN'DAN ŞİİRLER**

4 • **KADIKÖY'DE 26 YIL SÜREN BİR MÜCADELE HASANPAŞA GAZHANESİ MASALI**
MUSTAFA BİLGİN

5 • **ULUSLARARASI PLASTİK SANATLAR DERNEĞİ BİLDİRİSİ: "ARKEOLOJİ MÜZESİ'NİN ESERLERİ TEHDİT ALTINDA"**
BEDRİ BAYKAM

6 • **AB VE ABD FONLARIYLA ZİHİN İTHALATI VE DÜŞÜNCE İKLİMİNİN DÖNÜŞÜMÜ**
TAYLAN KARA

19 • **PORTRELER**
MEHMET BARIŞ

20 • **REVOLÜSYON/RESTORASYON**
YALÇIN KÜÇÜK

26 • **ÜNİVERSİTE VE ÜNİVERSİTELİ GENÇLİK ÜZERİNDE İKTİDARIN GÖLGESİ**
UFUK ÖZCAN

31 • **HOŞ GELDİN**
SERTAN BALKAN

32 • **BALIK DEĞİL! İNSAN...**
ÖZLEM YÜCESAN

34 • **İZLERİNE BASARAK GELDİM MÜSECCEL KIZILLIĞININ**
ALİ EKBER ATAŞ

36 • **HER ALANDA ÇÜRÜYEN GÜNLER (!)**
EKREM ATAER

39 • **MADENCİLER YÜRÜYOR**
EVİN OKÇUOĞLU

40 • **ORTALIKÇI ZEYNEP**
HALİL ŞAHAN

43 • **DİL YÜKÜ**
ASIM ÖZTÜRK

44 • **BEAT PAZARI: DAKİKADA 160 VURAN BİR EDEBİYAT KALBİ**
HAYDAR ALİ ALBAYRAK

49 • **DÜŞÇE**
HAYRETTİN GEÇKİN

50 • **BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2021/AĞUSTOS**
DR. ULVİ ÖZDEMİR

55 • **SEVGİLİM BENİ BEKLEME**
MEHMET ERCAN

56 • **"KAPALI ŞİİR" ÜZERİNE**
A. KADİR PAKSOY

59 • **ANALAR VE ŞAİRLER DURDURABİLİR SAVAŞI / ÖLÜM BİLE YORULDU**
MUSTAFA GÖKSOY

60 • **ŞİİRDE 68 KUŞAĞININ USTALARI BİR ŞEY SEZİYORUM**
KENAN ERCAN

62 • **KUŞLAR DA SUSTU**
HATİCE SÖNMEZ KAYA

64 • **GAZOK SALMAN**
HÜSEYİN ÖZDEMİR

67 • **OLDENBURG'DA GECE**
AYKUT KUTUCU

68 • **II. MÜRŞİLİ'NİN VEBA DUASI VEYA HATTUŞA'DA AŞKIN "T" HALİ**
RECEP BABAYİĞİT

73 • **SADIK GÜVENÇ'LE SÖYLEŞİ**
DAVUT KÖKSOY

76 • **KARİKATÜR SANATINDA SOSYAL ETKİLEŞİM GEREKLİ MİDİR?**
HASAN EFE

78 • **MEHMET BAŞARAN: YAŞAMI EMEK SÜRECİNDE KAVRAYAN ŞAİR**
B. SADIK ALBAYRAK

82 • **HEİDE DEYİŞLERİ**
HAYRETTİN ÖKÇESİZ

SAHİPSİZ ÜLKE

İki bin yirmi birin ilk yarısı ülkemiz için felaketlerle dolu geçti. Koronavirüs salgını yayılırken, Boğaziçi'ne kayyum atamasıyla yeni yıla girdik. Marmara denizi kirlilikten boğuldu, Karadeniz'e her yağmur sel oldu. Ağustos'a sayısı yüzü geçen, günlerce devam eden orman yangınlarıyla girdik. Memleketin dağı taşı, köyleri kasabaları alevler altındayken ülkenin bütün olanaklarını seferber ederek yangınları söndürmesi gereken iktidar mensupları inanılmaz bir duyarsızlıkla felaketi seyrediyorlar. Halk var gücüyle, kazması küreğiyle yangını söndürmeye koşarken 20 yıldır ülkeyi yönetenlerin vurdumduymazlığı karşısında ne yapacağını bilemez halde. Televizyonda konuşan bir yurttaş, iktidarın bu halini anlatmak için soruyor; "Müdahale etmek için daha ne bekliyorlar? Gözyaşlarımızla yangını söndürmemizi mi istiyorlar?"

Ülke yanıyor, halk çaresizlik içinde ağlıyor.

İktidarı Osmanlı sarayından alarak Millet Meclisi'ne veren Cumhuriyeti yıkarak adım adım yeniden bir saray düzeni kuranlar ise halkın acılarıyla alay edercesine nutuklar atıyor. On tane öğrenci şehir meydanında slogan atmaya kalksa üzerine tazyikli su sıkan tomaları sürenler, ülkedeki yangını söndürmek için bu araçları kullanmayı gerekli görmüyor. Türk Hava Kurumu'nun uçakları hangarda beklerken bunların yangına su sıkması için hiçbir çaba gösterilmiyor. Dürüst gazeteciler bağımsız birkaç gazete ve televizyonda neden THK'nun tasfiye edildiğini tartışıyorlar, hiçbir akılcı neden bulamıyorlar. Felaketten felakete sürüklenen ülkede iktidar mensuplarının yaptıklarının akla sığar bir yanı bulunmuyor.

Evi, bahçesi yanmış halk acılarına derman olacak bir çözüm ararken, ona düşük faizli krediyle toki evi yapılacağı müjdesi veriliyor. Makam otobüslerinden suratına çay fırlatılıyor.

***

Evi yanan bir köylü kadın muhalif parti başkanına şöyle sesleniyor: "Ev yapılır ama bu ağaçlar bir daha geri gelmez. Ben 35 yılda yetiştirdim onları, yeniden yetiştirecek bir 35 yılım daha yok ki." Emeğini çeken yanan ağacın değerini biliyor, onlarla birlikte ömrünün kül olduğunu görüyor, acısını derinden duyuyor. Saraylılar ise başka dünyadalar. 18. yüzyılın saraylısı Marie Antoinette'in sözü, "ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler", belki de asıl bizim 21. yüzyıl saraylılarımıza uyuyor.

Biz hayatın yeşilini korumaya çalışırken saraylılar paranın yeşilini arıyor. Paranın yeşili için dinin yeşilini yayıyor.

***

Felaketten felakete sürüklenirken biz hep sonuçları tartışıyoruz. Sonuçların şoku altında gerçeği bütünlüklü göremiyor ve nedenlere inemiyoruz. Nedenleri bulup önleyemezsek felaketten felakete koşmamız olağandır. Yaşadığımız felaketlerin peş peşe sıralanması rastlantı değildir, hepsinin temel bir nedeni var.

Bugün ormanların ve köylerin yangınını seyreden saray iktidarı, 20 yıldır ormanları maden şirketlerinin yıkım sahası haline getirmiştir. Boğaziçi Üniversitesi'ne kayyum atanması, üniversiteleri ülke sorunlarına bilimsel çözümler arayan özgür ve özerk kurumlar olmaktan çıkaran bu iktidarın sıradan icraatlarından biridir. Derelerin HES inşaatlarıyla kurutulması, ülkenin verimli tarım ürünleri fındık, çay, tütünün kamusal işletmelerinin zarara uğratılması veya özelleştirilmesi, köylünün emeğinin değersizleştirilmesi son 20 yılın kasıtlı ve acımasız politikasıdır. Çıkardıkları torba yasalarla köylerin adını bile sildiler; şimdi onlara mahalle diyorlar.

Şehirlerin inşaat şirketlerine teslim edilmesi, plansız, ağaçsız beton çöllerine çevrilmesi saray düzeninin eseridir. Ülkenin milyonlarca Suriyeli göçmenle dolması, ABD'nin BOP'u için komşu ülkedeki iç savaşı körüklemelerinin sonucu değil midir? Geldikleri günden beri dini politikaya alet ederek Anayasanın laiklik ilkesini çiğnediler ve ilan edilmemiş bir şeriat düzeni kurdular. Sonuçlara ağlamayı, parçaları tartışmayı bırakıp nedenlere gidersek felaketlerimizin ortak bir nedenden kaynaklandığını açıklıkla görürüz. Türkiye'nin idaresini 19 yıldır ele geçiren akp iktidarı bütün felaketlerin temel nedenidir. Daha doğrusu böyle bir partinin iktidarı Türkiye'nin felaketidir ve her geçen gün halkımıza daha pahalıya mal olmaktadır.

Elbette bu partinin asıl yaratıcısını, ülkenin felaketinden para kazanan sermaye sınıfını görmezden gelmiyoruz. Bugüne kadar bu iktidarın en büyük destekçisi tüsiad'çıları unutmuyoruz.

***

Koskoca bir halkı felaketzede yaptılar. Uzun sürdü, ama saraylılar için yolun sonu göründü. Bir halk gözyaşlarıyla yangını söndürmeye zorlanıyorsa elbette bunun cevabı çok ağır olacaktır. Yüz yıl önce emperyalistlerle işbirliği yapan saraylıları kovan bu halk ülkesine yeniden sahip çıkmayı bilecektir.

■ B. SADIK ALBAYRAK

ALPER YALMAN'DAN ŞİİRLER

13 Haziran 2020'de aramızdan göçen Alper Yalman yoldaşımızı "Hüzünlü Şarkılar Sokağı" kitabından aktardığımız şiirleriyle anıyoruz.

masal

idiloş bebeğim

bir varmış
bir de yokmuş
kızımın babacığı
pireler berber iken
develer tellal imiş
bebekler almış bebeğine
telli duvaklı
kirpikleri upuzun
saçları sarı

önce onları sevmiş
kızı niyetine
of bile dememiş
ilk yediği sürgünde
ikincisine çok içerlemiş
ah demiş ki ne ah
her iç çekişinde kızının
her babacık sesi geldiğinde
uzaklardan
öyle oturmuş ki içine
dolu gözlerle
upuzun düşünmüş
ciğerleri ta derinden sökülmüş

şu üç kırmızı elma gökten
ne zaman düşecek
kısacık hayatımız
hep hasretle mi geçecek
geçtim kerevetine çıkmayı
muradı da koyalım kenara
yahu demiş her masal
mutlu biter sonunda
bizim masalımız
ne zaman bitecek

bir varmış
bir de yokmuş
kızımın babacığı
pireler berber iken
develer tellal imiş
bebekler almış bebeğine
telli duvaklı
kirpikleri upuzun
saçları sarı

nedensiz umut

cantoniğime

oğlum benim
en güzel çığlığı sevincimin
ana karnındayken daha
vuruşlarını dokunuşlarıma
sevincinden besbelli
saklıyorum yaşamımın
en değerli
hazinesi gibi

sevmeyi seninle
seninle sevinmeyi
hüzünlenmeyi seninle
telaşlanmayı geceler boyu
ateşlenmeyi ateşinle
karanlıklarında derin
kederiyle gurbetin
törpüsü oldun
bütün sivriliklerin

ne anadan ne de babadan
senden öğrendim hayatı
öğrendiğim kadar sokaklardan
bir de durup dururken nedensiz
umut etmeyi

Alper YALMAN
HÜZÜNLÜ ŞARKILAR SOKAĞI

KADIKÖY'DE 26 YIL SÜREN BİR MÜCADELE
HASANPAŞA GAZHANESİ MASALI

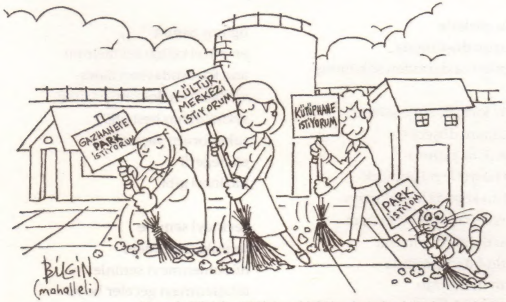

Mustafa Bilgin'in GÇG'nin aylık bültenlerinden birinde yer alan çizgisi.

Restorasyonu tamamlanmış Hasanpaşa Gazhanesinden bir görünüm.

Bir varmış bir yokmuş...

Kadıköy bölgesinin aydınlatma ihtiyacını karşılamak üzere 1892 yılında kurulan Hasanpaşa Gazhanesi, üretimini 1993 yılında tamamen durdurunca 32 dönümlük bir alana kurulu tarihi yapı çürümeye terk edilmiş.

"Kırık camlar teorisini" doğrularcasına, giderek çöplüğe dönüşmeye başlayan Kadıköy'ün merkezindeki bu dev alan, bir yandan da "kent akbabalarının" iştahını kabartıyormuş ki dozerden gagalarıyla çoktan "gagalamaya" başlamışlar...

Hasanpaşa Gazhanesine komşu ve duyarlı bir mahalleli olan "Sevgi Bakkal", bu önemli 'Endüstri Mirası' ve alan yeniden düzenlensin, bölge halkına park olsun, diye imza toplamaya başlamış.

Toplanan 2000 imza bir dilekçeyle 1994'te Kadıköy Belediyesi'ne iletilmiş.

Gel gör ki burası İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yetki alanına giriyormuş.

Mahallelinin çabası ile dönemin Kadıköy Belediyesi başkan yardımcısı, mimar Levent Ersun'un çabası kesişince, Hasanpaşa Gazhanesi hızla Kültür Varlıklarına tescil ettirilmiş de SİT alanı ilan edilmiş.

Işıklarda yatsın; Levent Ersun'un güzelim desteği her aşamada sürmüş.

İmza veren bir grup genç, bu işin uzun erimli bir süreç istediğini fark etmişler ve bir 'mahalle örgütlenmesi' olalım, demişler...

Gazhane Çevre Gönüllüleri böylece kurulmuş.

Bu gönüllüler aralarında topladıkları parayla bülten bastırmışlar. Sonra da kapı kapı gezerek dağıtmışlar, mahalleliyle konuşup amaçlarını anlatmışlar; katılım talep etmişler.

Sevinerek katılan da olmuş, "bir çıkarınız olmasa neden uğraşacaksınız" diyerek reddeden de...

KAPIYA BIRAKILAN DAVET

Bazen de bültenlerini posta kutularına bırakmışlar, bildirilerini kapılara yapıştırmışlar.

İşte bu bildirilerden birinde, günü saati yazan bir toplantı davetine icabet eden "mahalleli" karikatürist Mustafa Bilgin, Gazhane Çevre Gönüllüleri ile tanışmış...

Daha çok kadınlarımızın öncülük ettikleri bu mücadeleye katılıp, çizgileriyle destek olmaya çalışmış...

Süreç içinde 'tüzel kişilik' olmaları gerekince isimleri; "Gazhane Çevre ve Kültür Kooperatifi" olsa da onlar hep Gazhane Çevre Gönüllüleriymiş.

"İstikrarlı hayal hakikattir" sözünü şiar edinen gönüllüler, 26 yıl içinde birçok belediye başkanı ve kadrosuyla tanışmışlar.

Zaman zaman yetkililerin uyumaya bıraktığı proje için hep uyanık kalmışlar.

İTÜ'lü hocalara planlar çizdirmişler, rölöve çıkartmışlar.

Bazen alanın içinde bazen hemen dışında, birçok kez halka beraber şenlik düzenlemişler.

Az gitmişler uz gitmişler, sonunda Kaf dağına ulaşmışlaaar...

2021 yılında restorasyonu tamamlanan Gazhane'nin, bir 'MÜZE ve KÜLTÜR MERKEZİ' olarak halkın hizmetine açılacağı duyurulmuş...

Masalımız burada bit-miyor...

Gazhane için 26 yıl emek veren çevre gönüllüleri isterlermiş ki, "küllerinden" yeniden doğan bu korunması gerekli tarihi aydınlatma tesisi, katılımcı yerinden yönetim modeliyle, yerelde yaşayanlardan koparılmadan, kültür-sanat insanlarının, halkın varlığı ve desteğiyle, bundan böyle mahalleliye, Kadıköy'e, bütün İstanbul'a aydınlık götürsün...

"Haydi, hep birlikte Kaf dağını aşalım!" diye konuşurlarmış şimdi.

Bir varmış, iki olsun, derlermiş.

■ **MUSTAFA BİLGİN**

ULUSLARARASI PLASTİK SANATLAR DERNEĞİ (UPSD) BİLDİRİSİ: "ARKEOLOJİ MÜZESİ'NİN ESERLERİ TEHDİT ALTINDA"

Basın yayın organlarında İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki bazı eserlerin eski Atatürk Hava Limanı'na taşınarak orada sergileneceğine dair haberler okumaktayız. Eski Kültür Bakanı Ertuğrul Günay ve Aydın Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Öğretim görevlisi Dr. Şeniz Atik'in de haklı olarak itiraz ettikleri gibi, UPSD olarak bizler de oluşabilecek potansiyel sorunlar üzerinden gittiğimizde son derece büyük bir rahatsızlık duyuyoruz. Sanat ortamımızın duyarlı kişi ve kuruluşlarının da büyük endişelerini şimdiden belirttikleri bu konunun, ivedi olarak Türk sanat kamuoyunun ve hatta Türkiye'nin gündemi haline gelmesi gerektiğine inanıyoruz.

Önce Arkeoloji Müzesi'nin tarihçesine bakalım.

Müze binası olarak 1887-1888 yılları arasında müzeci, ressam ve arkeolog Osman Hamdi Bey'in isteği üzerine dönemin ünlü mimarı Alexandre Vallaury tarafından projesi yapılarak inşa edilmiştir. Arkeoloji Müzesi, bünyesinde bir milyonu aşkın önemli eseri bulundurmaktadır. 13 Haziran 1891 yılında açılışı yapılan müzenin açılış günü, günümüzde hâlâ müzeciler günü olarak kutlanmaktadır. Arkeoloji Müzesi'ne, 1903 yılında sol kanadı, 1907 yılında ise sağ kanadı eklenmiştir ve bu özel bina döneminde en dikkat çeken 8-10 müze yapısından biri olarak kabul görmüştür.

İstanbul Arkeoloji Müzesi, ünlü müzelerle yarışan, dünya ölçeğinde birinci derecede önemli bir arkeoloji müzesidir. Dahası, British Museum'dan çok daha önemlidir. Çünkü British Museum' un nüvesi sıradan her şeyin satın alınarak toplandığı bir koleksiyon iken, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin nüvesi bir imparatorluğun hakim olduğu tüm topraklardan gelen arkeolojik eserlerdir. Yani "Muse-i Hümâyûn" dur.

Müzelerde eserlerin korunması gereken alan sadece sergi alanları ile sınırlı değildir. Müze bir bütün olarak depo, sergi alanları, restorasyon-konservasyon laboratuvarları, fotoğrafhanesi gibi birçok yerde profesyonelce yapılan işlerin, kurallar çerçevesinde bir araya getirildiği bir kurumdur.

Konu biraz araştırıldığında, daha doğrusu Atatürk Hava Limanı projesinde yer alan müze projelerine bakıldığında, "İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden 200 eserin burada sergileneceği" haberini şaşırarak öğreniyoruz.

Bu düşünceyi anlamak mümkün değildir. Bir müzeci, böylesi önemli bir müzenin eserlerini ziyaretçinin ayağına götürmez. Louvre veya British Museum'un eserlerinin böyle sorumsuz kararlarla müzenin dışında sergilenmek üzere çıkarılması hiçbir zaman mevzubahis olamaz.

Konservasyon ve restorasyon laboratuvarı kısaca eserlerin yok olmaması ve onların uzun yıllar yaşamalarını sağlamak için, bir anlamda onların tedavi edildiği laboratuvarlardır.

Ülkemizde devlet kanalıyla kurulan konservasyon ve restorasyon laboratuvarı, dünyada güncel olan laboratuvarlardaki bilimsel ve teknolojik alt yapıya yakın bir çizgi yakalamışlardır.

Bu laboratuvarların müzelerin içinde ya da çok yakınında olması gerekir.

Kısacası herhangi bir taşınmada eserler risk altındadır. O nedenle önemli müzeler, eserlerini ya da depolarını oradan oraya taşımak yerine, İngiltere'nin başkenti Londra'da bulunan British Museum'da olduğu gibi, büyük müzeler, bu onlara milyonlarca Dolar'a mal olsa bile, yakınlarında bulunan binaları satın alarak yer ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin deprem için güçlendirilmesi yapılması gereken önemli bir onarımdır. Ancak buradaki eserlerin müzeden çok uzak yerlere taşınması, korunması, tekrar geri getirilmesi zorlu bir süreçtir, bu esnada bazı eserler kaybolabilir veya zarar görebilir.

Yapılması gereken, müzenin yanındaki Darphane binalarına eserlerin taşınması ve koruma altına alınmasıdır.

AKM'nin daha önce yakın dönemde 2008'de yine "tadilat" adı altında boşaltılıp daha sonra bütün çabalarımıza rağmen yıkılması ve şu güne kadar hâlâ açılamamış olması da her zaman göz önünde tutmamız gereken bir müessif olaydır.

T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığını, bu son derece ağır tehlikelerle dolu girişimi tekrar gözden geçirmeye, Arkeoloji Müzesi yetkilileri, Arkeologlar Derneği, UPSD, AICA, (Uluslararası Sanat Eleştirmenleri Derneği) ile beraberce ivedi olarak oluşturulacak bir komisyonla konunun çok yönlü olarak bir toplantıyla değerlendirilmesine, paha biçilmez ve sonsuza dek yaşaması gereken bu büyük kültürel mirasa hiçbir zarar vermeden binaya deprem güçlendirilmesi yapılmasının, uygun, yakın ve yeni depolar oluşturulması koşullarının saptanması için, toplantının ve akıl birliğinin gerekliliğini önemle ifade ediyoruz.

Yalnız sanat ortamımıza değil, Türk kamuoyuna bu eserlerin korunmasının her kuşak için tarihsel bir sorumluk olduğunu hatırlatır, saygılarımızı sunarız.

■ **BEDRİ BAYKAM**

Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği
Türkiye Ulusal Komitesi Başkanı
24.05.2021

AB VE ABD FONLARIYLA ZİHİN İTHALATI VE DÜŞÜNCE İKLİMİNİN DÖNÜŞÜMÜ

■ TAYLAN KARA

Hükümetler ya da devletlerle ilişki içinde olan ve devletler tarafından fonlanan kuruluşlar "Non-Governmental Organisation (NGO)" olarak tanımlanamaz ya da tanımlanacaksa olsa olsa "Governmental Organisation (GO)" olarak tanımlanmalıdır. **Burada "hükümet devletten farklıdır" ya da "devletle ilişkili ama hükümetle ilişkisiz kuruluşlar olabilir" gibi itirazların pratikte hiçbir geçerliliği yoktur.**

Sivil Toplum Kuruluşu, "Non-Governmental Organisation (NGO)"nun karşılığıdır ve şöyle tanımlanır:

"Sivil Toplum Kuruluşları bütün hükümetlerden bağımsız organizasyonlardır."[1]

Hükümetlerle ilişkili olmayan ve bağımsız...

Adı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) milyonlarca liralık yardımıyla gündeme gelen kuruluşlar, örneğin bağlantıdaki habere göre İBB'den 30.5 milyon TL kaynak aktarılan Ensar Vakfı bir sivil toplum kuruluşu mudur?[2]

Haberde adları geçen bu ve benzeri vakıfların devletin çeşitli kurumlarından milyonlarca lira destek aldığı bilinmektedir. Esasen parayı veren de, parayı alan da, bunları izleyen de bu para akışının gerekçelerinin farkındadır. Bu vakıflara "bu parayı alsalar da para aldıkları kurumlardan bağımsız hareket ediyorlar" denebilir mi?

Çoğu kişi bu soruya olumsuz yanıt verecek ve bu kuruluşlara devlet kurumlarından yardım aldıklarından dolayı bağımsız olmadıklarını savunacaktır.

Hükümetler ya da devletlerle ilişki içinde olan ve devletler tarafından fonlanan kuruluşlar "Non-Governmental Organisation (NGO)" olarak tanımlanamaz ya da tanımlanacaksa olsa olsa "Governmental Organisation (GO)" olarak tanımlanmalıdır. Burada "hükümet devletten farklıdır" ya da "devletle ilişkili ama hükümetle ilişkisiz kuruluşlar olabilir" gibi itirazların pratikte hiçbir geçerliliği yoktur ve "hükümet" ile "devlet" kavramlarının tamamen örtüştüğü ve özdeşleştiği ülkelerde ise bu iddialar oldukça gülünçtür.

***

Yukarıdaki NGO/STK tanımında "bağımsızlık" kavramı kilit kavramdır ve bu nedenle "sivil toplum kuruluşu" olarak tanımlanan birçok kuruluş, özellikle "bağımsızlık" vurgusunu yapmaktadır.

"Bağımsız", "özgür", "tarafsız" sözcükleri ABD veya AB fonları ile beslenen proje ve kuruluşların metinlerinde en çok geçen 3 sözcüktür.

İddia şudur:

"Paralarını alıyoruz ama görüşünü yansıtmıyoruz."

Kendi internet sayfasında yazdığına göre 2001-2010 yılları arasında yabancı ülkelerin büyükelçilikleri ve uluslararası vakıflardan 2.5 milyon (iki buçuk milyon) eurodan fazla "destek" alan "bianet" adlı haber sitesinin adındaki "b" harfi, "bağımsız"ın kısaltmasıdır! Bu kuruluşlardan 2.5 milyon euro para alıp bağımsızlıktan söz etmek muhtemelen bir şaka olmalıdır. "Bağımsızlık" buysa "bağımlılık" kim bilir nasıl olurdu!

bianet
BAĞIMSIZ İLETİŞİM AĞI

Fotoğrafın alındığı yer dipnotta belirtiliyor.[3]

Örneğin "Karakutu Derneği" adlı kuruluşun "ilkelerimiz" başlığının ilk maddesi şöyledir:

"Devletlerden, hükümetlerden ve siyasi partilerden bağımsızlık."[4]

Ancak yine aynı sayfada destekçilerimiz bölümde ise yardım aldığı kuruluşları sayar:

Friedrich Ebert Vakfı, Heinrich Böll Vakfı, Açık Toplum Vakfı vs.

***

Türkiye'de STK diye tanımlanan dernek, vakıf vb. kuruluşların gelir kaynakları incelendiğinde,

Şu kuruluşlar özellikle dikkat çekmektedir:

Heinrich Böll Vakfı,
Friederich Ebert Vakfı,
Rosa Luxemburg Vakfı,
Konrad Adenauer Vakfı,
Friedrich Naumann Vakfı.

***

Heinrich Böll Vakfı, kendi sitesinde "Alman Yeşiller Partisi'ne yakın, bağımsız politik bir sivil toplum kuruluşu" olarak tanımlanmaktadır.[5]

Friedrich Ebert Vakfı, Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD) ile ilişkilidir.[6]

Rosa Luxemburg Vakfı, kendi resmi internet sitelerinde "Alman Sol Parti ile bağlantılı" olarak geçmektedir.[7]

Konrad-Adenauer Vakfı'nın sitesinde kendisini şöyle tanımlamaktadır:

Almanya Hristiyan Demokrat Birliği'ne (CDU) yakın olan siyasi bir dernektir.[8]

Friedrich Naumann Vakfı Alman Hür Demokrat Parti (FDP) ile ilişkili bir kuruluştur.[9]

***

Özetle bu vakıfların her biri Almanya'da şu anda iktidarda bulunan da dâhil olmak üzere aktif siyasetin içinde olan siyasal partilerle ilişkili kuruluşlardır.

Friedrich Ebert Vakfı'nın gelirinin kaynağı kendi internet sitelerine göre aşağıdaki gibidir:

- 2015: Toplam gelir: 166 milyon €. 162 milyonu Alman Devleti, 2.7 milyonu Almanya eyaletleri tarafından verilmektedir.[10]
- 2016: Toplam gelir 168 milyon €. 163,3 milyonu Alman Devleti'nden, 2.9 milyonu Alman eyaletlerinden gelmektedir.[11]
- 2017: Toplam gelir: 177.5 milyon €. 174 milyonu Alman Federal Devleti ve Eyaletlerinden gelmektedir.[12]
- 2018: Toplam gelir: 183 milyon €. 181 milyonu Alman Federal Devleti ve Eyaletlerinden gelmektedir.[13]

Kısacası Friedrich Ebert Vakfı'nın gelirinin %98-99'u Almanya Devleti tarafından karşılanmaktadır.

***

Konrad Adenauer Vakfı'nın 2009 yılındaki 120 milyon €'luk bütçesinin 118.5 milyonu Alman Devleti ve Eyaletleri tarafından sağlanmıştır. Bu oran yaklaşık %97'sine denk gelmektedir.[14]

VOM 1. JANUAR BIS 31. DEZEMBER 2009	2009 €	2008 Tsd. €
Zuwendungen und Zuschüsse		
▪ Zuwendungen des Bundes	116.424.085,99	108.517
▪ Zuwendungen der Länder und Kommunen	2.134.736,71	2.091
▪ Sonstige Zuwendungen	2.225.000,84	1.931
	120.783.823,54	**112.539**

(Tablonun alındığı kaynak dipnotta.)[15]

Rosa Luxemburg Vakfı'nın 2013 yılındaki 46 milyon 553 bin €'luk bütçesinin 46 milyon 512 bin €'sunu Alman Devleti vermektedir.[16]

INCOME IN 2013 (PROVISIONAL)		
€	Income in EUR	46.553.240,00
1	Grants	46.512.783,31
	Federal Ministry of the Interior (including independently generated revenue)	3.664.133,36
	Federal Ministry of Education and Research	5.972.457,91
	German Bundestag's Administration for International Parliamentary Internships	15.147,49
	Federal Foreign Office scholarships	702.500,00
	Federal Foreign Office Projects	1.710.000,00
	Grants from the Federal Ministry for Economic Cooperation and Development	24.357.464,56
2	Donations	6.982,04
3	Membership fees	15.145,72
4	Other income	62.131,18
5	Revenue deductions	-43.753,95

Özetle Alman Komünist Partisi önderi R. Luxemburg'un adına kurulan vakfın gelirlerinin %99'u Alman Devleti tarafından karşılanmaktadır.

Heinrich Böll Vakfı'nın sitesinde vakfın geliriyle ilgili şunlar yazılıdır:

"Gelirimizin ana kaynağı Alman Federal Hükümeti ve Avrupa Birliği'dir."[17]

***

Görüldüğü gibi yukarıda adı geçen her bir vakfın bütçelerinin neredeyse tamamı Almanya Devleti tarafından verilmektedir.

Alman Hristiyan Demokrat Partisi siyasal bir kuruluş mudur? Adından da anlaşılacağı gibi "siyasi bir parti"dir yani siyasaldır.

Her biri Alman siyasetinde aktif olarak faaliyet gösteren ve Almanya'da iktidarda ve muhalefette olan siyasal partilere bağlı, bütçelerini Alman Devleti'nin karşıladığı kuruluşların, bu ilişkilerden bağımsız olduğu düşünülebilir mi?

Siyasi partilere bağlı olup, "siyasi olmamak", devletten fon alıp "devletten bağımsız olmak" her halde gülünç bir iddia olur. Kısacası bu vakıflar, siyasi kuruluşlardır ve Alman Devleti'nden bağımsız değildir.

***

Alman Devletinin verdiği yüzbinlerce euro ile "muhalefet yapılması" ya da Avrupa Devletlerinin büyükelçiliklerinden para alan sivil toplum kuruluşları, artık pek kimseyi şaşırtmamaktadır.

O kadar ki örneğin KAOSGL adlı kuruluş Türkiye'deki LGBT kuruluşları için fon rehberi yayımlamıştır.

(Görselin alındığı kaynak dipnotta.)[18]

Bu ve benzeri kuruluşların tek tek faaliyetleri bu yazının ilgi alanı dışındadır. Buradaki vurgu, bütün bu ilişkilerin ürettiği iklimdir. Hiç gevezelik yapmadan, kılçıklı dil kullanmadan, dünyadaki en eğitimsiz, en bilgisiz insanın bile soracağı şu basit soruyu soralım: Bu paralar bu kuruluşlara niçin veriliyor? Bu devletler milyonlarca dolar/euro harcamayı niçin yapıyor?

Bu Fon Rehberinde derneklere para veren kuruluşlar arasında şunlar vardır:

Açık Toplum Vakfı,
ABD Büyükelçiliği,
Freedom House,
Almanya Büyükelçiliği,
İngiltere Büyükelçiliği,
Hollanda, Kanada, İsveç, İsviçre, Norveç Büyükelçilikleri,
Freidrich Ebert Vakfı,
Heinrich Böll Vakfı
Konrad Adenauer Vakfı,
Friedrich Naumann Vakfı.

***

Fon Rehberinde ABD Büyükelçiliği için şu açıklama yazmaktadır:

Bu kuruluş yıllardır birçok farklı programıyla toplumsal cinsiyet ve LGBT Hakları alanında projeleri desteklemiştir.

Bu listedeki Freedom House için ise açıklama şudur:

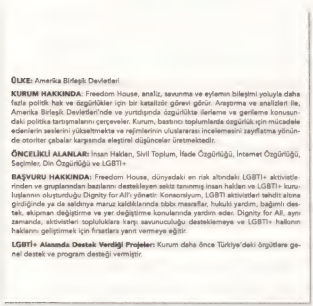

ÜLKE: Amerika Birleşik Devletleri

KURUM HAKKINDA: Freedom House, analiz, savunma ve eylemin bileşimi yoluyla daha fazla politik hak ve özgürlükler için bir katalizör görevi görür. Araştırma ve analizleri ile, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve yurtdışında özgürlükte ilerleme ve gerileme konusundaki politika tartışmalarını çerçeveler. Kurum, bastırıcı toplumlarda özgürlük için mücadele edenlerin seslerini yükseltmekte ve rejimlerinin uluslararası incelemesini zayıflatma yönünde otoriter çabalar karşısında eleştirel düşünceler üretmektedir.

ÖNCELİKLİ ALANLAR: İnsan Hakları, Sivil Toplum, İfade Özgürlüğü, İnternet Özgürlüğü, Seçimler, Din Özgürlüğü ve LGBTI+

BAŞVURU HAKKINDA: Freedom House, dünyadaki en risk altındaki LGBTI+ aktivistlerinden ve gruplarından bazılarını destekleyen sekiz tanınmış insan hakları ve LGBTI+ kuruluşlarının oluşturduğu Dignity for All'ı yönetir. Konsorsiyum, LGBTI aktivistleri tehdit altına girdiğinde ya da saldırıya maruz kaldıklarında tıbbi masraflar, hukuki yardım, bağımlı destek, ekipman değiştirme ve yer değiştirme konularında yardım eder. Dignity for All, aynı zamanda, aktivistleri topluluklara karşı savunuculuğu desteklemeye ve LGBTI+ hallonun haklarını geliştirmek için fırsatlara yanıt vermeye eğitir.

LGBTI+ Alanında Destek Verdiği Projeleri Kurum daha önce Türkiye'deki örgütlere genel destek ve program desteği vermiştir.

Bu kuruluşun nasıl bir "sivil örgüt" olduğu **Edebiyatla Ahmaklaştırma Felsefeyle Çökertme-3** kitabımın **"Sivil Toplum Kuruluşu" CIA ile Fikir Özgürlüğünü Savunmak!** başlıklı bölümünde anlatılmıştır. O bölümde yazan şu cümleyi aktarmak yeterlidir:

Böyle bir kuruluş "sivil toplum kuruluşu" ise Pentagon ya da CIA da bir sivil toplum kuruluşu sayılmalıdır!

***

"Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)" adlı kuruluşun internet sitesinde, kuruluşun ilkeleri arasında "heteroseksizme, patriyarkaya, militarizme karşı olmak" ve "bütün çalışma alanlarında emekten yana olmak" sayılmaktadır.

Bu tür ilkeleri olan derneğin destekçileri ABD Büyükelçiliği, Friedrich Ebert Vakfı, Heinrich Böll Vakfı'dır.[19]

ABD Büyükelçiliği ve Almanya "heteroseksizme, patriyarkaya ve militarizme karşı olduğunu" ifade eden ve "emekten yana" olduğunu belirten bir kuruluşu niçin desteklemektedir?

"ABD Büyükelçiliği başka ABD hükümeti başka" mıdır yoksa!

Dünyanın en çok silah satışı yapan, 100'den fazla ülkede üssü bulunan ABD militarizme karşı mı? Kapitalizmin bütün dünyadaki bir numaralı uygulayıcısı ABD heteroseksizme, patriyarkaya ve militarizme karşı olup emekten mi yanadır?

Almanya, Türkiye'deki "heteroseksizmi" ve "patriyarkayı" niçin kendine sorun eder?

***

Bu kuruluşların desteklediği fonlar, birçok kuruluş ve derneğe on binlerce euro destek vermektedir. Bu "fon furyası"nın doğurduğu kaçınılmaz bir sonuç olarak neredeyse hepsi son birkaç yılda kurulan, garip ve zorlama isimleri olan, bazıları sadece bir isim ve bir cep telefonundan ibaret onlarca dernek dikkat çekmektedir. Bunlardan örnekler:

Uçan Süpürge Vakfı,
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği,

Büyük Avrupa ve Kuzey Amerika banka/şirketlerinin, yoğun biçimde artı değer transfer ettiği Latin Amerika ülkelerinde, bugünkü emperyalizmin sömürü teorisini ve pratiğini derinleştirecek ve bu pratikleri açığa vuracak, dışarıdan fon alan tek bir araştırma merkezi yok her nedense. Bunun yerine, yan çizme dilini ve üzerini örtme sosyal bilimini buluyoruz.

Hayat Sende Derneği,
Başka Bir Okul Mümkün Derneği,
Alan Savunması.org,
Pembe Karetta Derneği,
Pardon,
Demir Leblebi Kadın Derneği,
Yaşam Alanı Derneği,
Siyah Pembe Üçgen Derneği,
Piramit LGBT Oluşumu,
Queer Adana,
Malatya Homofobi ve Transfobi Karşıtı Gençlik İnsiyatifi,

Sende Gülümse Derneği ("Sen de" değil "Sende"),

***

Bu ve benzeri kuruluşların tek tek faaliyetleri bu yazının ilgi alanı dışındadır. Buradaki vurgu, bütün bu ilişkilerin ürettiği iklimdir. Hiç gevezelik yapmadan, kılçıklı dil kullanmadan, dünyadaki en eğitimsiz, en bilgisiz insanın bile soracağı şu basit soruyu soralım:

Bu paralar bu kuruluşlara niçin veriliyor? Bu devletler milyonlarca dolar/euro harcamayı niçin yapıyor?

Biri sokakta size 100 TL verse ne düşünürsünüz?

Niçin AB, ABD büyükelçiliği, Ford Vakfı, bütçesinin tamamını Alman

JAMES PETRAS: FONLANAN ENTELEKTÜLLERLE KÜLTÜREL KARŞI DEVRİM YAPTILAR

1990'da yazılan ve Latin Amerika aydınlarına verilen yabancı fonları konu alan bu makale, sanki bugünün Türkiye'sini anlatmaktadır. J. Petras'ın makalesindeki dikkat çekici başlıklar özetle şöyledir:

- 20 yıl önce yabancı fonlarla desteklenen aydın bulmak neredeyse imkânsızken 20 yıl sonra DESTEKLENMEYEN aydın bulmak imkânsızdır.

Bu fonların desteğiyle diktatörlükler hakkında yapılan araştırmaların içeriği dikkat çekicidir:

- Bu diktatörlüklerin Batı Avrupa ve Kuzey Amerika elitleri ile olan ekonomik ve askeri bağlantılarından çok, onun siyasal açıdan baskıcı yönüne odaklanmaktadır. Devletin uyguladığı şiddet, sınıf egemenliğinin ifadesi, sınıf mücadelesinin bir parçası ya da sınıf şiddeti olarak değil, insan hakları ihlalleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Böyle ele alındığında sorun "liberal demokrasi" ile "askeri diktatörlük" arasında bir çatışma gibi yansıtılabilmektedir.
- Geçmişte Latin Amerika'nın emperyalizme ve kapitalizme karşı yürütülen siyasal ve toplumsal mücadele ile doğrudan bağlantısı olan yazarları, gazetecileri ve siyasal iktisatçıları vardı ve bunlar entelektüel kesimin diğer bileşenlerinin davranış normlarını da inşa etmişlerdi.
- ...Yeni aydın kuşağının temel sorunu, en kolay erişilebilir yabancı fon kaynağından akacak büyük miktardaki paranın en iyi nasıl güvence altına alınacağıdır.
- Geçmişte organik aydınlar, kendi kendine yeten, kendini finanse eden bir entelektüel varoluş için mücadele etmekteydi. Ülkelerinin ekonomik iniş çıkışlarını yaşadılar ve bunun acısını çektiler. Bugün enstitülü (fonlarla desteklenen) aydınlar yerel ekonomik koşullardan bağımsız olarak elde edilen gelirlerle dışa bağımlı bir ortamda yaşıyor ve üretiyorlar.
- Bugünün enstitülü aydınları geçmişin organik aydınlarına tepeden bakıyor, hor görüyorlar. Onları "ideolog" olarak değerlendiriyor ve kendilerini "Sosyal Bilimci" olarak yansıtıyorlar. Enstitülü bu sosyal bilimciler, bir önceki kuşak kadar ideolojik kökenlidir. Onların "bilim"i, seçilmiş elitler, özel piyasalar ve toplumsal mühendislik dünyasının hizmetine sunulmuş durumdadır. Onlar, emperyalizm karşıtı siyaseti unutulmuş diller mezarlığının ücra bir köşesine sürgüne gönderen ideolojik bekçilerdir.
- Enstitülü aydınlar, toplumsal mücadeleyi aydınlatan emperyalizm, sosyalizm, halk iktidarı ve sınıf mücadelesi gibi bir-dizi anahtar kavramı sözlüklerden sildi. Bu kusursuz formülasyonların yerine enstitülü aydınların kavramsal aygıtları olarak "katılım", "borç sorunu" ve "toplumsal sözleşme" gibi kavramlar getirildi.
- Büyük Avrupa ve Kuzey Amerika banka/şirketlerinin, yoğun biçimde artı değer transfer ettiği Latin Amerika ülkelerinde, bugünkü emperyalizmin sömürü teorisini ve pratiğini derinleştirecek ve bu pratikleri açığa vuracak, dışarıdan fon alan tek bir araştırma merkezi yok her nedense. Bunun yerine, yan çizme dilini ve üzerini örtme sosyal bilimini buluyoruz. Sorun bize "ödemeler dengesi" ya da "borç sorunu" olarak yansıtılmaya çalışılıyor. Enstitü aydınları borç sorununu "samimi" ve zekice, sınıf politikasından ve dahası sınıf mücadelesinden soyutlayan bir yaklaşım benimsiyorlar.
- Onlara üstünlük sağlayan yerden bakınca, sınıflardan tecrit edilmiş "devletler" ve bunların temasta olduğu diğer "devletler" var sadece.
- Geniş açıdan bakıldığında, enstitü aydınlarının bugünkü gücü ve organik aydınların gerilemesi, kültürel bir karşı devrimdir, büyük bir gerilemedir.
- Enstitü aydınlarının ortaya koydukları siyasal seçenekler ve Latin Amerika'nın 80'lerdeki gerçekliği arasında hiçbir bağlantı yoktur.

Devleti'nin karşıladığı vakıflar bu kuruluşlara on binlerce/yüz binlerce euro ya da dolar veriyor?

Alman Devleti niçin Adana'daki eşcinsellerin ya da Malatya'daki trans bireylerin sorunlarını kendine dert edinir? Bu ülkeler çok mu şefkatlidir?

Bu devletler aptal mı? Paraları bol da para mı saçmak istiyorlar?

Bunca fonun verilme amacı nedir? Bu tür dernekler niçin desteklenir, nasıl hiç yoktan yaratılır ve bunlar nasıl bir düşünsel işçilik yapar?

Bu soruları yanıtlamak için Amerikalı yazar James Petras'ın 90'lı yıllarda "Latin Amerikalı Aydınların Dönüşümü" başlıklı makaleyi incelemek gerekiyor.[20]

***

"Bu kuruluşlara bunca para niçin veriliyor?" sorusunu J. Petras tabloda özetlediğimiz gibi yanıtlamaktadır. Özeti de özetleyecek olursak Latin Amerika'da fonlanan bu kuruluşların şu özellikleri dikkati çekmektedir:

- Toplumsal sorunları "emek-sermaye" ya da "sınıf çelişkisi" ekseninde değil "baskı-insan hakları", "demokrasi-diktatörlük" ekseninde ortaya koymak.
- Ekonomik ve sosyal olarak bulunduğu toplumla ilişkisiz, tamamen dışarıya bağımlı bir entelektüel iklim oluşturmak.
- "Emperyalizm", "kapitalizm", "sınıf" gibi sermaye için **tehlikeli** kavramların yerine "katılım", "borç sorunu" ve "toplumsal sözleşme" gibi **tehlikesiz** kavramları yerleştirmek.
- Sosyal bilimler alanını sermaye için tehlikelerden arındırmak.

***

Bu makalenin ne zaman yazıldığı belirtilmese kolaylıkla yeni yazılmış gibi düşünülebilir.

Yaklaşık 30 yıl önce Latin Amerika için yazılmış bu makale sanki bugünün Türkiye'si için yazılmış gibidir. Yukarıda söz edilen her şey bugün için de fazlasıyla geçerlidir.

TOPLUMSAL SORUNLARI KADIN-ERKEK KARŞITLIĞI İLE OKUMAK

Bazı örnekler üzerinden gidelim.

Sloganlar şunlardır:

"Emek hırsızı erkekler"

"Evde bakım hizmeti, iş yerinde eşitsiz maaş! Erkekler hayatımızı çalıyor!"

Sayısız örnek verilebilir.

Bir ifadenin ne söylediğini anlamak için her şeyden önce neyi söylemediğine, arkasında neyi gizlediğine bakmak gerekir.

8 Mart 2019'daki yürüyüşten[21]

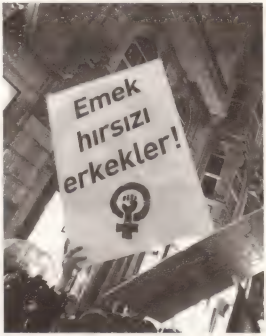

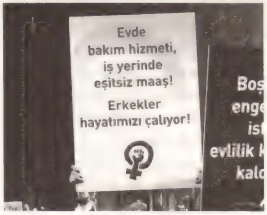

Bu pankartlara göre "emek hırsızı" olan sermaye, patronlar, kapitalistler, sermaye sınıfı değil erkeklerdir.

Yine bu pankartlara göre "işyerinde eşitsiz maaş verenler" ve "kadınların hayatlarını çalanlar" patronlar, kapitalistler, işverenler ya da sermaye değil "erkekler"dir.

Bu durumda fabrikada günde 10 saat asgari ücretle çalışan erkek bir işçi, bu fabrikanın sahibi olan Güler Sabancı'nın emeğini çalmaktadır.

Soma kömür madeninde ayda 2000 TL'ye çalışan erkek işçi, bilmem kaç milyon dolar serveti olan "iş kadını" Leyla Alaton'un hayatını çalmaktadır!

Kadınları sömüren patronlar, sermayedarlar, kapitalistler değil erkeklerdir. Ortada işçiler, işverenler, sermayedarlar değil erkekler ve kadınlar vardır.

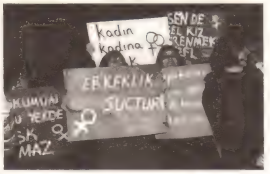

(Fotoğrafın kaynağı dipnottadır.)[22]

Sorunu ele alırken karşıtlık hangi eksen üzerinde kuruluyor? Toplumdaki çelişki "emek-sermaye" ekseninde değil "kadınlık-erkeklik" ekseninde tanımlanmaktadır ve kötü taraf olan erkeklik bir suçtur! Ezen-ezilen karşıtlığının içi "kadın-erkek" olarak doldurulmaktadır.

Son derece somut ekonomik ilişkiler ağı, son derece somut bir sömürünün failleri artık buhar olup uçmuştur; yerine "erkekler" gelmiştir.

Emek-sermaye çelişkisi yoktur artık; kadın-erkek çelişkisi vardır.

Tam da bu karşıtlığı gizlemek için ikame edilen bir karşıtlıktır bu.

(Fotoğrafın kaynağı dipnottadır.)[23]

Bu pankarttaki bakışa göre Diyanet'in kötü tarafı "erkek olması"dır. Dincilik, gericilik, siyasal İslamcılık gibi şeyler yoktur; Diyanet "erkek" olmasa, bütün sorun çözülecektir!

***

Toplumdaki devasa eşitsizlik ve sömürü "kadın-erkek karşıtlığı" olarak tanımlandığında sermaye, patron, kapitalist, sınıf vs. gibi kavramlar buhar olup uçmuştur. Bu mantığın kaçınılmaz sonucu da aşağıdaki gibi olacaktır:

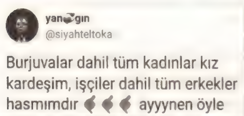
yangın
@siyahteltoka

Burjuvalar dahil tüm kadınlar kız kardeşim, işçiler dahil tüm erkekler hasmımdır ayyynen öyle

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[24]

Artık "her kadın" iyi tarafta, "her erkek" karşı taraftandır.

Örneğin yüz milyonlarca dolar serveti olan Leyla Alaton'un bir televizyon programında "asıl taşhak kadınlarda" gibi bir ifade kullandığı için gülünç zorlamalarla övülmesinde hiçbir sakınca yoktur; ne de olsa o bir kadındır.[25]

Yazar yazısının başında, karşı çıktığı argümanları sıralarken ilk sırada "kahrolsun kapitalizm" argümanını saymakta ve karikatürize etmektedir. Çünkü yazara göre Leyla Alaton, o servetini "bireysel emek, birikim ve deneyimiyle" elde etmiştir!

T24

Leyla Alaton: Cumhurbaşkanımız son derece feminist

'Erdoğan'ın açıklamaları çarpıtıldı'

Erdoğan, kadına çok değer veren bir lider. Haklar açısından, kadın ve erkeğin eşitliğini savunuyor, bu çok önemli. Külliye'deki kadrolara bakınca bile görebilirsiniz bunu. Külliye'deki kadrolarda, erkekler kadar kadınlar da görev alıyor.

Böyle eğitimli, güçlü kadınları Külliye'de görmek beni mutlu ediyor açıkçası. Anadolu kadınlarını gördükçe umudum artıyor.

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[26]

Bu bakış açısına göre bir kapitalist eğer kadın ise serveti, emek sömürüsü, sınıfsal konumu veya iktidara olan yakınlığının hiçbir önemi yoktur. Önemli olan kadın olmasıdır.

***

Konu "kadın-erkek" olunca dolar milyoneri bir kadına övgüler dizmek solculuğa ve feministliğe hiçbir zarar vermemektedir.

L. Alaton kadın olması nedeniyle ezilen taraftadır; ayın sonunu zor getiren işçi erkek olması nedeniyle ezen taraftadır. Karşıtlık "kadın-erkek" olarak kurulduğunda son derece gerici bir iktidarın destekçisi, sırf kadın diye desteklenebilir.

Emek hırsızı olanlar patronlar ya da kapitalistler değil "erkekler"dir.

Salt kaba sınıf güdüleriyle bile olsa asla sempati duyulmayacak bir patrona sempati yaratan böyle bir öğreti kadar sermaye sınıfının işine yarayan kaç öğreti vardır?

Kapitalistlerin kadın olanlarını, milyonlarca insanın gözünde "ezilen" ve "mağdur" göstermek, pek az düşünceye nasip olabilecek bir şeydir.

Muhalif entelektüel enerjinin çok büyük bir bölümü burayı beslemektedir. Sol düşünce, böylesine ters yüz edici bir öğretiye karşı kesinlikle savunmasızdır; karşı olanlar bile dili son derece özenle kurmakta, itirazlar mırıldanarak söylenmektedir.

***

(Fotoğrafın kaynağı dipnottadır.)[27]

(Fotoğrafın kaynağı dipnottadır.)[28]

Bolivya'da darbe ile indirilen solcu başkan Evo Morales'in yerine "İncil saraya geri döndü" diyen Jeanine Anez getirilmiştir. Başkanlık sarayına elinde büyük boy İncil ile gelen J. Anez,

"yerlilerin şeytani ayinlerinden kurtulmuş bir Bolivya hayal ediyorum, şehirler 'Kızılderililer' için uygun değil, onlar dağlarda yaşasa daha iyi olur" diyecek kadar ırkçı ve gericidir.

E. Morales seçimle iktidara **gelmiş** sosyalist bir "erkek"tir.

J. Anez, darbeyle iktidara **getirilmiş** ırkçı, gerici bir "kadın"dır.

Yaşama emek-sermaye çelişkisi üzerinden bakan ve emeğin tarafında olan bir kişi, bunlardan E. Morales'i destekleyecektir.

Yaşama, kadın-erkek çelişkisi üzerinden ve feminizmin yukarıda tanımlanan hâliyle bakan bir kişi ise kadın olduğundan dolayı J. Anez'i destekleyecektir.

***

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[29]

Belediye seçiminde İstanbul'un iki belediye başkanı adayının tartışmasında itiraz edilen şey moderatörün niçin kadın olmadığıdır. Bu mantığa göre moderatör bir kadın olursa (örneğin, iktidara verdiği destekle bilinen Nagehan Alçı) olursa sorun çözülecektir!

"Niçin hiç kadın yok?"

Bu eleştiri 40 farklı şekilde yapılabilir:

"2 erkek... Niçin kadın yok?"

"2 Türk... Niçin Süryani yok?"

2 heteroseksüel... Niye eşcinsel yok?

2 heteroseksüel... Niye trans yok?

Niçin hiç Çorumlu yok?...

Bu eleştiri şekli asla tüketilemez. Burada sınıf ya da yurttaş yoktur; asıl olan mikrokimliklerdir.

Bütünlük değil parçalar vardır; bir insan 40 parçaya, 80 milyon insan, 500 milyon parçaya bölünmüştür.

***

"Bilimsel bir konuda makale hazırlarken ya da tez yazarken yaptığın literatür taraması sonuçlarında atıf yaptığın makale, kitap, çalışmaların sahiplerinin cinsiyetlerine bakıyor musun? makaleyi yazarken 23 erkeğe karşılık sadece 11 kadına atıf yapmışım, düzelteyim diyor musun?"[30]

Bu soruya Amerika'da sosyal bilimler alanında çalışan bir akademisyen şu yanıtı vermiştir:

Evet. Benim çevremdeki pek çok akademisyen (hem yazar hem editör seviyesinde) buna özen gösteriyor. Bir diğer hassasiyet noktası: syllabus. Ders okumalarını seçerken yazarlarının cinsiyet ve diğer demografiklere göre temsiliyetine dikkat ediyoruz.

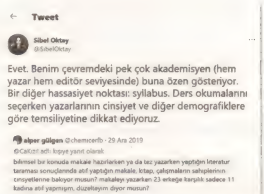

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[31]

Bu akademisyen, bilimsel bir makale yazarken, atıf yapılan yayının yazarının cinsiyetine dikkate ettiğini söylemektedir. Kaynaklarda kadın cinsiyetinin az olmasının bir ayrımcılık olduğu iddia edilmektedir. Bu tavır, haklı olarak şu soruları doğurmaktadır:

Atıf yapılan makale yazarlarının ırklarına da bakılıyor mu? Siyah ve sarı ırk yeterince temsil ediliyor mu?

Atıf yapılan makale yazarlarının dinlerine de bakılıyor mu? Müslüman, Şintoist, Sih ve Budistler yeterince temsil ediliyor mu?

Atıf yapılan kaynaklarda yeterince LGBT bireyin olmasına dikkat ediliyor mu?

Bu listeyi uzatabiliriz. Bu tavra karşı yukarıdaki soruların sorulması son derece meşrudur.

Bu tavır, "ayrımcılık yapmamak" amacıyla yapılan bir saçmalıktır. Bir bilimsel makalede atıf yaparken, makalenin bilimsel içeriği dışında "cinsiyet ve demografik özellikler"i dikkate alırsanız, onlarca başka "demografik özelliği" de dikkate almak zorunda kalırsınız. Ne yaparsanız yapın, yaptığınız şey bir başka ölçekte ayrımcılık olacak, "temsil edilmeyen bir demografik özellik" mutlaka bulunacaktır.

***

Yukarıda verilen bütün örnekler, toplumsal sorunları değerlendirirken kurduğunuz karşıtlığın doğal sonuçlarıdır. Özetle karşıtlığı nereden kurarsanız sonuçlarınız buna göre olacaktır.

Karşıtlığı "erkek-kadın" olarak tanımladığınızda, açıklamalarınız gizlemeye yaramaktadır.

Karşıtlığın asla "kapitalizm-sosyalizm" ya da "emek-sermaye" olarak kurulmaması, hepsinde karşıtlığın "demokrasi-diktatörlük", "devlet-sivil toplum" karşıtlığı olarak kurulması, bu kuruluşların değişmeyen ortak özelliğidir.

***

Buna sınıf körlüğü diyenler olabilir. Bu oldukça saf ve yanlış bir bakıştır. Bu sınıf körlüğü değildir tersine keskin bir sınıf bakışı; bir

sermaye sınıfı bakışıdır. Emeğin bakışını körleştiren her şey, sermaye sınıfının keskin görüşüdür. Dünyada emeği savunuyormuş gibi görünen ancak sermaye sınıfının icraatlarını bu denli gizleyen pek az ideoloji vardır.

TOPLUMLA İLİŞKİSİZ ENTELEKTÜEL İKLİM YARATMAK

Bir diğer konu fonlanan kuruluşların, içinde bulunduğu toplumla ilgisiz, tamamen dışarıya bağımlı bir entelektüel iklim oluşturmasıdır. Bu kuruluşların yazdığı metinlerinde ithal kavram ve tanımlamaların cirit attığı görülecektir.

Çünkü büyük bir kısmı bir yerlerden alınıp olduğu gibi çevrilmektedir. Kavramları alırken eleştirel bir yaklaşım yoktur; hiçbir süzgeçten geçirilmeden olduğu gibi alınmaktadır.

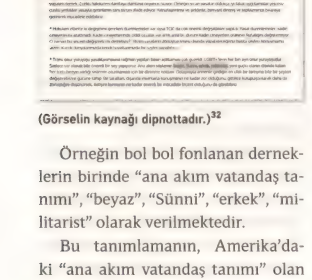
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

Kavram-Tartışmasını-3.'Lubunca'

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[32]

Örneğin bol bol fonlanan derneklerin birinde "ana akım vatandaş tanımı", "beyaz", "Sünni", "erkek", "militarist" olarak verilmektedir.

Bu tanımlamanın, Amerika'daki "ana akım vatandaş tanımı" olan WASP (White, Anglo-Saxon, Protestant) ifadesi ile benzerliği dikkat çekicidir. Ancak şu soru akla gelmektedir: Amerikan toplumundaki "makul vatandaş"ı tanımlarken "beyaz ırk" vurgusunun işlevi vardır çünkü orada beyaz olmayan (siyah ırk, sarı ırk) ve tarihsel olarak ayrımcılığa uğramış milyonlarca insan yaşamaktadır. Peki, Türkiye'de "beyaz" demenin anlamı nedir? Türkiye'de beyaz olmayan (siyah ya da sarı ırk) bir insan topluluğu mu vardır? "Sünni", ya da "erkek" diyerek "Alevi"den ya da "kadın"dan ayırt edebildiğiniz için bu sözcüklerin bir işlevi vardır. Ancak "beyaz" nedir?

"Beyaz", bir ithal ezberdir. Batıda üretilen bir metinden alınmış, üzerinde bir saniye bile düşünülmeden çevrilip yazılmıştır.

***

Yine bu derneklerin birinin Kanadalı bir feminist gruptan alıp çevirdiği "doğru kelimeleri kullanmak" başlıklı kılavuzunda "Ne yaparsanız tecavüze uğramazsınız?" alt başlığı vardır.

Polisi arayın

Adalete ulaşmak için kurumsal engellerle karşılaşmazsanız (Yerli halka mensup biriyseniz, beyaz olmayan bir kişiyseniz, engelli biriyseniz, trans veya kuir iseniz, bir seks işçisiyseniz, Müslüman bir kadınsanız, peçe takıyorsanız, gençseniz, alt gelir grubundansanız, evsizseniz, oraya yeni gelmiş biriyseniz, kırılgan bir göç statüsündeyseniz, işitme engelli iseniz... anladınız siz onu).

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[33]

Bu başlıkta "adalete ulaşmak için kurumsal engellerle karşılaşmazsanız polisi arayın" ifadesinden sonra parantez içinde engelle karşılaşabileceği varsayılan grup veya kişiler sayılmaktadır:

Yerli halka mensup biriyseniz, beyaz olmayan bir kişiyseniz, engelli biriyseniz, trans veya kuir iseniz, bir seks işçisiyseniz, Müslüman bir kadınsanız, peçe takıyorsanız, gençseniz, alt gelir grubundansanız, evsizseniz, oraya yeni gelmiş biriyseniz, kırılgan bir göç statüsündeyseniz, işitme engelli iseniz... anladınız siz onu.

Buradaki "yerli halk", "beyaz olmayan kişi" gibi ifadeler başka bir toplumda hazırlanmış bir kılavuzun çevirisi olduğu gerekçesiyle açıklanabilir.

Aynı bölüme, 2019'da "Türkiye toplumuna yerelleştirilen örneklerin verilmesi amacıyla eklenmiştir" notu ile şu kısım eklenmiştir:

"türbanlıysanız, gayri müslimseniz, etnik kimliğiniz farklıysa..."

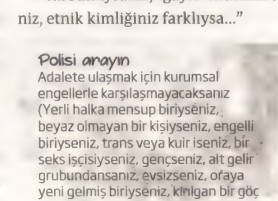
Polisi arayın

Adalete ulaşmak için kurumsal engellerle karşılaşmayacaksanız (Yerli halka mensup biriyseniz, beyaz olmayan bir kişiyseniz, engelli biriyseniz, trans veya kuir iseniz, bir seks işçisiyseniz, gençseniz, alt gelir grubundansanız, evsizseniz, oraya yeni gelmiş biriyseniz, kırılgan bir göç statüsündeyseniz, işitme engelli iseniz, (*)türbanlıysanız, gayri müslimseniz, etnik kimliğiniz farklıysa...

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[34]

2019 yılında Türkiye'de "adalete ulaşmak için kurumsal engelle karşılaşacak gruplar" sayılırken "türbanlı" diye bir kategori oluşturmak ne anlama gelmektedir? Derneğin iddiasına göre 2019'da Türkiye'de "türban takmayan" bir kadın, taciz-tecavüz durumunda kurumsal engelle karşılaşma risk grubu içinde değilken "türban takan" bir kadın böyle bir engelle karşılaşma riskine sahiptir.

***

AB/ABD fonları ile AB/ABD'den kavram-tartışma ithal ederken zaman zaman çevirmeye bile gerek duyulmamaktadır. Örneğin "trans-exclusionary radical feminist"in (trans dışlayıcı radikal feminist) kısaltması olan "TERF" sözcüğü, hiç çevirme zahmetinde bulunulmadan olduğu gibi kullanılmaktadır.

***

Yurtdışındaki akademi ve düşünce kuruluşlarında üretilen birçok kavram, bu kuruluşlar aracılığıyla hızla yaygınlaştırılmıştır:

TERF, mansplaining, gaslighting, cis...

Bunların çevrilmesine bile zahmet edilmemektedir. Bu kavramların detayına girilmeyecektir.

ZİHİN İTHALATÇILIĞI VE KAVRAM DEĞİŞTİRMEK / YERLEŞTİRMEK

Fonlanan kuruluşların önemli bir işlevi, sistematik bir şekilde ve ısrarla belirli kavramları ve görüşleri yerleştirmek ve aynı anlama gelmek üzere belirli kavramları da unutturmaktır.

Kadın hareketinin başlangıcı tamamen sosyalist harekete paraleldir. Dünya 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü'nün ilk ortaya çıkması ve dünyaya yayılması sosyalistler tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk olarak Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'nda Alman Marksist Clara Zetkin tarafından önerilmiş ve kabul edilmiştir. 1960'lı yıllara kadar esasen sosyalist hareketler tarafından ve komünist ülkelerde kutlanmıştır. Bu yıllarda kadın hareketinin renginin kızıl olması bu açıdan doğaldır.

Ancak bugün bu renk kızıl değil mordur. Bugün kadın hareketinin baskın kuruluşları istisnasız olarak mor rengi kullanmaktadır.

***

Bu kuruluşların kullandıkları kavramların, siyasi atıflarından arındırılmış, siyaset dışı renklerde olması özellikle dikkat çekicidir. Örneğin "eylem" sözcüğü, tarihsel geçmişi ile değerlendirildiğinde politik olarak yüklü bir sözcüktür ancak "aktivite" sözcüğünün bu türden politik bir yükü yoktur.

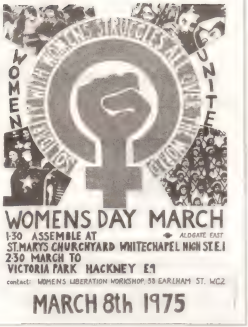

8 Mart 1914'te Almanya'dan bir poster[35]

Günümüzden kadın hareketinden bir sembol.[36]

2020 yılındaki bir afiş.[37]

"Devrimci" sözcüğü, "devrim"e atfıyla, "eylemci" sözcüğü tarihsel çağrışımlarıyla siyasi tanımlamalardır; ancak "aktivist" sözcüğü, bu tür "kötülüklerden arındırılmış" bir sözcüktür.

"Plan" ya da "planlama"nın çağrışımları yerine "proje" gibi "tertemiz" bir sözcük kullanılır.

"Sınıf" sözcüğü tu kakadır, onun yerine bol bol "kimlik" sözcüğü kullanılır.

"Örgüt" sözcüğü kriminalize edilmiştir, onun yerini "platform", "inisiyatif", "girişim" gibi "zararsız" sözcükler almıştır.

Artık sosyal veya mesleki hak ve emek ekseninde örgütlenen "demokratik kitle örgütleri" yoktur, bunun yerine mikrokimlikler eksenli "sivil toplum kuruluşları" vardır.

Bu fonlarla beslenen kuruluşların literatüründe, "devrim", "devrimci", "eylem", "eylemci", "plan", "sınıf" sözcükleri "out"tur!

"Aktivist", "aktivite", "proje", "kimlik" ve benzeri sözcükler ise "in"dir!

Artık karşı çıkılan şey "kapitalizm" ya da "sermaye" değil, ilgili ilgisiz her yerde rahatça kullanılan "patriyarka"dır. Artık bireyleri "sermaye" değil "heteronormativite" ezmektedir.

Uzun süreçte muhalefetin dili dönüşmüş, dönüştürülmüştür. Bu dönüşümü anlamak için L. Althusser'in saptamasını hatırlamak gerekir:

"Felsefe, kelimeler üzerinde sınıf mücadelesidir."

Sözcükler ve kavramlar üzerindeki bu dönüşümün çerçevesi budur.

***

Bu kuruluşların diğer bir faaliyeti de daha önce yokken imal edilmiş bazı kavram ve görüşleri yaygınlaştırmaktır.

Bu kavramlardan bazıları "seks işçisi", "natrans", "HIVfobi", "cis kadın", "normatifliği yıkmak", "ikili cinsiyet sisteminin yıkılması" vs.

***

Yine fonlanan bu kuruluşların sistematik olarak savunduğu görüşlerden bazı örnekler verelim.

"HIV statümü paylaşmak zorunda değilim"

Bu görüşe göre HIV pozitif bir kişi, bunu hiç kimseyle paylaşmak zorunda değildir; ne doktorla, ne hemşireyle ne de cinsel partneriyle.

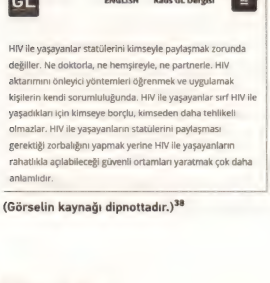

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[38]

***

"Seks için trans kadınları tercih etmemek transfobidir."

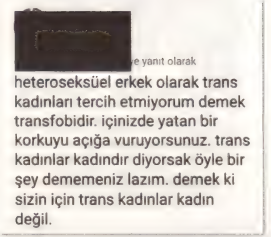

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[39]

***

"Biyolojik cinsiyet bir kurgudur"

Bu görüşe göre sadece toplumsal cinsiyet değil aynı zamanda biyolojik cinsiyet de bir kurgudur.

***

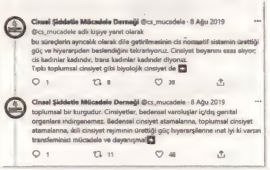

Bu kuruluşlar, yaşamlarını sürdürebilmek için bedenini satmak zorunda kalan ve sömürünün en vahşi hâlini yaşayan insanları "seks işçisi" olarak adlandırmaktadır.

***

Yüzbinlerce dolar fonlanan bu kuruluşların ürettiği sözlüklerde "natrans" diye bir sözcük vardır.[40]

Na-trans: Trans olmayan kişiler için kullanılan kelimedir. Önceleri bu kişileri ifade etmek için biyolojik-kadın, biyolojik-erkek gibi ifadeler kullanılıyordu. Ancak bu ifadeler cinsiyet kimliğini biyoloji odaklı tanımladıklarından, daha kapsayıcı ve biyolojik cinsiyeti merkeze almayan natrans ifadesinin kullanımı tercih edilmektedir.

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[41]

"Na trans", "trans olmayan bireyler" için kullanılan bir ifadedir.

Böyle bir kavram niçin üretilir?

Örneğin Türk- "NaTürk", Çorumlu-"NaÇorumlu", Alevi-"NaAlevi", "penisli-napenisli", "altıparmaklı-naaltıparmaklı"...

"NaTürk" kavramı, "Türk" kavramını her şeyin ortasına alma durumudur; dünyada "Türkler" ve "NaTürkler" vardır!

Buradaki tanımda da cinsel tanımlamada merkezde olan şey "trans" olma hâlidir. Dünyada iki tip insan vardır: "Translar" ve "Natranslar"...

***

Biyolojik cinsiyeti ile toplumsal cinsiyeti birbiriyle uyumlu kadınlar için kullanılan tanımlama "Cis kadın"dır. Kadın veya erkek değil de "cis kadın" veya "cis erkek" diye kullanılması, "trans kadın" ve "trans erkek"lerin varlığıyla gerekçelendirilmektedir.

Bu kuruluşlara göre cinsiyet "beyana dayalı" bir şeydir; biyolojiye dayalı ya da maddi bir kaynağı yoktur.

***

Tekelci kapitalist devletler ve onların desteklediği "sivil toplum kuruluşları" bir tek dolarını/eurosunu bile boşa vermez. Para veren ideolojisini de verir. Bunu anlamak için çok değil sadece karikatürdeki fare kadar düşünmek yeterlidir.

Amaç, toplumun düşünce dünyasını belirli yönlere doğru dönüştürme, düşünce iklimini yönetme ve yönlendirmedir. Bu amaç yeterince başarılı bir şekilde uygulanmış ve uygulanmaktadır.

"Fobi", bu görüştekilerin en çok kullandığı "son ek"tir. "HIV pozitif olmanın bir hastalık olmadığı" iddia edilmekte, "HIV risktir" demek "HIV-fobi" olarak tanımlanmaktadır.

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[42]

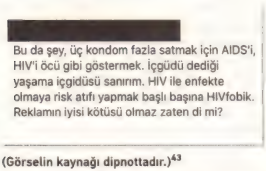

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[43]

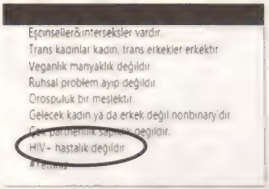

Gelinen boyut tıbbın ve bilimin inkârıdır. Bir konuda 100 milyon kanıt olmasının hiçbir değeri yoktur; kafalarındaki "teori"ye uymayan her olgu yok sayılmaktadır. Bu iddianın "bilimsel verilere aykırı" olduğu hatırlatıldığında ise "tıp zaten heteronormatif ve fobik" denmektedir.

***

Yazının en başındaki soruya tekrar dönelim: Bu kuruluşlara bu kadar para yardımı yapan devletler ve onlara bağlı vakıflar, bu parayı niçin vermektedir?

(Görselin kaynağı dipnottadır.)[44]

Herkesin bildiği bir saptamayı tekrar ederek yazıyı sonlandıralım:

Tekelci kapitalist devletler ve onların desteklediği "sivil toplum kuruluşları" bir tek dolarını/eurosunu bile boşa vermez. Para veren ideolojisini de verir.

Bunu anlamak için çok değil sadece karikatürdeki fare kadar düşünmek yeterlidir.

Yukarıdaki verilerle birlikte değerlendirildiğinde bu fonların boşa verilmediği ortadadır.

Amaç, toplumun düşünce dünyasını belirli yönlere doğru dönüştürme, düşünce iklimini yönetme ve yönlendirmedir. Bu amaç yeterince başarılı bir şekilde uygulanmış ve uygulanmaktadır.

AB ve ABD fonlarıyla desteklenen kuruluşlar, Türkiye'deki entelektüel dünyada ciddi bir şekilde baskınlık göstermektedir. Bu kuruluşların ürettiği metinler, oluşturduğu ya da yaydığı kavramlar, düşünce dünyasını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Yabancı fonların desteğiyle "düşünce üretmek" Türkiye'deki en yaygın entelektüel faaliyettir.

***

Türkiye'de hiçbir haklılık başlığı boş bırakılmamıştır; kadın, LGBT, etnik kimlik, cinsel kimlik, diğer kimlik mağduriyetleri... Esasen son derece meşru bir zemine dayanan, milyonlarca insanın mağdur olduğu bir sistemi haklı olarak sorgulatma potansiyeli taşıyan insani ve toplumsal sorunlar, milyonlarca euro/dolarlık

müdahaleyle egemenlere zararsız hale getirilerek sisteme eklemlenmektedir. Egemen sisteme isyan etme potansiyeline sahip toplumsal sorunlar sınıf ekseninden saptırılarak sahte faillerin üzerine yıkılmakta ya da failsizleştirilmekte ve bu sorunların mağdurları fonlanan STK'lar aracılığıyla "sınıf körü" hâle getirilmektedir.

(Edebiyatla Ahmaklaştırma Felsefeyle Çökertme 3. Cilt'ten alınmıştır.)

---

1 https://en.wikipedia.org/wiki/Non-governmental_organization (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

2. https://www.sozcu.com.tr/2019/emlak/ibb-hangi-vakif-ve-dernege-ne-kadar-yardim-yapti-4531344/28/?_szc_galeri=1 (Erişim Tarihi: 22.05.2020); https://www.birgun.net/haber/ibb-ensar-turgev-ve-tugva-nin-muslugunu-kesti-266365 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

3. https://bianet.org/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020)

4. http://www.karakutu.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/Karakutu-Derne%C4%9Fi-Faaliyet-Raporu-2016-2017.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020)

5. https://tr.boell.org/tr/kategoriler/hakkimizda (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

6. https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Ebert_Foundation (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

7. https://www.rosalux.de/en/foundation/about-us (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

8. https://www.kas.de/web/tuerkei/hakk-m-zda (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

9. https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Naumann_Foundation (Erişim Tarihi: 22.05.2020); https://www.ecoi.net/en/source/12178.html (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

10. http://library.fes.de/pdf-files/fes/03208/jb-2015.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

11. https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=29657&token=f94863eebab0f61d6d341a159813ef4987b05540 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

12. http://library.fes.de/pdf-files/fes/03208/jb-2017.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

13. http://library.fes.de/pdf-files/fes/03208/jb-2018.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

14. https://en.wikipedia.org/wiki/Konrad_Adenauer_Foundation (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

15. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=e41e2225-7bc9-b2d9-4f98-740489dc4a5c&groupId=252038 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

16. https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/stiftung/Annual_Report_2013.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

17. https://www.boell.de/sites/default/files/uploads/2017/07/wirtschaftspruefbericht_2017_heinrich-boell-stiftung.pdf?dimension1=division_stift (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

18. https://www.kaosgl.org/haber/turkiyersquo-deki-lgbti-orgutleri-icin-fon-rehberi-yayinlandi (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

19. http://www.spod.org.tr/TR/sayfalar/1/destekcilerimiz (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

20. http://kentenstituleri.org/2019/04/07/latin-amerikali-aydinlarin-donusumu-james-petras/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020) Makale özgün hâli Latin American Perspectives, Cilt: 17, Sayı:2, Bahar 1990, 102-112'de yayımlanmıştır.

21. https://twitter.com/Catlak_zemin/status/1097071928295284736 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

22. https://twitter.com/KBGuclu/status/966695369051725825/photo/1 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

23. https://www.cnnturk.com/turkiye/kadinlardan-diyanet-isleri-baskanligina-tepki (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

24. https://twitter.com/kaoshareketi/status/1203712478930227200/photo/1 (Erişim Tarihi: 2.05.2020).

25. https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/11/21/leyla-alaton-ve-tashakli-kadinlar/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

26. https://t24.com.tr/haber/leyla-alaton-cumhurbaskanimiz-son-derece-feminist,813804 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

27. https://www.dw.com/en/bolivia-president-evo-morales-bid-to-extend-term-limits-sparks-mass-protest/a-40900966 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

28. https://sendika63.org/2019/11/bolivyada-sagci-senator-jeanine-anez-baskanligini-ilan-etmeye-incil-ile-geldi-569031/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

29. https://haber.sol.org.tr/turkiye/garo-paylan-ve-ismail-kucukkaya-arasinda-kadin-moderator-tartismasi-264434 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

30. https://twitter.com/SibelOktay/status/1211115248050089165O (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

31. https://cinselsiddetlemucadele.org/biz-kimiz/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

32. https://cinselsiddetlemucadele.org/biz-kimiz/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

33. https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/12/media-book.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

34. https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2019/03/Dogru-Kelimeler- 2019.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

35. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Women%27s_Day#History (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

36. https://ajuntament.barcelona.cat/relacionsinternacionalscooperacio/es/noticia/convocada-la-xxxiii-edicion-de-los-premios-8-de-marzo-maria-aurelia-capmany_757312 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

37. https://www.takshilalearning.com/international-womens-day-2020/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

38. https://www.kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/aids-li-igne-sov-devam-etmeli (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

39. https://twitter.com/ttractatus/status/1161294952552390657/photo/1 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

40. 42. https://cinselsiddetlemucadele.org/toplumsal-cinsiyet-kavramlari/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

41. http://cinselsiddetlemucadele.org/biz-kimiz/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

42. https://twitter.com/daphnegzl95/status/1208736719534772225 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

43. https://twitter.com/daphnegzl95/status/1202131253329305600/photo/1 (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

44. https://karikaturistan.wordpress.com/2015/01/11/kesin-bi-pislik-var-selcuk-erdem/ (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

PORTRELER

■ MEHMET BARIŞ

1.ALİŞ
Bir çocuk geliyor, esmer
sandığına gül kondurmuş
bir çocuk
Türküsü hançer...

Horozlu aynası var
arka cebinde bir de tarağı...
Akşam güneşiyle parıldıyor saçları

Belli ki iyi gitmiş bugün işleri
Göğsünü gere gere
ekmek ve üzüm götürüyor anneciğine

Kimden öğrendiyse o sözü
ipimle kuşağım... diyor, "boş ver" yerine
Yeni çatallanmış sesi
duysa, ağzına biber sürer annesi

2. ARAP RAŞİT
Şu gelen kırmızı dilli
ateşçi Arap Raşit
Cevher taşımış kırk yıl
Divriği'nden Samsun'a

Kötü huylu bir dokuyu
oyup çıkarır gibi tenden
çekip çıkarırdı cürufu
ateşin yüreğinden

On yedi saksısı vardı
bir de gecekondusu
Oydu varı yoğu, çifti çubuğu
Eflatuna boyamıştı hepsini

Mavi ispirto içerdi
Ateşçi Raşit Amca
İnce bir sızı gibi
türküsü akardı geceye

Ateş yalamıştı kirpiklerini
sesi güzeldi
Çocukları olmamış
bıldır ölmüştü karısı

Uyutulmuş süt kadar dingin
Aladağlar kadar serindi
Ateşçi Arap Raşit
sularken çiçeklerini

3. İSMET AMCA
Bir tren düdüğü duymaya görsün
telaşla kırmızı şapkasını arardı
Emekli olduğunu hatırlayınca
bir gözü kırmızı bir gözü yeşil ağlardı

Hâlâ ezberindeydi
trenlerin seyrüsefer çizelgesi
Kışlalar Doldu Bugün türküsüyle
dolardı gözleri

Paslı bir hançer olurdu teninde gece
Yorgun makinistler, susayan ateşçiler...
Rötarlı trenler geçerdi düşlerinden
kan ter içinde

Ne telgraf tıkırtısı ne Mors alfabesi
Şimdi suyu çekilmiş bir değirmendi
Oysa bastığı yerler titrerdi örfünden
Eriyip gitti, dev gibi İsmet Amca

4. ZEKİ AMCA
Yaşım yetmiyordu öğretmen olmaya
o geldi tanıklığa
Söylediğim en güzel yalandı
demişti mahkeme çıkışında

İlk onda görmüştüm
Nâzım'ın elle çoğaltılmış şiirlerini
Kırmızıyı karanfilden, kavgayı
Nâzım'dan öğrendim, derdi

Davudi sesiyle okurdu
Nâzım'ı ezberinden
Gözlüğünün arkasından gözleri
bir çizgi gibi gözükürdü okurken

Men dakka dukka, derdi kızınca
yağlı bir çıra gibiydi öfkesi
Nâzım'dan okurken
hayatı tutuşturabilirdi sesi

Ambar memuruydu Zeki Amca
İşiydi, en iyi o korurdu emaneti
ona söylemiştim ilk kez
sevdiğim kızın ismini

REVOLÜSYON/RESTORASYON

■ YALÇIN KÜÇÜK

Bir çağı kapatma ve diğerini açmada, Kopernik'in kitabı, İstanbul'un fethi kadar önemlidir. Kopernik, bir kitap yazmış, 1543, ve adını, "De Revolutionibus Orbium Coelestium" koymuştu, kısaca "Revolutionibus" deniyordu, ve bu sözcükten korkmuyordu. "Dönüşüm" anlamındadır ve korkması için bir neden yoktur.

Asıl korktuğu, dünyanın durmadığını ve döndüğünü yazmasıdır.

Bunu yazmak bir ihtilaldir ve biz "devrim" diyoruz.

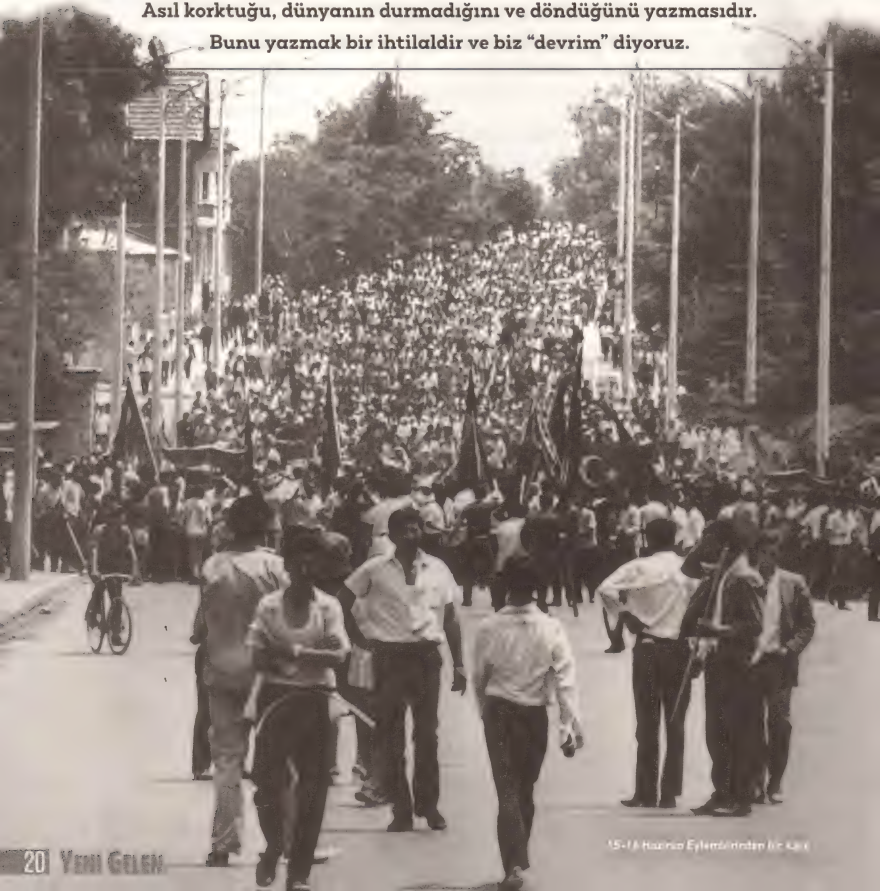

15-16 Haziran Eylemlerinden bir kare

Karşı-Devrim de Devrim'dir

Marx, 1848 Devrimi Yazıları,
"The Bourgeoisie and Counter-Revolution", CW-8, p. 154.
Marx, The Revolutions of 1848, Pelican, p.186.

We have never concealed the fact that we stand on a revolutionary, not on a legal foundation. Now the government for its part has abondoned the hypocrisy of legal foundation. It has placed itself on the revolutionary foundation, for the counter-revolutionary foundation is also revolutionary.
Hukuki değil, devrimci bir zeminde olduğumuz gerçeğini hiç gizlemedik. Hükümet kendi adına, hukuki zemin riyakârlığını artık toptan bırakmıştır/terk etmiştir. Kendisini devrimci bir zemine oturtmuştur, çünkü karşı-devrim de devrimcidir.

***

Toplumcu Cumhuriyet Haziran '48 Günlerinde Proleterya'nın Kanında Boğuldu

Marx, The Eighteenth Brumaire of L. Bonaparte
Marx-Engels, SW, p.168.

On the threshold of the February Revolution, the social republic appeared as phrase, as prophecy. In the June days of 1848, it was drowned in the blood of the Paris Proletariat, but it haunts the subsequent acts of the drama like a ghost.
Şubat Devrimi'nin eşiğinde/Şubat Devrimi'ne ilerleyen günlerde, toplumcu cumhuriyet bir söz olarak, bir kehanet olarak ortaya çıktı. 1848 haziran'ında/haziran günlerinde, bu söz, bu kehanet Paris Proletaryası'nın kanında boğuldu, ancak dramanın ilerleyen perdelerinin hepsine bir hayalet gibi dadandı, hiçbir perdeyi rahat bırakmadı.

***

Restorasyon, Anti-Demokratik'tir

Profesör Hill, Reformation to Industrial Revolution, Pelican, 1969, p.140.
The most important feature of the restoration for our purposes was its anti-democratic character.
Restorasyonun, buradaki bakışımız açısından en önemli özelliği, anti demokratik oluşudur.

***

Revolüsyon ile, Önceleri, Restorasyon Kastediliyordu

Hannah Arendt, On Revolution, Pelican, 1965, p.43
The fact that word "revolution" meant originally restoration, hence something which to us is its opposite, is not a mere oddity semantic. The revolution of the seventeenth and eigteenth centuries, which to us appear to show all evidence of new spirit of modern age, were intented to be restorations.
"Revolüsyon" sözcüğünün, başlangıçta restorasyon anlamını taşımasının, dolayısıyla bizlere göre kavramın zıddına işaret eden bir anlam taşımasının altında yatan, yalnızca anlambilimsel bir tuhaflık değildir. Modern çağın yeni ruhunun tüm kanıtlarını sunduğunu kabul edegeldiğimiz on yedinci ve on sekizinci yüzyıl devrimleri, restorasyon amaçlıydılar/restorasyonlar olarak tasarlanmışlardı.

***

Bastille Alınınca, 14 Temmuz '89 On Altıncı Lui soruyor: "Yoksa Bir İsyan mı", Baş Mabeyinci'nin Cevabı: "Hayır Efendim, Bu Bir İhtilal/Devrim"

A.Soboul, La Révolution Française, Presses Universitaires de France, 1988, p.7
...inquiet, Louis XVI interroge, "est-ce donc une révolte?", -Non, Sire, répondit le duc de La Rochefoucauld-Liancourt, "c'est un révolution."
On Altıncı Lui, endişeyle soruyor, "Yoksa bir isyan mı?",
- Hayır Efendim, diye yanıt veriyor Rochefoucauld-Liancourt Dükü,
"Bu bir devrim".

Türkiye İşçi Partisi, eski deyişle "ihtilalci" ve yeni söyleyişle "devrimci" bir "parti" idi; 1961 yılı, kuruluşudur. İlk genel başkanı Mehmet Ali Aybar olmuştu; Nâzım Hikmet ile yakın akraba, Ali Fuat Cebesoy ile aynı ailedendi. Dedesi, Kurtuluş Savaşı'nın önderlerindendir. Aybar, milli atletti; uzun boylu, mağrur bir hali vardı," Lord Aybar" isimlerinden birisidir. Hep yakıştırdıklarını biliyoruz ve liderimizin, cumhuriyet kurucusu bir aileden gelmesinden ve "asil" olmasından gurur duyan bir halimiz vardı. Ancak partide, "devrim" ve "devrimci" sözcüklerinin kullanılmasını doğru bulmazdı ve pek kullanmazdık. Yasaklıyordu demek, doğruya yakındır.

***

Ankara'nın, Kızılay Meydanı olduğu zamanlardaydık. Parti, dergi çıkarıyordu ve adı "Dönüşüm" idi, "devrim" yerine kullanıyorduk. Gençlerimiz akşam üzerleri, herkesin Kızılay'dan geçtiği zamanda, "Dönüşüm" satarlardı. "Kurtuluş İçin Dönüşüm" diye bağırırlardı. Halk koşardı, o sıralarda, Kızılay'da "halk" daha çok memurdu ve memurların dönüşümcü olduğu bir tarihtir. Her öğle üzeri, Kızılay, Ankara oluyordu. O kadar öyle ki, İsmet Paşa da, sanki alkışlanmak ihtiyacı duyunca, Kızılay'da bir banka şubesine giderdi ve halk alkışlardı; akşam yaklaşınca, meydan kalabalıklaşırdı. Gençleri-

Ankara'nın, Kızılay Meydanı olduğu zamanlardaydık. Parti, dergi çıkarıyordu ve adı "Dönüşüm" idi, "devrim" yerine kullanıyorduk. Gençlerimiz akşam üzerleri, herkesin Kızılay'dan geçtiği zamanda, "Dönüşüm" satarlardı. "Kurtuluş İçin Dönüşüm" diye bağırırlardı. Halk koşardı, o sıralarda, Kızılay'da "halk" daha çok memurdu ve memurların dönüşümcü olduğu bir tarihtir.

miz Dönüşüm'e çıkardı; "Kurtuluş için Dönüşüm" dönemini yaşıyorduk.

Mehmet Ali Bey, Galatasaray'dan mezundu; sonra hukuk okudu, üniversitede doçent olmuştu, solcu saydılar ve attılar, her halde "revolution" sözcüğünün "dönüş" ya da "dönüşüm" anlamına geldiğini biliyordu. Kopernik, astronomi üzerine, çığır açan kitabına, "revolüsyon" adını koymuştu, gökcisimlerinin dönüşünü ve bir dönüşten sonra başladığı yere gelmesini analiz ediyordu. Dünya'ya, dönüş'ü yakıştırmıştır. Başlangıçta, hiçbir politik anlamı olmayan bir sözcüktür.

Bizler, Türkçe saydığımız "devrim" sözcüğünü, genel anlamıyla, kullanıyorduk; Türk Dil Kurumu, "pek kısa zamanda meydana gelen temelli ve önemli değişiklik" karşılığını veriyordu. Ancak, Arabi "devran" ve "devr" kelimelerinden gelme ihtimali yüksektir; ilki "dönüp dolaşma" ve ikincisi ise "dönme" anlamındadırlar. "Revolution" sözcüğüne uzak düşmüyor; yalnız Aybar, temkinli ve tedbirli idi; İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Zincirli Hürriyet dergisini çıkarmış, kısa olsa da, hapis yatmıştı. Belki de bu yakınlık nedeniyle, Mehmet Ali Bey, "devrimci" bilinmemizi istemiyor ve bu sözcüğü kullanmamızı uygun bulmuyordu; "dönüşüm" çok masumdur.

***

Bununla birlikte tedbirde ya da tedbirsizlikte de eşitsizlik var; "İkinci Kurtuluş Savaşı", Kuva-i Milliye, yirmili yılların devrimci ruhu, otuzlu yılların atılımları, hem yazılarda ve hem ağızlardadır. Heyecan doluyduk; sanki, Mustafa Kemal'in yeniden doğduğu ve yükseldiği bir dönemi yaşıyorduk. Büyük bir edebiyat, büyük bir kampanya ve müthiş bir tartışmadır; güzel, o kadar öyle ki, bazen ben biraz daha ileri giderek, "kemalizmi, bizim kuşak doğurdu" da diyorum. Sanki yeni bir doğum istiyorduk ve pek bilmeden, bir "restorasyon" çağrıştırıyorduk.

Burada da kalmadı, gençlerimiz kalpak giyiyordu ve Kemal Paşa'nın ünlü kalpaklı resmini seviyorlardı ve çok zaman bu resimle yürüdüler. Neden mi, kalpak, 1920 ihtilalcilerinin baş-giysisidir ve arada bir bağ kurdular.[2] Kendilerini onların yerine koydular ve sanki aynı adamdılar.

***

Artık tarih oldu, Türkiye İşçi Partisi'nin Türkiye'yi döndürdüğünü kabul etmek ve en azından ileri sürmek durumundayız. 1961 yılında kurulmuştu, 1971 yılında kapatıldı; "on yıl" Türkiye'yi çevirmiştir. Neler yapmadı ki, yaptıkları arasında "disk" de var, "bir 'tip' kuruluşudur", işçiler bir sınıf oldular, "devrimci işçi sendikaları konfederasyonu" anlamındadır. Ve bu işçiler de bir "15-16 haziran" yaptılar, 1970 yılındayız. İstanbul proletaryası işte bu iki günde İstanbul'u kontrollerine aldılar. İktidarı almaya varmadılar. Peki neden, bilmiyoruz. Belki de Marx'ın lafzına uyarak çelişkilerin olgunlaşmasını beklediler. Ben, devrim ile ham çelişkiler arasında bağ kuruyorum.

***

Elli yıl, işte budur, Türk mülk sahipleri sınıfı, elli yıl, işte sadece "never again" dediler ve bir daha olmaması için her yola başvurdular. Bir, kendilerini "burjuva" olmaktan çıkardılar ve sonra yobazizme sığındılar. Restorasyon'ları işte budur, demek durumundayız. İki, oligarşi, gittiği her yere orduyu da götürmüştür; aydından ve soldan korkmuştur, nedeni var. Üç, halkımızı, önce aşırı dindar ve sonra yobaz yapabilmek istediler ve kendileriyle başladılar.

***

Bir çağı kapatma ve diğerini açmada, Kopernik'in kitabı, İstanbul'un fethi kadar önemlidir. Kopernik, bir kitap yazmış, 1543, ve adını, "De Revolutionibus Orbium Coelestium" koymuştu, kısaca "Revolutionibus" deniyordu, ve bu sözcükten korkmuyordu. "Dönüşüm" anlamındadır ve korkması için bir neden yoktur. Asıl korktuğu, dünyanın durmadığını ve döndüğünü yazmasıdır. Bunu yazmak bir ihtilaldir ve biz "devrim" diyoruz.

Copernicus

Sovyet Ansikopedisi, "revolyutsia" girişine, "revolutio" sözcüğü ile başlıyor[3], geç-Latincedir ve ayrıca Rusça, "povorot", ve "perevorot" kelimelerini de kaydediyor ki ilkini, "dönüş" ve ikincisini, isyan, darbe, tufan-felaket ve "devrim" olarak çevirebiliyoruz. Doğada, bilgide, toplumda, bunlardan herhangi birinin gelişmesinde büyük ve niteliksel değişmeye devrim/revolüsyon demektedir, tarifi budur. Ansiklopedi'nin girişine göre, sanayide, bilimsel-teknolojik gelişmelerde, fizikte, felsefede, kültürel alanda revolüsyon/devrim olmaktadır.

***

Ansiklopediler, özlü ve tartışmasız tarifler yazarlar ve bu maksatla almış bulunuyorum. "Büyük" ansiklopediler, kristalize edilmiş düşünceler veriyorlar ve buradalar.

***

Güzel, o tarihte bu sözcük, "revolüsyon", bugünkü anlamında olmasa da, Kopernik'in buluşu devrimciydi, biliyordu ve yayınlanmasını geciktirmesinden anlıyoruz. Sovyet tanımına uymaktadır; Kopernik, tekrarlıyorum, devrimci bir iş yapıyordu. Buluşunun tehlikeli olduğunun bilincindeydi. Engizisyon'dan korkuyordu; bu nedenle olabilir, hem yayınlanmasını, muhtemel ölüm tarihine göre planladı ve hem de içine, "yazdıklarıma inanmayın" anlamına gelebilecek bir ön-savunma düştü. Kurtuldu. Kopernik astronomisine bağlı Galileo ise büyük tehlikelerle karşılaştı ve yalnız tradisyonlarda, kabul ve anlatımlarda, islamda "hadis" diyoruz, nakledildiği türden pek kahraman değildi; "se revolter" edebiliyordu. Dolayısıyla, kurnazlıklarıyla, hayatta kalabildi. Aynı astronomiyi savunan Giordano Bruno ise yürekli bir aydın oldu; "se revolter"[4] etmedi, "dönmedi", o zaman da sözcük bu anlama geliyordu, odun yığını üzerinde yaktılar.

Ve bütün bunlar, benim parmak bastığım, Galileo anlatımındaki nüans hariç, hep bildiklerimiz arasındadırlar. Ama yine de, "revolüsyon" sözcüğünü ve kısa tarihini, bu arada, daha sonraki zamanlarda anlamıyla, "revolüsyoner" kelimesinin, devrimci'nin, tanıtımına uvertür olmak üzere, kısmen tekrarlamış oluyorum. Bir tür zorunludur.

***

Bu sözcüğün, "révolution" sözcüğünün, tarihi mi, lexicologue Alain Rey'in, "Révolution-Histoire d'un Mot", bir sözcüğün tarihi, önümüzdedir ve mükemmeldir. Başında bomboş bir sayfa var ve sadece şu yazılıdır: "Révolution: solution de tout réve", her düş'ün çözümü, devrim'dir, anlamına geliyor. Babeuf için çok doğrudur.

Profesör Rey'den öğreniyoruz, Fransa'da, ilk kez 1370 yıllarında görülmüştür, "atteste" olmuştur, demek istiyorum; Rey, "latinisme" etkisine bağlıyor, "latincilik" sayabiliyoruz, çekiyor ve alıyorlar. Ben de şu paragrafı alıyorum: "Une révolution au Moyen Age, si elle n'est pas retour d'un astre, marque la fin d'un temps; le mot est lié a révolu, latinism introduit par Oresme vers 1370 et qui s'emploie alors a propos des planetes et des période de temps. C'est l'idée-force attachée au mot du XIIIe siecle au XVIe siecle et qui permet seule de le comprendre."[5] Profesör Rey, "revolüsyon" sözcüğünün Orta Çağ'a ait bir "kesme"/to coin, olduğunu kaydediyor ve uzun yüzyıllar "dönüş" ve eğer "dönüş" de değilse , "son" , aynı manaya gelmek üzere, "bir zaman sonu" demek olduğunu kaydetmektedir. Nerede ise üç asır, astronomide ve göklerde kaldı ve zaman da yıldızların hareketine bağlanıyordu. "Son" fikri de çıkmaktadır.

***

Profesör Rey, "révolution descend

sur terre", bir yerde, "devrim yeryüzüne iniyor" demektedir ve yere inen ilk sözcük, "révolter" oldu. Zaman zaman savant dilimizde, bilimsel konuşmamızda da kullandığımız "volte face", "yüz seksen derecelik dönüş" ve çark var; fiil olarak "volter" ki "çark etmek" anlamındadır ve "révolter" ya da "se révolter" ile aynı köktendirler. Parti'sini terk, din değiştirme, bir bağımlılıktan ayrılma, hepsi, "révolter" ile söyleniyorlar. Çok güzel, bu sözcükte henüz kuvvet kullanımı connotation/yananlam yer almamaktadır. Buradayız.

Fakat çok geride de değiliz; Soboul, On Altıncı Lui'in ünlü sözünü "est-ce donc une émeute?" olarak yazmıştı. Ancak pek çok kaynakta "une révolte" olarak kaydediliyor, "yoksa bir isyan mı", artık yeryüzüne inmiştir ve kuvvet kullanımı da içermektedir. Hızlıdır.

Şöyle söyleyebilirim, on yedinci yüzyıl sonu ve on sekizinci yüzyıl başı, "despotisme éclairé", "Aydınlamacı despotizm" döneminde, hem revolüsyon'da şiddeti ve hem de revolüsyon'un restorasyon'dan ayrılmaya başladığını tespit ediyoruz.[6] "İlerleme" düşüncesi ile Aydınlanmacı doktrini birbirinden ayıramıyoruz.

***

Roma'da, İsa'dan iki yüzyıl önce, Gracchus Kardeşler'in eşitlikçi devrim ve yönetimlerinden sonra Gais Gracchus'un üç bin taraftarı ile birlikte katledilmeleri üzerine tarihçi Mommsen, "restoration is always revolution"[7] demişti, restorasyon için darbe, olarak anlayabiliyoruz. Ve Mommsen, restoratörlerin, "in the most essential points", önemli değişikler yapmadıklarını ve yönetimi devrim anayasası ile sürdürdüklerini not ediyordu. Önemlidir.

***

Öyle yazılıyor, "marksist tarihçi" Profesör Hill, Cromwell'den sonra, krallık döndüğünde, "the old state was not restored, only its trappings" diyordu.[8] Kısaca şöyle, 1658 yılında cumhuriyetçi, diktatör Cromwell öldü, yerine oğlunu getirdiler ve yürütemedi. Parlamento, İkinci Charles'ı davet etti ve Balşaya Sovyetskaya Entsiklopediya, v 1660 soverşilas' restavratsiya,[9] Styuartov, diyordu; restorasyon, tamamlanmıştır, anlamındadır. Profesör Hill ise "restore olan krallık değil ve sadece süsleri'dir, süsler korunmaktadır," diyordu. Kral, ikinci kral, kendisini kral sanıyordu ve "restorasyonu" anlamaya çalışıyoruz.

***

Ve 1688/1689 tarihinde daha ileri gittiler, aristokrasi ile toprak oligarşisi el ele verdiler, William of Orange Londra'ya çağrıldı ve William ile Mary, Kral ve Kraliçe ilan edildiler. Ve buna bir de "Glorious Revolution", Şanlı Revolüsyon, adını verdiler.

Hannah Arendt, bu vesile ile, "the fact that the word 'revolution' meant originally restoration"[10] diyordu ve bu sözcüğü "dönüşüm" anlamında kullanıyorlardı. Krallık restore edilmektedir.

Artık tarih oldu, Türkiye İşçi Partisi'nin Türkiye'yi döndürdüğünü kabul etmek ve en azından ileri sürmek durumundayız. 1961 yılında kurulmuştu, 1971 yılında kapatıldı; "on yıl" Türkiye'yi çevirmiştir. Neler yapmadı ki, yaptıkları arasında "disk" de var, "bir 'tip' kuruluşudur", işçiler bir sınıf oldular, "devrimci işçi sendikaları konfederasyonu" anlamındadır. Ve bu işçiler de bir "15-16 haziran" yaptılar, 1970 yılındayız. İstanbul proletaryası işte bu iki günde İstanbul'u kontrollerine aldılar.

***

Marx, 1648 İngiliz ve 1789 Fransız Devrimleri'ne "Avrupa Devrimleri" adını veriyor ve '48, '89 devriminin modelidir. Ancak böyle olmakla birlikte, 1789 devrimi artık "revolüsyon" ad ve kavramını kodifiye etmiş durumdadır. Şöyle de söyleyebiliriz, "devrim", bir düzende niteliksel ve temelli değişiklikler yapma demektir. Restorasyon ise, devrimi sürdürebilmek için, bazı ileri mevzilerden çekilme ve bir tür tahkimat yapma işidir.

***

Güzel, 1789'da, "révolution" adını ve 1814-15'te, "restoration" kavramını yerleştiriyorlar. Simplement que, si la France ne voulait plus du despotisme impérial, elle ne veut plus d'un rétour a'Ancien Régime;[11] Napoleon tekrar imparator olmak için çıktı, Fransa reddetti, artık "emperyal despotizmi" istemiyorlar ve Ancien Régime ise dönmekten çok uzaklar. Un rétour, bir dönüş, kapısı artık kapalıdır. Yaptıkları değişiklikler çok azdır ve buradayız.

***

Son olarak, "İnönü- Bayar Restorasyonu", bir periyodizasyon icadı olarak, pek yenidir ve İsmet Paşa'nın meşhur temkinliliği ile sadece bir aşırı restorasyon'dur, diyebiliyoruz.[12] Kalıcı olamamıştır ve 27 Mayıs Devrimi'nin kaçınılmaz olduğunu biliyoruz.

Bu yazı Yalçın Küçük'ün Çıkış 1 (Tekin Yayınevi, 2015) kitabından alınmıştır.

ENGELS

İNGİLİZ VE FRANSIZ DEVRİMLERİ ÜZERİNE

The English revolution of the seventeenth century provides the exact model for the French one of 1789.

On yedinci yüzyılın İngiliz devrimi, 1789 Fransız Devrimi'ne tam bir model sundu.

***

Cromwell is Ropespierre and Napoleon rolled into one.

Cromwell, Robespierre ile Napolyon'un tek surette birleşmiş halidir.

MARX

AVRUPA DEVRİMLERİ ÜZERİNE

The revolution of 1789 (at least in Europe) as had its prototype only the revolution of 1648.

1789 devrimi (en azından Avrupa'da) ilkörneğini yalnızca ve yalnızca 1648 devriminde buluyordu.

***

The revolution of 1648 and 1789 were not English and French revolutions, they were revolutions of a Europen type.

1648 ve 1789 devrimleri İngiliz ve Fransız devrimleri değil, Avrupa tipi devrimlerdi.

F.Engels, CW/Vol. 3, p.473.
K.Marx, CW/Vol.8, p.161.

[1] Soboul, "une emeute", yazıyor, ancak pek çok yerde, On Altıncı Lui'nin "une révolte" dediği kayıtlıdır. Bunu aktarmayı tercih ediyorum.

[2] Bu kalpaklı, Dönüşüm satan gençler arasında yoktum. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'ndaydım. Partinin Bilim Kurulu'nda idim ve yöneticilere yakın bir konumum vardı. Beni dostları saydılar.

[3] Balşaya Sovyetskaya Entsiklopediya /21, Üçüncü Baskı, 1975, Str.545.

[4] Aynı köktendir, ancak "revolter" ilk politize olandır, önceleri astronomik anlamda "dönmek" idi, sonra, inancından vazgeçme ve hatta "dönek" anlamını kazandı. Galileo'ya, tradisyonların aksine, bu anlamı uygun düşmektedir.

[5] "Ortaçağ'da devrim terimi ya bir yıldızın dönüş hareketine ya da bir zamanın bitişine gönderme yapar; terim "révolu" sözcüğüyle ilişkilidir ve bu sözcük de yaklaşık 1370 yılında, latinizmin bayraktarı Oresme tarafından gezegenlerle ve zaman süresiyle ilgili olarak kullanmıştır. On üçüncü yüzyıldan on altıncı yüzyıllara dek terime atfedilen anlamın ardındaki fikir budur ve terimin anlam evreni ancak böyle anlaşılabilir."

[6] Machiavelli, insanların her zaman geçmiş zamanı övdüklerini ve şimdiki zamanı kötülediklerini kaydediyor. Bunu da, geçmişin utanç verici kötülüklerini kaydetmeme eğilimine bağlıyor.
"Man always priase the olden days....."
".. the people keep quiet about those events it would be shameful to record.."
Machiavelli, Selected Political Writings, edited and translated by D. Wootton, Hackett Publishing Company, Indianapolis, 1994, pp.158-159.

[7] Th. Mommsen, The History of Rome, vol. III, Routlege, 1894-1996, p.372.

[8] Christopher Hill, Reformation to Indusrial Revolution, The Pelican Books, 1969, p.135.

[9] Restoration/restorasyon demektir.

[10] Hannah Arendt, On Revolution, Penguin Books, 1973, p.43.

[11] Encyclopedia Universalis, vol.14, p. 174.

[12] Çıkış 1'de bu konuda ayrı bir bölüm yer alıyor.

ÜNİVERSİTE VE ÜNİVERSİTELİ GENÇLİK ÜZERİNDE İktidarın Gölgesi

■ UFUK ÖZCAN

Diyanet, cemaat ve tarikatlara bağlı okullar (yerel sıbyan mekteplerinden başlayarak cemaat kolejleri ve Milli Savunma Üniversitesi'ne kadar) Türkiye'nin "yerli" sosyal bilimcileri tarafından yeterince (yeterince mi?) masaya yatırılarak incelenmiş değildir. **Acaba bu "devlet destekli merdivenaltı kurum"larda yüz binlerce çocuk, ergen, genç nasıl bir zihniyet ve müfredatla yetiştirilmeye çalışılmaktadır?**

Son aylarda Boğaziçi Üniversitesi protestoları gündemin başlıca konularından biri haline gelmiş gözükmekte. Bunun akademik bir gündem olmanın ötesinde, öncelikle siyasal bir gündem olduğunun altı çizilmeli. Vurgulanması gereken ikinci bir konu, bu gündemin yaratıcısının üniversiteli gençler olmayıp, doğrudan siyasi iktidar oluşudur. Siyasi iktidar üniversite ve üniversite gençliği üzerinde siyasi bir vesayet ve denetim tekeli kurmak istemektedir. Olaylar, her zamanki oldubitti yöntemiyle devletin en tepesinden üniversiteye rektör atanmasıyla gelişme göstermiştir. Dolayısıyla mevcut krizi, yakın geçmişte sağcı iktidarların sıklıkla telaffuz ettiği gibi bir "gençlik meselesi" olarak görmemek gerekir. Mesele daha karmaşık ve çok yönlüdür. Öncelikle üniversiteye, onun kurumsal özerkliğine siyasi merkezden aşırı bir müdahale söz konusudur. Üniversite mensuplarının ve öğrencilerin bu müdahale karşısında yükselttikleri itirazlar üzerine iktidarın dili giderek sertleşmiş, Boğaziçi Üniversitesi ve mensupları adeta "milli güvenlik, din ve ahlak ihlali" meselesi olarak gösterilmiş, üniversite emniyet güçleri tarafından kuşatılmış, kamuoyunda gerginlik tırmandırılmış ve böylece kriz yapay bir biçimde büyütülmüştür. Bu yeni bir durum değildir, benzer müdahaleler uzun bir süredir bütün kurumlara yapılmaktadır. Yakın dönemde Galatasaray Üniversitesi de benzer bir müdahaleye maruz kaldı. Meseleye daha geniş boyutlarıyla ve minimal öznelerin müşterek talepleriyle yaklaşılırsa mevcut krizin çözülmesi için sağlıklı değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Aksi durumda merkezi majör iktidarın her yere, yurttaşın yatak odaları dahil en mahrem yerlerine musallat olmasının ölçüsü ve sınırı kalmaz.

Öncelikle üniversite kavramını açalım: Üniversite, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırmalar ve yayın yapan, fakülte, yüksekokul ve enstitü gibi birimlerden oluşan, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine haiz olan bir kurumdur. Üniversitenin kökeni Antik Çağ'da Platon'un kurucusu olduğu *Akademia*'ya kadar geri götürülse bile, aslında kökler Orta Çağ'dadır. Akademi ve üniversite olgularını bire bir özdeş kurumlar olarak görmemek gerekir. Üniversite kelimesi, "öğretmenler ve akademisyenler topluluğu" anlamına gelen Latince "universitas magistrorum et scholarium" deyiminden türetilmiştir. Latince "Universitas" terimi tek bir beden, bir bütün, şirket/ortaklık, topluluk, lonca vb. ile ilişkili bir zümreyi ifade eder. Herkesin kolayca dahil olabileceği bir zümre değildir bu. Öztürkçecilerin aklına uyarak üniversiteyi "evren-kent" olarak zarflayıp "evrensel beşeri aklın ve bilginin mekânı/ortamı" olarak görmek yanıltıcıdır. Modern üniversite sisteminin temelleri İtalya'da oluşturulup Yüksek Orta Çağ'da ruhban sınıfı adaylarına donanım kazandıran kilise okullarına dayanmaktadır. Ancak Yeni Çağ'dan itibaren, Bilim Devrimi ve Aydınlanma hareketinin de itkisiyle Avrupa'da kilisenin ideo(lojik)-politik otoritesinin geriletilmesinden sonra üniversiteler özerkliklerini yavaş yavaş elde etmişlerdir. Böylece Batı'da eleştirel, seküler düşünce ve entelektüel birikim gelişme imkânı bulabilmiştir. Ancak Batı'daki bütün üniversiteleri aynı çerçevede görmemek gerekir. Bugün bile Batı'da Vatikan'a, yani Papalığa veya herhangi bir Hıristiyan mezhebine/kilisesine bağlı üniversiteler vardır. Hatta çeşitli dinsel mezhep ve kiliseler adına hastaneler, klinikler, "hayırsever" kurumlar, şirketler bile işlerlik gösterir. Bu konu ayrıca üzerinde durulmaya değer. Türkiye örneğinde, meselenin son yirmi yıldır nasıl bir mahiyet kazandığı üzerinde de ciddiyetle durulması gerekmektedir: Diyanet, cemaat ve tarikatlara bağlı okullar (yerel sıbyan mekteplerinden başlayarak cemaat kolejleri ve Milli Savunma Üniversitesi'ne kadar) Türkiye'nin "yerli" sosyal bilimcileri tarafından yeterin-

Üniversite, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırmalar ve yayın yapan, fakülte, yüksekokul ve enstitü gibi birimlerden oluşan, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine haiz olan bir kurumdur. Üniversitenin kökeni Antik Çağ'da Platon'un kurucusu olduğu Akademia'ya kadar geri götürülse bile, aslında kökler Orta Çağ'dadır.

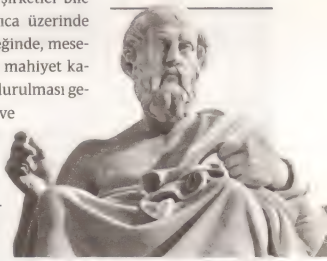

ce (yeterince mi?) masaya yatırılarak incelenmiş değildir. Acaba bu "devlet destekli merdivenaltı kurum"larda yüz binlerce çocuk, ergen, genç nasıl bir zihniyet ve müfredatla yetiştirilmeye çalışılmaktadır? Muamma.

19. yüzyılda medresenin yerini değişik adlandırmalarla Darülfünun, Darülmuallimin, Darüşşafaka gibi kurumlar ve daha sonra 1933 Reformu ile Üniversite gibi kurumlar almıştır. Ancak üniversite kurumunun özerkliği noktasında Tanzimat, iki Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de çeşitli sorunlar yaşandığı görülür.

MEDRESE İLE ENDERUN

Meseleye tarihsel bir bakış açısıyla yaklaşmak adına daha eski devirlere geriye gidelim. Osmanlı'nın klasik çağında başlıca eğitim kurumları İlmiye ve Saray olmak üzere iki ayrı örgütlenmeye bağlı olarak faaliyet gösteriyorlardı. İlmiye örgütlenmesinin kurumu *Medrese*, Saray'ın eğitim kurumu ise *Enderun*'du. Birbirinden ayrışık, ikili bir eğitim-öğretim söz konusuydu. Medrese eğitiminin kökleri daha önceki dönemlere geri gitmekle birlikte yöneticiler gözünde yeterli görülmemiş, medreseye alternatif, elit bir kuruma ihtiyaç duyulmuştu. Bu bakımdan eğitim-öğretim fonksiyonuna kurumsal düzeyde bakmakta yarar bulunuyor Örneğin Galatasaray kurumu (mektebi?) ilk defa 1481 yılında Sultan II. Beyazıt tarafından Galata Sarayı adıyla, ilmiye örgütünden bağımsız ve ayrı bir Saray/Enderun okulu olarak kurulmuştu.[1] 19. yüzyılda başlayan modernleşme hamleleri sonucunda medrese kurumunun yerini nispeten seküler karakterde olan kurumlar alacaktır. Kurum, devletin çeşitli yönetim kademelerine donanımlı memur yetiştirmek amacıyla bugünkü Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu yerde eğitime başlamıştı. Kurumun sonraki hikâyesi bambaşkadır: Galatasaray kökenli hocam Baykan Sezer'in bir sözünü iyi hatırlıyorum, özetle diyordu ki: Belli bir dönemden sonra Galatasaray Mektebi'nden her türlü kişi çıkmaya başladı. Kısacası kurumların tarihçesi son derece önemlidir, tarihi perspektif haricinde kurumları ve o kurumlarda yetişen bireyleri değerlendirmek imkânsızdır. 19. yüzyılda medresenin yerini değişik adlandırmalarla Darülfünun, Darülmuallimin, Darüşşafaka gibi kurumlar ve daha sonra 1933 Reformu ile Üniversite gibi kurumlar almıştır. Ancak üniversite kurumunun özerkliği noktasında Tanzimat, iki Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de çeşitli sorunlar yaşandığı görülür. Siyasi iktidarlar sık sık üniversiteye müdahalede bulunmuşlardır. Bunun çarpıcı bir örneği Demokrat Parti hükümetinin son yıllarında görülmüştür. Hükümetin üniversite üzerinde ağır baskılar uygulaması sonucunda üniversite gençliği ve hocaları protesto eylemlerinde bulunmuşlar, iktidar

Bugün Boğaziçili öğrencilerin ve hocaların kendi üniversitelerinin işleyişi hakkında gösterdikleri iradeye saygı duymak ve savunmak gerekiyor. Her üniversitenin, her bir kurumun kendi yöneticilerini kendisinin kendi doğal üyelerinin, tabanının istekleri doğrultusunda seçme hakkı bulunmalıdır. Bu, kurumların meşruiyet ve özerkliğine saygının bir gereğidir.

bu demokratik protestoları bastırmak için güvenlik güçlerini hoyrat bir anlayışla devreye sokmuştur; polisin müdahalesi genç bir öğrencinin, Turan Emeksiz'in ölümüyle sonuçlanacaktır. Ancak üniversite öğrencilerinin meşru protestoları bastırılmak bir yana, mevcut hükümetin siyasi meşruiyet kaybına yol açmıştır. Sonraki gelişmeleri biliyoruz: İktidarın uygulamaları ters tepmiş ve arzulanmayan sonuçlar doğurmuştur.

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ VE AKADEMİK ÖZGÜRLÜK

Bugün Boğaziçili öğrencilerin ve hocaların kendi üniversitelerinin işleyişi hakkında gösterdikleri iradeye saygı duymak ve savunmak gerekiyor. Her üniversitenin, her bir kurumun kendi yöneticilerini kendisinin kendi doğal üyelerinin, tabanının istekleri doğrultusunda seçme hakkı bulunmalıdır. Bu, kurumların meşruiyet ve özerkliğine saygının bir gereğidir. Üniversiteler askeri, siyasi, dini, mali vs. her türlü dış müdahaleden ve vesayetten uzak olmalıdırlar. Kurumsal özerklik bir ülkede bilimin gelişmesinin ve entelektüel birikimin asli şartlarından biridir.

Günümüzde birçok ülkede akademik özerklik uluslararası alanda tanınmaktadır. 8 Eylül 1988'de 430 üniversite rektörü, en köklü ve saygın üniversitelerden biri olan Bologna Üniversitesi'nin 900. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Magna Charta Universitatum bildirisini imzalamışlardır. Akademik özerklik bir ülkenin demokratik gelişmesinin en önemli garantilerinden biridir. Türkiye'nin bu alanda ciddi aşamalar kaydettiğini iddia etmek ne yazık ki söz konusu değildir.

Üniversitenin ve üniversite gençliğinin toplumda yerine getirdiği önemli, değerli işlevler vardır. Bunlardan belki de en önemlisi, topluma öncülük yapacak donanımlı ve seçkin kadroların yetişmesidir. Üniversite her şeyden önce bir toplumun kültürel ve entelektüel, daha sonra da ekonomik ve teknik alanda birikimini temsil eden bir turnusol kâğıdı gibidir, bütün bu alanlarda seviyesini temsil eder. Üniversitenin ve üniversite gençliğinin hırpalanması topluma telafisi imkânsız zararlar verecektir. Siyasi iktidar üniversiteyi ve gençleri incitecek, itibarsızlaştıracak uygulamalardan kaçınmalıdır. Üniversite merkezi siyasetin, bürokrasinin, güvenlik örgütünün vesayeti altına alınmamalıdır.

GENÇLERE SOPA GÖSTERMEK

Elbette bütün gençler geleceğin teminatıdır, ancak bugün üniversiteli gençler ülkenin en başarılı gençleri; öyle kolay yetişmedikleri hepimizin malumu. Son otuz yıldır genel olarak eğitim kurumlarının, özel olarak da üniversitenin, devletin uyguladığı neoliberal politikalar gereğince ticari işletme tarzı bir işleyişe sahip olduğu, eğitimde fırsat eşitliğine uygun anayasal yükümlülüklerin yerine getiril-

mediği, bir gecede çıkarılan KHK'lar ile yetişmiş yüzlerce değerli hocanın kurumlarından ihraç edildiği koşullarda, sayısız genç ailelerinin bin bir zahmet ve fedakârlığa katlanarak özel harcamalara girişmeleri sonucunda entelektüel donanım ve mesleki formasyon kazanmaya çalıştılar. Herhalde buna kimsenin bir itirazı olamaz. Dayatmacı neoliberal şartlar altında gençlerin aldıkları eğitimin, devletin asla karşılayamayacağı olağanüstü bir maddi karşılığı da bulunuyor. Böylesine tuhaf bir durum karşısında, bu koşullara en baştan beri uyum sağlayan devletin gençlere sopa göstermesinin kamuoyu ve aileler nezdinde haksız ve utanç verici bir durum olarak görülmesi doğaldır. Üniversitenin başına merkezden adeta kayyum gibi rektör atanmasını sadece gençlerin değil, kamuoyunun büyük bir kesiminin de hoş görmediği aşikâr. Siyasi iktidarın üniversite üzerinde aşırı denetim ve müdahalede bulunması sadece gençlerin değil, ailelerinin emeklerinin de hiçe sayılması anlamına geliyor. Saray hükümeti ve güvenlik güçleri gençleri karşısına alarak, aslında onların ailelerini de karşısına almış oluyor. Bugün bir gencin Boğaziçi gibi köklü ve uluslararası saygınlığa sahip bir üniversitede okumasının zorluğu herkesin malumu. Üniversite sınavında bin bir zahmetle üç milyon üniversite adayı arasından sıyrılarak çıkan iyi yetişmiş gençlerin teröristlikle suçlanmasının kabul edilebilir hiçbir meşru gerekçesi olmamalı. Bir toplum için, her ne kadar beğenmesek bile, kurumlar ve kurumların özerk işleyişi son derece önemlidir. Devletin mevcut kurumlar üzerinde aşırı baskı ve denetim kurması kurumsuzlaşmayı veya zayıf kurumlaşmayı beraberinde getirir. Bu durum da yüksek otoritenin keyfiliğini artırır ve toplumun kendi dinamikleriyle işleyişine vurulan ciddi bir darbe olarak kalıcı iz bırakır. Üniversiteye ve üniversite gençliğine abartılı bir kibir, paranoya ve güvensizlikle yaklaşan hiçbir iktidar daha sonra iyi bir şekilde anılmamıştır. Üniversitede gerçek anlamda liyakate dayalı bir işleyişi sağlamak yerine, onları buyrukçu ve küstah bir tutumla iktidara biat ve sadakate zorlamak; gençleri "hainlikle", "terör örgütleriyle iltisaklı olmakla", "ahlaksızlıkla", "din düşmanlığıyla", "gayri millilikle", "elitizmle", "halktan kopuklukla" itham etmek o kurumları sadece zayıflatmakla kalmaz, sonuçta topluma da büyük zarar verir.

Bugün yaşadıklarımız, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yoksul Anadolu halkından toplanan vergilerle yurtdışı eğitimine gönderilen ürkek gençlerin Sirkeci İstasyonu'ndan kalkacak treni beklerken kendilerine ulaştırılan, üzerinde "sizler bir kıvılcım olarak gidiyorsunuz, şimşek olarak geri döneceksiniz" yazan telgrafın gerisindeki zihniyetle büyük bir tezat oluşturmaktadır. Gençlerin dinamizmini dizginlemeye çalışmak, onların moral ve motivasyonunu düşürmek için kasıtlı tedbirlere başvurmak bir ülkeye yapılabilecek en büyük ihanettir. Savunmasız gençleri itip kakmayı marifet sayan hiçbir iktidarın uzun süre meşruluğunu muhafaza etmesi ve kalıcı olması mümkün değildir.

Mevcut süreçte kamu güçlerinin üzerine düşen görev, gençlere boyun eğdirmek, cebir, hile ve provokasyona başvurmak, hoyrat uygulamalarla kamuoyunda tansiyonun yükselmesine yol açmak değil, akademik ortamın güvenliğini sağlamaktır. Unutulmamalı, "polis" iktidara karşı sorumlu olmaktan daha önce kentin ve yurttaşların huzurundan sorumludur. Polis demek, iktidarın her istediğinde keyfine göre kullanacağı copu, robokopu, biber gazı demek değildir. Polis, kentin güvenliği, kent yaşamının istikrarı, yurttaşın güvencesi, kamu hizmeti demektir. Polis, siyasi iktidardan önce kamuya karşı sorumludur. Buna da uygun davranması beklenir. Şark toplumlarında olduğu gibi herkesin emir kulu kapıkulu gibi davranmaya zorlandığı bir ortamda ne özgür ve eleştirel düşüncenin ne de iktidar zümresine karşı müşterek bir iradenin gelişemeyeceği biline.

[1] Bkz. https://www.gsu.edu.tr/tr/universite/genel-bilgiler/tarihce

HOŞ GELDİN

■ SERTAN BALKAN

geldin
kızıl gelincikler getirdin
bahardı
döktün eteklerine Ağrı'nın
Aras'ın göğsü kabardı.

geldin
dudaklarımızda goncadır sevdan
sözün türkülerimiz
dağlarımız dağdır hani
boylu poslu
insanlarımız hırçın, asi
akşamlarımız kısa
ve burada kavga
hem genç hem ihtiyardır
senin gibi.

bir çoban türküsü gibi uzun sürdü ayrılık
yalnızlıkla nişanlıydık
geldin
çiçeklendi yatağı Fırat'ın
tohum kaldırdı başını, çoğaldık
bak yeşilimiz yeşil
alımız aldır artık.

yoldaşlar
ekilecek nice topraklar
ve söylenecek çok sözümüz vardır.

geldin
burada en büyük tanrıdır
sonra Ağrı'dır, demişti bir ihtiyar
yükselir o bahtiyar
göğü bir mızrak gibi delen
doruklarında kar
ufukları şarkılar
gözümüzde sevdası
bizim
kurşun atılası
uğruna kurşun yenilesi dağlarımız vardır

bir ucu serhadda kırılır şimdi çarkın
çünkü geldin
elleri kızıl bayraklı çocuklar
gülüşü rüzgârlı kadınlar
yoldaşlar
türkülerim iki dilde
iki dilde şiirlerim
çek tilili
halaylarım bir ucu şimdi
İzmir'de denize çıkar.

geldin
üniversitelerim ol
yoktur fabrikalarım ol
gözlerimde umut
yüreğimde kavga
atölyelerim
ekmeğimde katık
kovanda arılarım
toprağımda motor
en güzel hatıralarım.

serhadın gelini
soframda reyhan kokusu
sardunyası yurdumun
yıldızlı gökler
kızıl akşamüstleri
bak dağılıyor o kara bulutlar
geldin
hoş geldin.

BALIK DEĞİL! İNSAN...

■ ÖZLEM YÜCESAN

Patron Jeff Bezos'un hayali de uzaya gitmekmiş; fakat ne bir araştırma, ne de insanlığın yararına bir çalışma için! Yalnızca paşa gönlü istemiş! **Kapitalizmde gıda üretimi, açlığı bitirmek için değil daha fazla kâr etmek içindi; bunu çözümlemişti insanlık çoktan... Artık uzaya da insanlığın ortak yararına değil zenginlerin can sıkıntısı için gidiliyor; biletlerin fiyatı belirlenmiş bile!**

Farklı siyasi görüşler nazikçe ifade edilince çok hoşumuza gidiyor; 'Ne güzel' diyoruz, 'kavgasız, gürültüsüz karşıt fikirler bir arada'... Peki sonra?

Cem Toker kişisinin liberal sayıklamalarını, "hakça bölüşüm insanın doğasında yok" hezeyanlarını ben de dinledim. 'İşsizlik, evsizlik, açlık' gibi özgürlükleri var hani liberal özgürlüğün; Toker'in öne çıkardığı özgürlük ise elbette "girişimcilik özgürlüğü"! 'Sermayenin sınırsız-sorumsuz sömürme özgürlüğü'nün nazikçesi!

Çok uluslu tekelci şirketlerin her yerde ve her dem yaptığı; doğayı talan edip zenginliklere el koyma, kârlarını katlama (bu konuda **hiç** doymak bilmeme) gibi hareketleri "simidin yanına üçgen peynir koymayı hayal edip zenginleşen simitçi" **inovasyon**una indirgemiş bay liberal! Onun; "Özgür olmayan insan hayal kuramaz; hayal kurmayan insan bir şey yaratamaz!" lafını duydukça zihnimde şu dizeler dolanıyor:

"İştahımın gücünden arta kalan
Yarım dilim ekmekten utanıyorum
Açların boyun büktüğü memlekette
Kişi özgürlükten laf etmemeli" [1]

SOSYALİZM(DE) HAYAL?

Reel sosyalizmi kurmaya çalışan Sovyetler Birliği'nde ise "özgürlük olmayınca hayal kurmaktan da bahsedilemiyor" liberallere göre... Bir zamanlar hayalin de hayali olan "uzay" geliyor aklıma. Bakıyorum sanal arşive; uzaya giden ilk uydu (1957, Sputnik); ilk hayvan (1957, Laika); ilk insan (1961, Gagarin); ilk kadın (1963, Tereşkova); ilk uzay yürüyüşü (1965, Leonov); Ay'a dokunan ilk araç (1966, Luna 9)...

En tanınan Yuri Gagarin, babası marangoz, annesi sütçü olan bir köy çocuğu. Kapitalist bir ülkede ne muhteşem hayaller(!) kurardı bilmem ama sosyalist bir ülkede hayalini gerçekleştirdi ve uzaya çıkan ilk insan oldu. Sonrasında çocuklara seslendiği bir konuşmasında: "Uzaya çıktık ama bu sadece bir başlangıç... Sizi gezegenler ve bilinmeyen dünyalar bekliyor. Siz uzayı zapt edeceksiniz" diyor. 60 sene önce kurulan-kurdurulan bu "hayal" de liberalleri tatmin etmemiş anlaşılan!

KAPİTALİZM(DE) HAYAL?

Bugünlerde bir liberal... İşçilerine WC molası verip kârından olmamak için "şişeye yapın" diyen hani? Anladınız siz! (bay Toker'e göre hayal etti, kimsenin düşünmediği bir şirket kurdu, kapitalizm sayesinde "hayal kuramayanlarla tabii ki gelirini paylaşmadı", 177 milyar dolarlık ser-

vet biriktirerek dünyanın en zengini oldu. Sonuç: Hayal kur senin de olur, düşünce fukarası fakir!)

İşte o patron Jeff Bezos'un hayali de uzaya gitmekmiş; fakat ne bir araştırma, ne de insanlığın yararına bir çalışma için! Yalnızca paşa gönlü istemiş! Kapitalizmde gıda üretimi, açlığı bitirmek için değil daha fazla kâr etmek içindi; bunu çözümlemişti insanlık çoktan... Artık uzaya da insanlığın ortak yararına değil zenginlerin can sıkıntısı için gidiliyor; biletlerin fiyatı belirlenmiş bile! Onlar "kapsülün içinde birbirine şeker atıp" eğlenirken milyonlarca insan açlıkla, bulaşıcı hastalıklarla, ağır çalışma yükü altında boğuşuyor, boğuşuyor...

Son bir cümle bay liberalden; "Bir usta kolay yetişmiyor; yetişmiş elemanı kimse kaybetmek istemez ve en iyi koşullarda çalıştırır." Ah ne romantik bir hayal sahiden! Dünya devi birçok şirketin, yine daha 'kıtıpiyoz' şirketçiklerin toplu iş çıkarımlarından, sendikaya üye olmaya **yeltenen** "yetişmiş" de olsa işçilerin gözünün yaşına bakmadıklarından haberi yok mu acaba! Daha bu yazıyı yazarken gazetede okuduğum "Havada kıyım devam ediyor" başlığının altında 'kârını katlayan havayolu şirketinin sendikalı olduğu için 42 kişiyi işten çıkardığı' yazıyordu.[2] "Çok zor yetişen" kaptan pilotlar dâhil!

Yuri Gagarin, babası marangoz, annesi sütçü olan bir köy çocuğu. Kapitalist bir ülkede ne muhteşem hayaller(!) kurardı bilmem ama sosyalist bir ülkede hayalini gerçekleştirdi ve uzaya çıkan ilk insan oldu.

UZAYI ZAPT ETMEKTEN DENİZDE YEM OLMAYA

20 sene önceydi... O zamanki hayalimiz mütevazı; kentimiz Zonguldak'ta 'biraz daha fazla **okur** yaratmak'... Kısa adı TUSAK olan Turizm Kültür Sanat Geliştirme Kooperatifi'nin yayımladığı, yerel tarih yazarımız Kadir Tuncer'in yazdığı "Şeyh Dede Şair Torun Devrekli Rüştü Onur" adlı kitabı dağıtıyorum.

Kapısında "Profesör Dr." yazan bir muayenehaneye giriyorum. 20 yaşında arkasında onlarca şiir bırakarak doğaya karışan Rüştü Onur'u anlatmaya çalışıyorum. Arkasındaki tıp kitaplarını göstererek: "Yalnızca mesleğimi geliştirecek, tedavilerimi ilerletecek kitapları okurum!" diyor. "Sen de kendi işinle uğraş!" diye ekliyor. İşsiz olduğumu söyleyince de: "Böyle boş işlerle uğraşırsan işin olmaz tabii! Çalışana iş çok! Bizim insanımız tembel! Mücadele eden insan yok! Büyük balık küçük balığı yutar! Bir iş bulup çalışmazsan seni de yutarlar!" diye sıralıyor.

Bir profesörü değil de sanki mahalle kahvesinde bir amcayı dinliyorum!

"Bak sana bir şey anlatayım." diyerek, aynen şu kelime ve vurgularla anlatıyor: "90'lı yıllarda Azerbaycan'dan bir adam gelmiş. Ona iş vermişler. Adam çok şaşırmış: 'Ne işi?' demiş... 'Biz orda çalışmazdık ki; saz çalıp oynardık! Çalışmaya hiç alışkın değilim ben!'"

Ben kitabımı alıp çıkarken gülerek-epey gülerek bana bakıyordu! O bakışı hiç unutmam... (Şimdi düşünüyorum da gelir adaletsizliğinden, eşitlikten bahsedildikçe kibirle ve küçümseyerek bakan-gülen bay liberale ne kadar da benziyordu. "Gelişmiş tedavileri"ni uygulayan profesörün tedavi ücreti tabii çok yüksekti. "Bunu veremeyen devlet hastanesine gitsin." demişti keza!)

Profesör olmuş; ama siyasi bir cahillik ve körlük içinde mi?

Bilinçli ve acımasızca yaptığı aslında tam da sınıf kini mi?

Gibi gibi **nazik** sorular soralı 20 sene geçmiş! Aa bu prof. "Eski Türkiye" prof.'uymuş! Siyasal İslamcılığın yerleştiği, küresel çarka tam eklemlenen, hak ve adaleti mumla aratan, "tak diye emredip şak diye yapan"ın aynı kişi olduğu faşist bir diktayla hükmedilen "Yeni Türkiye"nin prof.'ları ise mesleğini bile geliştirmeye (inovasyona filan!) gerek görmeyip **intihal** yapıyor. Tek farkları bu belki de!

Öyleyse "Bizim durduğumuz yer doğru... O zaman da doğruydu." diyen ustaya selam olsun.

Durduğumuz yerde Balık değil İNSAN var.

---

[1] "Gidenleri Anlatıyorum" Rıfat Ilgaz.
[2] Cumhuriyet, 22 Temmuz 2021.

İZLERİNE BASARAK GELDİM MÜSECCEL KIZILLIĞININ

■ ALİ EKBER ATAŞ

[Müseccel yalnızlığın ozanı Enver Gökçe
ve can dostu İlhan Başgöz'ün sonsuz anılarına]

I

kavgamızın mevsimiydi
"susarak anmak anarak yaşamak"
"biley taşımızdı" arada bir gülmelerin
kalbimde bir yusufçuk hikâye uyduruyorum
denizgil bir inançla yürüdüm on yaşındaki ben
girlevik şelalesinden yatağan çayına
ordan bir koşu dolmabahçe rıhtımına tey..

surrealisti değil bu kavganın tümrealistleriyiz
ne gerek var beklemeye esbabı mucibeli hükmü
dil tarih dünlerinden tescillenmişti
komünistliği bu aşkın
boynumda ölüm fermanları iplemedim hiç
yıkıp geçtim kurtuluş dünlerinden o düzenleri

bir bilsen keşişleme o kuzeygil dağlarımızı
ve emeği güzelleyen bağbozumu zamanları
dağlarımızdan munzur'a köylerden şehirlere
bir kızıla hikâyet dalgalıdır denizlerimiz bil ki
altıncı filo'yu kıble yapanlara karşıdır hâlâ
taksim'den dolmabahçe rıhtımında 68'li ilkyazlarımız

II.

kapıda ilhan vardı başkentli yalnızlığında şevki
istanbul günlerin gecekondusunda geçti ahıskalı'nın
sıcak yemeklere hasret aşklara uzaktı yaşamakların
bir kadının eline değmek onda çoğalmaktı bu
bir lise talebesi gibi yaşadın sen bu çıkmazı
yetmiş yedi senesiydi nevval'li günlerin

yetmiş ortalarıydı sirkeci otellerinin
tahtakurulu köhne odalarında geçti günlerin
arayanlar seni ya yerebatan'da yelfe ihsan'ın yanında
veyahut ortancalı kahvesinde bulurlardı talat'ın
uzaklarımdaydın izlerine basarak geldim zamanın
olmadığın zamanlarda tanıdım seni iyi ki dedim iyi ki...
100. yılında bir gerçeğe döndü kırk dört yıllık hayalim

III

bazen övgülerle yürüdüğü olur yerginin dili unutmadım
bir kayanın içinde heykelini yontarken buldum seni
çok yıllar geçmişti sovumuştu külleri çocukluğunun
bir közü sovumuş birinde korakor bakışlar
öyle bir ışık hüzmesi vardı umudun
delip de geçen karanlığı
bütün gözeneklerinden süzüp geldim zamanın
gök gürültüsü şimşek çakması yıldırım çarpması
niyeyse hep enver gökçe görüldü tevkifatın kilittaşı

yirmi beş saate çıkardım günlerimi çalışmak lazım
yediden yetmiş sekize bugünden yarına haftalarımı
sen olsaydın mesela beşinci mevsimi yılın
ne kaldı dersen o yılların kıskançlıklarından
sırlı aynalarında kendini görenler suçladı seni
sırf bu yüzen cam kırıklarıyla dolu içim
kırk dört yılın tümrealistliğidir bu yüz yılda bir
mülk edinip zamanı bir solukta geçtim hayallerimi

IV.

arada bir avucuma koysan tabutluktan kalma acılarını
yalnızlıklarını bıraksan diyorum bize mesela
susmaların bizim olsa susarak anıp anarak yaşasak
kavgamızın bileyi taşı olsa şiirlerin yeniden
boşluğuna bıraksan kalbimin içindeki sovuyanları
sızlatıp duran ölümden çalan yalnızlıklarını da

elli üç yılı tabutlukların üç numaralı hücresinde
"enistü" günlerinden çok tanıdık tıkırtılar senfonisi
yeniden kesişti yollarınız on iki numaralı hücrende
hücrelerinizde dil tarihli failatün'lü dünler ilhan'la
karsuyu sızmasıdır kulakların bilirim kurnazlıklarını
karasuyu muydun erzincan'ımın fırat'ın karındaşı mı
ünler miydin kemaliye'den ta muzaffer şerif'li günlere

müseccel kızıllığın ela gözlüleri'ni memleketimin
mehmed'e mürettip hasan'a eğinli bekir'e
ille de dost dost diyen komünistliğini aşkın

28 Mart/27 Temmuz 2021

Fotoğraf: Tunceli Belediyesi Vecihi Timuroğlu Kütüphanesi Vecihi Timuroğlu Belgeliği

HER ALANDA ÇÜRÜYEN GÜNLER (!)

■ EKREM ATAER

Çelenklere kâğıt harflerden isimler yazdırmadan tutun da dev çiçek sepetleri ile görsel şölen haline gelen uğurlamalar, yavaş yavaş iş görüşmelerinin yapıldığı, kartvizitlerin dağıtıldığı "Görüşelim canım, ara beni!" vedalaşmaları ile son bulan bir rutine evrildi. Siyasi partilerin, derneklerin, STK'ların başkan ve genel başkanlarının mezat eylediği çiçek pazarı da ayrı bir temaşa tabii.

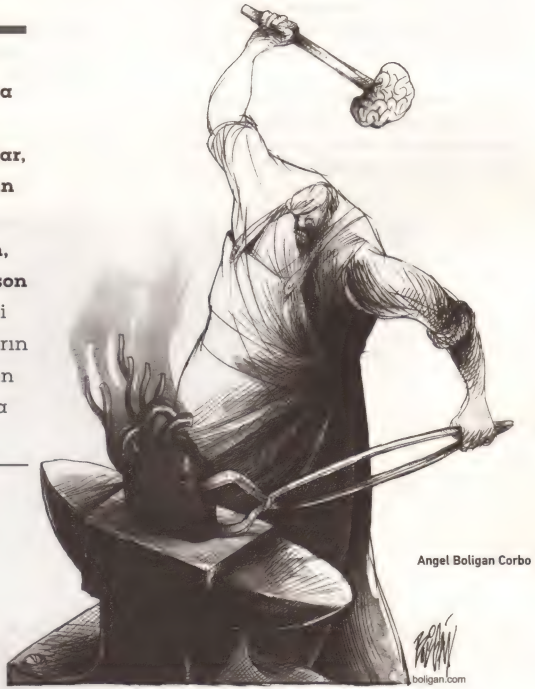

Angel Boligan Corbo

Cenaze törenleri, özel günlerdir hepimiz için. Son bir el sallama, son kucaklaşma, kimine göre helâlleşme, kimine göre alkışlama günüdür. "Hoşça kal"dır, "güle güle"dir. Her dinin vecibesine göre ya da hiçbir vecibeye uymadan çıkılan bir yolculuğa tanıklık etmektir. Ayrılık istasyonunun bekleme salonudur. "Hiçbir vecibeye uymadan!" dedim ama bu ülkede bu iş biraz zordur. Malûm!

Bu son yolculuklarda kültür-sanat dünyasından ya da tanınmış bir kişi için bir araya gelinmişse, genelde bir kültür ortamında; sanat merkezi, tiyatro, sinema gibi mekânlarda anma konuşmaları ile başlar ve defin noktasına kadar devam eder. Giden ile ilgili iyi şeyler konuşulur, iyi şeyler hatırlanır, adettendir. Özellikle "aydın" ve "sanatçı" ikliminin bir anlamda ortak acıda buluşması gibi bir şeydir.

En son katıldığım cenaze töreni, 2018'de yolcu ettiğimiz, benim de çok yakın olduğum bir oyun yazarımızın töreniydi. O günden bugüne ise mümkün olduğu kadar ne son yolculuklara, ne de gövde gösterisi haline gelen anma törenlerine katılmamaya gayret gösteriyorum ve hatta hiç katılmıyorum.

Neden mi?

SELFİLİ CENAZE TÖRENLERİ

90'lı yılların sonları ve 2000'li yıllarda cenaze törenlerinin iklimi hızla değişmeye başladı. Durum yavaş yavaş gideni uğurlamaktan ziyade neredeyse kalanın kendi varlığını öne çıkarma yarışına girer hale geldi. Tö-

ren, tören olmaktan çıkıp; siyasilerin, kimi "sanat" ve "kültür" takımının, meşhurların, önemlilerin, özellerin kısacası buluşma ve kendini gösterme alanı oldu. Hatta "Bakalım filan kim gelecek mi?" telaşlarının yaşandığını bile gördüm. Ahali onları bekler, basın onları bekler ve hatta neredeyse musallada yatan mevta bile onları bekler, onlarla kıymetlenir!

Peki kimdir bu ilahlar, tanrılar, tanrıçalar? Ben bunların tümüne yıllardır STB'ler diyorum. "STB" ne midir? Hemen söyleyeyim, "Son Türk Büyükleri."

Çelenklere kâğıt harflerden isimler yazdırmadan tutun da dev çiçek sepetleri ile görsel şölen haline gelen uğurlamalar, yavaş yavaş iş görüşmelerinin yapıldığı, kartvizitlerin dağıtıldığı *"Görüşelim canım, ara beni!"* vedalaşmaları ile son bulan bir rutine evrildi. Siyasi partilerin, derneklerin, STK'ların başkan ve genel başkanlarının mezat eylediği çiçek pazarı da ayrı bir temaşa tabii. *"Gördün mü kim çelenk yollamış?"* fısıltılarının ayyuka çıktığı son yolculamalarda mevta bir tarafta uzanıp yatarken, başka pazarlar kurulur oldu. Bir de cep telefonu faciası var ki rezaletin son perdesidir.

Bir cenaze töreninde, merhumun başında ihtiram duruşunda olduğum sırada, sol omuzumdan bir cep telefonu beni kucakladı. Baktım ki, selfi çekmek için bedeni ile beni markaja alan tanınmış bir sefil, yapış yapış sırıtıyor. Yüksek sesle ve tersleyerek uyardım. Bu uyarım, ahali tarafından garip karşılandı! Merhumun başından ayrılıp bir de baktım ki; herkes bir kamera bulmuş, ağlak bir ifadeyle süzüle süzüle beyanatlar veriyor. Her beyanat verenin arkasında da kadraja girmek için kafayı uzatan sefiller ordusu! İnanır mısınız; kafayı konuşanın arkasından kameraya uzatıp elindeki telefondan *"Aç aç, şimdi ekrandayım, el salllıyorum!"* diyen modellere bile rastladım. Akşam ajanslarında "Kim ne dedi?" diye baktığımda ise *"Ben! Rahmetliyle... benim(!) bir eserimde rahmetli... Rahmetli bana(!) demişti ki..."* benzeri kurulan cümleler girla gitmekteydi. Kısacası uğurlama günleri; kerameti kendinden menkul meşhurların endamını gösterme, sıradan katılımcının da meşhurlarla endamını sergileyip kendini var etme ve sosyal medyaya malzeme toplama günleri haline geldi.

PANAYIRA DÖNEN ANMA TÖRENLERİ

Anma günlerine gelince... O iş ayrı bir panayır yeri! Bu toplantılar daha "örgüt"lü ve daha politik bir manzara arz ediyor. Bir anma gününün gizli başarısı, katılanların ne kadar tanınmış ve katılımın ne kadar kalabalık olmasıyla eşdeğerdir. Onun içindir ki her anma gününün bir "tanrısı" ya da "tanrıçası" olması gerekir. Çünkü anma günlerinde meşhur kovalayan kameraların tek beslenme noktası budur. Öyleyse ele güne karşı bizim de bir ilahımız olması gerekir ki akşam, kanalizasyon haline gelmiş kanallardan birinde haber olalım, kellelerimiz görünsün. Bütün telaş bu işte! Ha! Bu arada, çıkmak için en kıvrak rakkaseden daha da kırılıp dökülerek karşısında danslar ettiğimiz kanallar da genelde her gün eleştirdiğimiz, "yandaş"lıkla itham ettiğimiz kanallardır. Çünkü onların etki alanının bizim fukara "yandaş" kanallardan çok daha geniş olduğunu biliriz. *"Her anma gününün mutlaka bir "tanrısı" ya da "tanrıçası" vardır!"* dedik ya; işte o "tanrı-tanrıça" mutlaka kendi ellerimizle uçurduğumuz ve müridi olmakla da kendimizi güçlü hissettiğimiz bir figürdür ve büyük ihtimalle de bir siyasidir. Ve yine biliriz ki kerameti kendinden menkul son "Türk büyükleri" anma günlerine katılırsa o etkinlik başarılı olur ve amacına ulaşır. Müritler ilahlarına bağlılık sunar, ilahlar kullarını kutsar, hele bir de buna medya desteği ile şahitlik sağlanırsa işte o zaman değmeyin keyiflere... Bu törenler, âdet yerini bulsun kıvamında, konu ya da kişi üzerine tumturaklı, ideolojik, süslü kelimelerle süslenmiş, biraz şiir, biraz müzik katkılı müsamere ile biter. Aslına bakarsanız yıllardır söylenenin aynısı söylenir durur. Genelde herkes, kendini merkeze koyarak kaybettiklerimizi anlatır. Ne hazindir ki, andığımız değeri kaybettikten sonra asıl bizim ve toplumun neler kaybettiğinden kimse bahsetmez.

Fidel Castro'nun kısacık Türkiye seyahati sonrasında gelişini ve gidişini ne güzel anlatmıştır Can Yücel;

"... Hoş geldin Fidel,
Gidişinle de
Bizi yine nahoş çakallarla baş başa bıraktın."

BAŞKANIM'LI BELEDİYE KOKTEYLLERİ

Tüm bu işler bir belediyenin finansörlüğünde olmuş ve baştan bir de "kokteyl" verilmişse, iş biraz daha üst sınıf havasına taşınmış demektir. Kokteyl dediğime de aldanmayın, köşedeki pastahaneden alınan börek çörek ve çay makinasından sızdırılan plastik bardak çayından bahsediyorum.

Bu arastada herkes dükkânını açar ve malını satar. Eee! buranın da ilâhlık makamı doğal olarak o bölgenin belediye başkanına aittir. *"Başkanım,*

Ercan Akyol

başkanım!" koşuşturmaları, fotoğraf çekme telaşları... "Başkanım, bizim çocuk bu yıl okulu bitirdi de.." ile başlayan, *"Başkanım benim bir projem için acaba..."* diye devam eden cümlelerin her biri zehirli bir mızrak gibi saplanır bedeninize onlarca yerden! Katılımcılar "iş" bitip dükkânlarına dönerken duyulan cümleler, *"Etkinliğimiz çok güzel geçti, salon tıklım tıklımdı!"* ya da *"Katılım azdı, halkı duyarsız hâle getirdiler azizim!"*dir. İşte bu manzara-i umumi üzerine genelde çoğu mekânı arkama bile bakmadan terk etmişimdir.

Maalesef bu ülkenin temel sorunlarından biri; "aydın" ve "sanatçı" diye tanımlanan modellerin, bu çıkmazın göbeğinde olması ve dolaylı ya da doğrudan bu işporta malı refleksleri göstermesidir. Bunun temelinde şöhret arayışı ve mutlaka bir kapının yandaşı olmak yatar. İsimleri âfâka çıkmış modellerin sosyal medya gruplarındaki kalabalık yarışına girmeleri de bu refleksin yegâne kanıtıdır.

Geçenlerde bir açık hava anmasına katıldım. Türk Edebiyatı'nın önemli bir düşünce ve sanat emekçisi anılacaktı. Ömrü sisteme karşı durmakla, direnmekle ve sistem tarafından uzatılan uzlaşma elini, elinin tersi ile reddetmesiyle bilinen bir usta. Ömrü yoksulluklar içinde geçmiş ve ölümünde de aynı yoksul hanelerin "varsıl" işçilerinin elleri ile topladığı çiçeklerle yolcu edilmiş kimsesizlerin kimsesizi!

KAMERAMANIN YÖNETTİĞİ TÖREN

Neyse uzatmayalım... Toplaştık 10-15 kişi... Düzenleyenler ne yapacaklarını pek tasarlamamışlar ki birbirlerine bakıyorlar, orada mı dursak burada mı dursak diye... Sonunda haber ajanslarının "tanrısı" geldi ve kameraman çocuk kararı verip, parmağıyla işaret etti: *"Burada durun, yoksa çekemem!"* N'apalım? Biçare "aydın" ve "sanat"çılar olarak çocuğun dediği yere göçtük. Başladık beklemeye... *"N'oluyor?"* dedim, "Birini mi bekliyoruz?" Komiteden genç bir çocuk inanılmaz bir heyecan ve hızlı kalp atışlarıyla yanıtladı ve merakımı giderdi. Sonunda öğrendik ki önemli ve meşhur siyasi bir hanım gelecekmiş. *"Tamam, biz tam saatinde başlayalım, o da gelince katılır... Çok geç kalırsa ikinci perdeye katılır, adet böyledir!"* dedim. Bir anda hayret ve şaşkınlıkla bakan gözlerle çevrelendim. Öyle ya "tanrıça"mıza başkaldıran bir kâfir durumundaydım! Neyse, hatuncuk simsiyah camlı dev bir arabayla zuhur etti ve bütün nedim ve nedimeleri sardı etrafını. Eşim Ece Ataer'le şaşkınlık ve hayret içinde izlemeye başladık. Konuşmalar, konuşmalar... Şiirler, büyük büyük laflar vs. Bu arada "tanrıça" ile görüntü verebilmek için maskelerini fora edip kadraja giren ya da fotoğraf çektirenler gırla gitmekteydi. Sözde sistem muhalifleri tarafından bir ustanın manevi şahsiyeti yine sistemin refleksleri ile paramparça edilmekteydi ve biz de zorunlu olarak bu katliama tanıklık etmekteydik. Daha fazlasına dayanamayıp uzaktan el sallayarak alanı terk ettik. Sonrasında duyduk ki gelen siyasi hanım tören bitmeden ayrılmış. Kadın haklı! Sen kendi elinle ilahlar yaratırsan o da gelip seni kutsar ve çeker gider, çünkü sırada kutsanmayı bekleyen o kadar çok kul var ki!

Peki bu kadar lafı neden anlattım?

Bu ülke "aydın(!)" ve "sanatçı(!)" profilini gözden geçirmeli ve tanımlamalarını tekrar yapmalı! Bu tanımlama yapılırken, kendi dükkânının ve aklının kölesi olmuş yandaş modellerin asla ne aydın(!) ne de sanat erbabı(!) olamayacağının ayırdında olunmalı!

Neden, biliyor musunuz?

Bu halk yani "Karnını kaşıyan!" ve hatta "Gaz tenekesi kafalı!" tabir edilen yığınlar her şeyin farkında da ondan!

Nereden biliyorsun diyeceksiniz? Sonuç ortada!

Peki, hiç mi yok bu ülkenin münevverleri ve sanatçıları? Elbette var ve tahmininizden de çok! Peki neredeler? Kendilerini bu pazar esnafının işporta tezgâhlarından korumakla meşguller!

Sonra ne mi yaptık?

Eşimle yürüyerek Tahtakale'ye gittik... Esnafla sohbet ettik, çaylarını içtik, dertlerini dinledik. Mis gibi Eminönü simidi yedik. Kuru incir aldık, çocukluğumuzun plastik oyuncaklarını satan toptancıları izledik, semerleri ile iki büklüm gezen yaşlı hammalların çaktırmadan fotoğraflarını çektik.

Her şey o kadar gerçekti ki!

Haa! Unutmadan, bir ara da, şu imza toplama tekellerini yazayım size!

MADENCİLER YÜRÜYOR

■ EVİN OKÇUOĞLU

kör olası düzenek
kör etmiş gözünü
karanlıktan çıkmış madenci
düşmüş Ankara yoluna
vicdanlar yürüyor kol kola
umut çocuklar
umut analar babalar
madencinin dizine derman oluyor
yürekte ateş cayır cayır
yürüyorum ben de düşlerim kında
gür oldukça yola revan adımlar
Ankara'ya varır da yetmez
geçer öteye düşlerimiz
geçer daha da gerçek olmaya
madenci yerin altından çıkmış
tutuşmuş yürek ateşi
dile kolay yürüyor sarsarak
madencinin çilesi yumruk
madencinin direnci çelik
gözü dönmüş düzeneğe varıp
yakarmak yok dert anlamayana
zaman o zaman değil
yürüyor madenci
sokaklarımızdan bağlarımızdan
fabrika önlerinden geçerek
geçiyor gürleşerek
madenci çıkıyor yerin altından
çilesi yumruk direnci çelik
şehirlerden geçiyor madenci
çağları aşıyor deşiyor tarihin bağrını
kazıyor tarihin dehlizinde
emeğin kanlı sayfasını
yaşadığı zulümden olma bilinç
fışkırıyor gün yüzüne
ele avuca geliyor körpe kavganın gücü
tarihi yazan el oluyor kazma sallayan el
güneşi saçıyor yer yüzüne

Ömer Kavur'un 1996 yapımı Anayurt Oteli filminde Zeynep'i Serra Yılmaz oynamıştı.

Ortalıkçı Zeynep

■ HALİL ŞAHAN

Anayurt Oteli'ne yoğun bir acımasızlık duygusu egemendir. Buna "kapkara bir vicdansızlık" denmesi sanırım daha doğru olur. Kimse kimseyi sevmez. Oysa herkes bir sevgi arayışındadır. **Zebercet'le; anasıyla babası bile alay ederler. Zamansız doğumunu yerli yersiz başına kakarlar. Bu, Zebercet'in kişiliğinde kapanmaz yaralar açar.**

Anayurt Oteli'nin,[1] işlevsel bakımdan nerdeyse eşit düzeyde birkaç kişisi vardır: Zebercet en bilinenleri. Ama yapıta katkısı belki Zebercet'ten de önemli olan Ortalıkçı Kadın Zeynep de söz konusu.

Otel'in kendisi de bir kişilik. Yapıta en az Zebercet kadar o da katkıda bulunuyor.

Gecikmeli Ankara Treniyle Gelen Kadın, hemen hiç ortada görünmez ama yapıtın yapısında çok önemli bir ögedir.

Bir de emekli subay var. Eskiden beri merak edilen bir kişilik o da. Yapıta bir gizemlilik havası vermesinin yanında, Zebercet'in bilinçaltını da devindirir Emekli Subay. Gözünü ondan ayırmaması korkusundandır. [2] Belki de asıl korkan yazarın kendisidir.

Anayurt Oteli'ne yoğun bir acımasızlık duygusu egemendir. Buna "kapkara bir vicdansızlık" denmesi sanırım daha doğru olur.

Kimse kimseyi sevmez. Oysa herkes bir sevgi arayışındadır. Zebercet'le; anasıyla babası bile alay ederler. Zamansız doğumunu yerli yersiz başına kakarlar. Bu, Zebercet'in kişiliğinde kapanmaz yaralar açar.

Yapıttaki aşklara gelince, hepsi de hastalıklıdır, ya intihara ya da cinayete yol açar. Oteldeki cinsel birliktelikler de genellikle kural dışıdır. Sevgiye dayandığı sanısı uyandıran öğretmen çiftin birlikteliklerinde bile yapaylık söz konusudur. Özellikle kadın sevişme anında kocasına, "Nasıl seninim!" gibi o anın coşkusundan uzak yapmacık bir söz söyler. Bu söz aslında bir film repliğinden alınma gibidir. İçten

gelme değil, yabancılardan öğrenmedir. İkiyüzlü, sevgisiz bir sözdür.

Kısacası Anayurt Oteli'nde; içtenlikli gerçek bir sevgi yoktur. Olması da düşünülemez; çünkü vicdan yoksunu; acımasız, ikiyüzlü bir toplumda bu olanaksızdır.

İşte, toplumun acımasızlığını, giderek ahlaksızlığını yansıtma görevi yapıtta ortalıkçı kadına yüklenmiştir.

BAKİRE ÇIKMADI DİYE KOVULAN GELİN

Önce Ortalıkçı Kadın Zeynep kimdir ona bakalım.

Ortalıkçı Kadın Zeynep, Manisa'nın uzak bir köyünden gelmedir. Çok küçükken annesi babası ölmüş, yakını diye bilinen bir karı kocanın yanında büyümüştür. Adama 'dayı' der Zeynep. Otele de o adam getirip bırakmıştır onu.

Dayıdan öğrendiğimize göre; on yedi yaşında evlendirilmiş, ama güvey ertesi gün kız çıkmadı diye geri göndermiştir Zeynep'i. Bunu kimin yaptığını döverek söyletmeye çalışmışlar, ama Zeynep bilmiyorum diye direnmiştir.

Zeynep saf görünüşlü biridir. Fırsat buldukça uyur ve uykusu oldukça ağırdır. Kendisine yapılanları hem saflığından hem de uykuculuğundan fark etmez ya da öyle olduğu sanılmaktadır.

Oysa Zeynep'in öteki yapıp ettiklerine bakılınca hiç de zekâ sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. Kendisine verilen işleri eksiksiz yapmakta, çarşıya gidip alışveriş edebilmektedir. Doğrusu ben Zeynep'in saflığının ve uykuculuğunun, kendisine yöneltilen acımasızlığa psikolojik bir tepkisi olduğuna inanıyorum.

1970'li yıllarda Yusuf Atılgan'ın köyünde öğretmendim. Konuşmalarımıza ve gözlemlerime dayanarak bir noktaya daha değinmek istiyorum. Yusuf Atılgan; bazen bir kusurumuzu bazen de yaptığımız bir kötülüğü haklı göstermek için bunları psikolojik olarak rasyonalize ettiğimizi söylerdi. Bu, bahane uydurup ona inanmaktı.

Hegel'in; "Despotik Doğu toplumlarında vicdan yoktur, cezalandırılma korkusu vardır." dediğini yazmıştı Hilav. Ve bu sözün özellikle Osmanlı toplumu için söylendiğini de eklemişti. Bence Hegel'in sözü Zeynep'in durumunu eksiksiz açıklıyor. Zeynep adı kötüye çıkmış bir kadın, öyleyse tacizi ve tecavüzü hak ediyor.

Zeynep, ilk evliliğinden beş yıl sonra karısı ölen bir adamla ikinci kez evlendirilir. O adam da, çok uyuyor bu diye geri getirir onu. Bu arada Zeynep'in kısır olduğu da ortaya çıkar.

Artık Zeynep köyde; kız çıkmamış, kısır ve kendini savunacak, hakkını arayacak dirayetten yoksun genç bir kadındır. Kollayanı da yoktur. Ve yörenin bütün erkeklerinin cinsel saldırısı altındadır. Dayısının bile. Kimse onu acı çekecek bir insan olarak görmez. Zeynep'in uyumaktan başka yapacak bir şeyi, gösterecek bir tepkisi yoktur. İçine kapanarak yazgısını yaşamaya başlar. İşte Zeynep bu durumdayken getirilir Anayurt Oteli'ne.

Otelde yalnızca Zebercet'in cinsel hedefi olur Zeynep. O da uykusundayken. Zaten onun için cinsellik yok gibidir. Oysa 35 yaşlarında, mavi gözlü, etine dolgun ve dişlek bir kadındır. Yazarımızın, dişlekliğini belirtmesini ben bir dişilik vurgusu olarak görüyorum.

GELENEKSEL KOKUŞMUŞLUĞUN KURBANI

Zeynep'i ahlaksal açıdan yargılayabilir miyiz?

Bu konuda hiçbir ciddi yazıya rastlamadım. Olsaydı, haksızlık olurdu. Evet, ortada bir 'ahlaksızlık' , giderek çok büyük bir 'vicdansızlık' söz konusudur, ama bunlar, geleneksel kokuşmuşluk, yabancılaşmışlık içindeki Türk toplumundadır, Ortalıkçı Kadın Zeynep'te değil.

Kısacası, Ortalıkçı Kadın Zeynep, vicdansız, ahlaksız bir tolumun kurbanıdır. Yapıttaki asıl görevi, toplumdaki kokuşmuşluğu yansıtmaktır.

Tam bu noktada aklıma Hegel'in bir sözü geliyor. 1960'ın sonlarıyla 1970'li yıllarda, özellikle Kemal Tahir'in Devlet Ana'sı bir tartışma yaratmıştı. ATÜT bağlamında Türk insanının kişiliğinin; tarihsel, kültürel ve toplumsal temelleri irdelenmeye başlanmıştı. İşte o tartışmalar sırasında, Yeni Dergi'de Selahattin Hilav'ın bir yazısında okumuştum. Ne yazık ki dergi koleksiyonlarımın yüzde seksenini yitirdiğim için kesin kaynak gösteremiyorum. Hegel'in; "Despotik Doğu toplumlarında vicdan yoktur, cezalandırılma korkusu vardır." dediğini yazmıştı Hilav. Ve bu sözün özellikle Osmanlı toplumu için söylendiğini de eklemişti.

Bence Hegel'in sözü Zeynep'in durumunu eksiksiz açıklıyor. Zeynep adı kötüye çıkmış bir kadın, öyleyse tacizi ve tecavüzü hak ediyor. Kendini savunacak ya da adli yardım isteyecek yeterlikten yoksun. Bu demektir ki, Zeynep'e yapılanlar cezasız kalacaktır. Zeynep'i korumak için, geriye kala kala yalnızca "toplumun vicdanı" kalmaktadır; oysa o hepten yoktur.

1970'li yıllarda Yusuf Atılgan'ın köyünde öğretmendim. Konuşmalarımıza ve gözlemlerime dayanarak bir noktaya daha değinmek istiyorum. Yusuf Atılgan; bazen bir kusurumuzu bazen de yaptığımız bir kötülüğü haklı göstermek için bunları psikolojik olarak rasyonalize ettiğimizi söylerdi. Bu, bahane uydurup ona inanmaktı. Bunun en çok bizim gibi Müslüman toplumlarda görüldüğünü de eklerdi.

Kısacası, Zeynep; ahlaksız ve acımasız bir toplumun kucağına düşen zavallı bir kurbandır.

Bilindiği gibi, Zeynep'i sonunda Zebercet boğarak öldürür. Bunu kendisine karşılık vermediği ya da iktidarsızlığına neden olduğu için yaptığını ileri sürenler oldu. Ben aynı kanıda değilim; Zebercet, kendisini ezen toplumdan alamadığı hıncını Zeynep'ten aldı, gücü ona yetti ancak.

Zebercet de Zeynep de sadece vicdansız bir toplumun değil, şiirini de yitirmiş bir kültürün kurbanıdır. Gerçek sevginin ve sevişmenin olmadığı yabancılaşmış bir kültür. Anayurt Oteli, Türk yazınında en derin toplum eleştirisi yapan yapıttır.

[1] Yusuf Atılgan, Anayurt Oteli, Can Yayınları, 2017.

[2] Yazar, Emekli Subay tipinin, kaynatası olduğunu ima etmişti bana.

DİL YÜKÜ

■ ASIM ÖZTÜRK

Urla

Siz nasıl susarsınız
Ben böyle konuşurken dil yükümle
Aralarken gecenin külünü
Karanlığın yeliyle,

Kor da, köz de
Tenimin yatağından akar inerdi,
Yitik bir yanardağın yeliyle,
Savrulanımdan toplardım
Ufkumun kırılan kanatlarını,
Kalabalıkların izini sürerdim yoklukların içinde,
Dünün özgür sevinçlerini giyinirken
Neyi öpsem ölüyor,
Çığlığımı gömdüğüm uçurumlardı kentler,
Kurumuş bir dil, yitik bir semt
Irmaklarım kör, çakıllarım yara içinde;

Nasıl beklerdiniz
Ben öyle çıkar gelirdim,
Yamaçlarını kuşanmış evlerin yüküyle
Sorsam en uzun sözcüklerdendir yaram,
Acılarım birikir esmerliğimin emeğinde;

Perçinimin yalın yaması
Neye eklensem çürüğümün hiç silinmiyor karası,
Kimse söylemese de çoğalıyor
Çıplak yol, yalın işsiz
Acılarıyla dokunuyor yaralarıma,

Beklenenden topladım
Dağılmış dumanı, savrulmuş külü
Bilirim günler içinde yaşananları
Çıkar gelirim yeni gün eşiğine, dil yükümle.

6.7.2017

BEAT PAZARI: DAKİKADA 160 VURAN BİR EDEBİYAT KALBİ

■ HAYDAR ALİ ALBAYRAK

Yeşim Rüzgâr kendi yeraltısını nasıl tarif ediyor, bir şey diyemem. Tek söyleyebileceğim bu üslubun yabancısı olanlarca çok rahat özümsenemeyeceği... Bununla birlikte Beat Pazarı'nda "laf kalabalığı" olarak nitelendirebileceğimiz bazı bölümlere de rastlıyoruz. Yazar anlamı kuvvetlendirmek, bilinç akışını pekiştirmek için metnin ritmini ikinci plana atabiliyor.

"Neden hayat kaba gerçekler dizisidir de estetik sürekliliği yoktur?"

Yeşim Rüzgâr

Yeşim Rüzgâr'ın **Beat Pazarı** adlı ilk kitabı Öteki Yayınları tarafından basıldı. Daha önce Yeni Gelen'de[1] ve başka dergilerde eleştiri, inceleme ve deneme türünde çalışmaları yayımlanan yazarın eseri birbirinden bağımsız kısa öyküler görünümünde ancak belli bir sırayı takip eden bölümlerden oluşuyor. Bu alt başlıkları yan yana getirdiğimizdeyse aslında bir romana ulaşıyoruz. Rüzgâr'ın romanını farklı açılardan irdeleyebiliriz. Ben Beat meselesinden başlamak istiyorum. Geride bıraktığımız yüzyılın ortalarında doğan Amerikan kökenli Beat akımını bildiğim pek söylenemez. Rüzgâr satır aralarına yedirdiği Beat tanımında ve tüm bir romanında örtük yahut kimi zaman açıkça yeraltında saf tuttuğunu vurgulamış. Hayalgücünden faydalanarak tutturduğu dil ise hiçbir mantıksal dizgeye ve biçimsel dizgine

boyun eğmeksizin bu edebiyat anlayışına hizmet ediyor. Adeta arka kapakta adlarını sıraladığı *Fante*, *Kerouac* ve *Bukowski* gibi yazarların mirasını yaşatmak istercesine kanını son damlasına kadar kâğıda akıtıyor! Bunu anlayabiliyoruz çünkü Rüzgâr'ın satırlarında edebiyata düşkünlüğü bir tür "saldırganlık" olarak karşımıza çıkıyor. Yazar edebiyatla kurduğu ilişkiye neredeyse ilahi bir boyut atfederken metni ile arasına okuru dahi sokmak istemiyor. Kaygısını sürekli içe dönen üslubunda ve doludizgin anlatma iştahına karşın meselesini usulca açmasından kavrıyoruz.

Beat Pazarı'na üslubundan gireceğim. Rüzgâr'ın romanı ansızın her şeyin kontrolden çıkabildiği, anlatıcının fantazyasını okura kabul ettirdiği bir çizgide ilerliyor. Sözgelimi Beat Pazarı bölümünde arkadaşı Cenin ile bir semt pazarında gezinen anlatıcı çevreyi sessiz sakin, kendi halinde betimlerken ansızın bir dehşeti aktarmaya koyuluyor.

"Üzerimize yumurta atıyorlar. Koşmaya başlıyoruz. Cenin nerede? Onu kaybettim. Giysilerini parçalayıp üzerine üşüşüyorlar. (...) İç organları yere saçılmış. Kalabalığa küfredip, ağlıyorum, et ve kemik parçalarını teker teker yerden topluyorum." (s.28)

Devamında anlatıcının kendisi de aynı kaderi paylaşıyor: *"İsa gibi bir kalasın üzerine eklemlerimden çiviliyorlar beni. (...) Her yanım kana bulanmış ama etlerim koparıldıkça hissizliğim artıyor sanki. Yere düşen organlarıma, yedikleri kalbime, karaciğerime bakıyorum."*

Rüzgâr'ın anlatıcısı organlardan, tezgâhlarda yuvarlanan elmalar gibi bahsederek kan revan içinde kalan atmosferini olağanlaştırıyor ve işin ilginci bu geçişi o kadar doğal gerçekleştiriyor ki tamamen değişen havayı yadırgamıyoruz. Romanın daha birçok bölümünde böylesi keskin dönüşlere rastlıyoruz. Grotesk bir üslup benimsemiş Rüzgâr fakat bu üslubu kitabın büyük bir kısmında dozunda kullandığını söyleyebiliriz.

BEAT PAZARI'NDA KİMİ SÖYLEMLER: ÇOCUKSU, UYUMSUZ, YALINAYAK

Yeşim Rüzgâr'ın romanını çok boyutlu incelemek mümkün. Öncelikle metnin yükseldiği söylemlere değinmek gerekiyor. Beat Pazarı'nda yazarın çocuksu söylemi, uyumsuzluğu ve samimiyeti öne çıkıyor. Çocuksuluğu bir tür cinsiyetsizlik arayışı yahut büyümeye/hayata katılmaya direniş olarak değerlendirebiliriz. Rüzgâr'ın anlatıcısı jelibon reklamındaki beyaz yakalılar gibi öykünerek konuşmuyor, sevgilisinden devasa peluş oyuncaklar beklemiyor belki ama her fırsatta bir masumiyete sığınmaya çalışıyor, kendine çocuksu duvarlar örüyor. Bu duvarlardan cinselliği geçirmemeye yemin etmiş ancak yaşadığı gerilimler, dört duvar sağlam kalsa bile yapının çatısından tanık olup da onaylamadığı ilişkilerin sızdığını ve gördüklerinin bir süre sonra sızlanmaya dönüştüğünü duyumsatıyor.

"Pembe Etki'ye karşı bir kadının bir erkeğe karşı beslediği duygusal ya da cinsel hislere sahip değilim. Ben onun ötekiliğini seviyorum." (s.23)

"Sanki her an kırılacak ve parçaları içerideki diğer insanların yüzlerine saplanacak porselen bir bebektim." (s.47)

"Bir delinin yazdığı masal kitabı gibi olsaydı hayat, dünya daha çok bizim olmaz mıydı? Bohem sanrılarıyla kıvranan çocuk melekler olalım istedim, ne çok hem de..." (s.50)

"Yarattıklarını kurban ederek onları yapay cennetine hapseden ve maktullerini özleyen soğukkanlı bir caniyim ben." (s.53)

"Bir adamı sevmek uzağımda olmalıydı. Kalbi kalbimde eriyecek tek erkek babamdı. Onun da kalbine sığdırabilecek tek kadın ben olmalıydım. Her erkek beni kadını değil çocuğu gibi sevsin istedim." (s.69)

"Glikoz şurubundan yapılmış, şişirdikçe kirpiklerime yapışan, sonunda patlayan, yüzüme gözüme bulaşan, uzayan, sarkan, tatsızlaşan, ağızda bir avuç renkli draje hayat. Hep tadı kaçacak, tadı kaçacak, tadı kaçacak, bayat..." (s.99)

Bu örnekler çoğaltılabilir fakat ben ço-

Hayalgücünden faydalanarak tutturduğu dil ise hiçbir mantıksal dizgeye ve biçimsel dizgine boyun eğmeksizin bu edebiyat anlayışına hizmet ediyor. Adeta arka kapakta adlarını sıraladığı Fante, Kerouac ve Bukowski gibi yazarların mirasını yaşatmak istercesine kanını son damlasına kadar kâğıda akıtıyor!

Rüzgâr'ın romanında diğer bir söylem ise uyumsuzluk üzerine kurulu... Uyumsuzluk ve imgeleme teslim edilmiş, tabiri caizse çağrışımların avlusuna bırakılmış bir dil ile okura ulaşıyor Rüzgâr... Düzyazısı anlatıyı vekâleten yürütüyor. Hemen her satır her an uygunsuz bir dizeye dönüşebilmenin yollarını arıyor.

cuksu ve cinsiyetsiz yaklaşımda özellikle iki noktaya dikkat çekmek istiyorum. Bunlardan ilki yazarın belirgin bir biçimde kardeşleşme sancıları çektiği, kendine benzeyenleri bularak bir nevi "normalleşme" arzusuyla yanıp tutuştuğu satırlar ki bu satırlarda yer yer babasıyla sürdürdüğü gelgitli ilişkinin gölgesini de bulabiliyoruz.

"Hiçbir uygarlığa ait değildik. Geceyle saklambaç oynayan piçlerdik. Üç farklı bedende yaşayan, büyük, kutsanmış tek bir ruhtuk." (s.51)

"Babasını başka bir kadınla basan bir çocuk gibi hissediyorum kendimi." (s.53)

"Bizler, arafın yaratıkları, yaşadığımız her saniye yeryüzündeki türdeşlerimiz olan yeraltı tanrılarını arar. Zihinlerimiz onlarınkiyle kardeştir." (s.57)

Diğer yandan ise bu tarz, şu satırlarda anlaşılacağı üzere gardını aldığı erkek karşıtı ve bekâret vurgulu bir noktaya savruluyor. *"Dostoyevski romanlarındaki patolojik kusurları olan silik karakterlerden biriysem ve yaşamın beklenilenden bu kadar farklı olması mizacımın bekâretini bozuyorsa, tecrit kaçınılmaz olacak."* (s.32)

"Yalnızlığım, çini mürekkebine batırılmış parşömen kâğıdı gibi zifiri, ıslak, ağlak, muğlak ama asla bir yabancının rutubet kokan yatak odasında, uykuyla karışık metil alkol kokan nefesini içime çekerek uyanmaya teslim olacak ölçüde değil." (s.81)

"Bütün erkekler etçildir." "Erkek tabiatı beni korkutur. Cinsel hazza olan düşkünlükleri ve bu uğurda yapamayacakları hiçbir şeyin olmayışı, bağışlanmayacak kadar ağır bir zaaftı." (s.82)

"Genellikle çevremdeki erkekler, vücut sıvılarını paylaştığı her kadını, ucuz yollu, kolay elde edilir ve değersiz görmeye başlıyorlardı. Kadınlar (ya da ben) ise öyle değildi." "Erkekler, açık sözlülüğümü ve gelenekçiliğe uzak oluşumu, ahlaki yönden zayıf olduğum kanaatiyle pekiştirerek, her şeyin üzerinde tuttuğum dostluğu paçavraya çeviriyorlardı." (s.83)

Yazarın anlatıcısı bekâretine (ve esasında varlığına) dair muhafazakâr bir tutum takınırken mutlak sevgiyi arıyor. Karşılıksız, yakışıksız tüm teşebbüslerden arındırılmış, dikenleri özenle ayıklanmış, elekten geçirilmiş bir sevgi bu... Sevgiden ziyade şefkate benziyor ve bu yüzden biraz garantici, paylaşım naraları atarken çoğalmaya ve doğasını açmaya uzak, ikili oynayan bir duygu... Öte yandan ise bu bekâret vurgusunu yeraltı edebiyatına yönelik tutkuyla açıklayabileceğimizi düşünüyoruz. Rüzgâr'ın anlatıcısı ifadelerini olanca yalınlığıyla -yine bir anlamda gelişigüzel- sürdürmeye çalıştığından ne hissediyorsa onu yazıyor, dolayısıyla kendine ait olmayan tek bir kelime dahi barındırmama çabası kirlenmek çekincesi biçiminde yansıyor satırlarına. Üstelik bu bekâret vurgusu ve çocuksu havanın narsistik eğilimler taşıdığını da öne sürebiliriz. İlk bölüm *Ressam*'da yanaklarının utançla kızarmasından dolayı Pembe Etki adını taktığı ressam ile ruhani bir etkileşime giren anlatıcı adeta ondan kendisine bakıyor, alelade bir kusur arıyor fakat bulamıyor. Bu çocuksu kendini beğenme haline daha sonra yeniden denk gelebiliyoruz.

"Hemcinslerim kaprisliydi. Fiziksel açıdan erkeklerin beğendiği bir kadın olmam, benden nefret etmeleri için bir sebepti." (s.83)

"Sınıftaki en renkli akademisyen adayıyım. Bir çift açık yeşil göze, güzel biçimli yüz ve vücut hatlarının yanı sıra, uzun, kızıl ve kıvırcık saçlara ve melodik bir ses tonuna sahibim." (s.110)

Nedir ki tüm bu kendini beğenme haline tezat oluşturan aykırı ifadelerle de karşılaşıyoruz. Bu ifadeler özünde "anlatıcının güzelliğine" bir kez daha aşkınlık atfetmeye yarıyor. *"Kanalizasyon borusunda yaşayan pullu bir süs balığıyım. Yirmi ikisinde altına işeyen, idrarını tutamayan, kodein bağımlısı bir süs balığı gibi hissediyorum kendimi. Yatağını en son yedi yaşındayken ıslatan kırmızı bir süs balığı..."* (s.20)

"Bir çift yeni postalım oldu. Yüzüm gibi gıcır gıcır." (s.60)

Bazen de kendini beğenmenin tedirginliği sözcüklere dökülüyor: *"Tekrar sapıyorum ara sokaklara. Jiletlenme arzum var."* (s.67)

Rüzgâr'ın romanında diğer bir söylem ise uyumsuzluk üzerine kurulu... Uyumsuzluk ve imgeleme teslim edilmiş, tabiri caizse çağrışımların avlusuna bırakılmış bir dil ile okura ulaşıyor Rüzgâr... Düzyazısı anlatıyı vekâleten yürütüyor. Hemen her satır her an uygunsuz bir dizeye dönüşebilmenin yollarını arıyor. Her bir satır serseri bir kurşun gibi ilerliyor. Belki de kendini bir çocuk olarak ifade eden anlatıcının kaçamakları böyle bir üsluba zemin hazırlıyor.

"Ben bir Doğu prensesiyim, benim kentimin kadınlarının kahkahaları böyle sivri buz sarkıtları gibi göğüs kafesine saplanmaz." (s.18)

"Susuyor dilimde vücut bulmayan, yalnızca elimde biriken hayat... Dilin kalemi olsa diyorum elin değil... O kırmızı küçük kıvrımlı et parçası gizlenmese ağzımın içindeki kuytuluklara. Söylemediğim sözler yüzünden yalnızlıkla infaz edilmesem..." (s.36)

"Domaları ağızlarımızdan çıkan nikotin balonları yavaşça kusursuzluğunu kaybederek dağılıyorlar." (s.38)

SAMİMİYET: HEM FAİL HEM TANIK... HEM YABANCI HEM TANIDIK

Tüm bu garip benzetmeler, uygunsuz ve uyumsuz seslenişler Rüzgâr'ın üçüncü bir söylemini daha inşa ediyor: Samimiyet. Buradaki samimiyeti ise bir çeşit pervasızlık, patavatsızlıkla eş tutabilir hatta daha ileri giderek bir tür "can çekişme pornografisi" sayabiliriz. Rüzgâr'ın anlatıcısı kendini dışlamanın, sosyal fobinin ve türlü yabancılaşma hallerinin sebep olduğu acıları, başka bir deyişle uyardığı bilincini olanca çıplaklığıyla kâğıda döküyor. Haberci titizliğiyle yaklaşıyor duygularına, anı anına ruhundan bildiriyor! Üstelik kimsenin merak etmediğini bilerek, birilerine okutmak için değil. Haliyle hiçbir eyleminden utanmayan bir anlatıcının yaşamına ortak oluyoruz giderek. Mesela anlatıcı, gözlemlerine dair hiçbir ayrıntıyı yabana atmıyor. Bir tiyatro oyunundan şu satırları aktarıyor:

"Oyunun başlangıcından bitimine dek öksüren adam! Neden sanatoryumda ya da veremle savaş dispanserinde değilsin diye düşünüyorum. Histeri krizine girip, tutkuyla, uzun monoloğunu oynayan kadının ağzından minik kar taneleri gibi etrafa saçılan tükürük zerrecikleri ön saflarda oturan orta yaşlı adamın yüzüne şeker kristali gibi yapışıyor..." (s.40)

Rüzgâr'ın anlatıcısı depresyonun şiddetini tarif ederken fiziksel etkileri şöyle kaleme alıyor: *"Hiçbir şey yememe rağmen sürekli tuvalete çıkıyorum. Dışkım, idrarın kadar sıvı ve sarı. İstem dışı vücut kasılmalarım artıyor. Sürekli bitkin, tedirgin ve hastayım. Midem bulanıyor. Dünyadaki tüm oksijeni ciğerlerime çeksem bile yine de soluksuz kalıyorum. Göğüs kafesim acıyor. Ben bu dünyanın mensubu olamam."* (s.110)

Rüzgâr'ın romanında sıkça acılar ile karşılaşıyoruz. Üniversiteden mezun olup Mardin'e, aile evine dönen anlatıcı sert bir kavganın ortasına düşüyor. Bu kavgayı sayfalarca aktarıyor yazar. Ancak şu ifadeler oldukça dikkat çekici: *"Annemle babamı ayıran kardeşim peş peşe üç kez yutkunuyor. Sanki su içmeden yutmaya çalıştığı bir avuç dolusu hap boğazına takılıp kalmış ve yemek borusuna yapışmış. Boğazına takılıp kalan kelimeler, insanın midesinin sindiremeyeceği sert kabuklu bir meyve gibi. Hani ayva yerken sık sık olur."* (s.102)

Rüzgâr tüm bu karmaşayı yer yer yadırganacak benzetmelerle süslüyor, böylece okurla arasına mesafe koyarak anlatımının melodrama kaymasını, hafiflemesini önlüyor. Bunu ne ölçüde bilinçli yaptığını kestirmek güç fakat kavgayı ayıran kardeşinin o duygu yoğunluğuyla yutkunmasını boğazına ayva takılmasına benzetebiliyor! Rüzgâr'ın anlatıcısı aynı zamanda misafir sanatçı gibi olayları uyarına geldiğince, bazen hislerini katarak bazen ise uzaktan izlercesine aktarıyor. Bu tutum yazarın uyumsuz/uygunsuz söylemi ile yan yana konduğunda anlam kazanıyor diyebiliriz. Rüzgâr yaşadıklarının hem faili hem tanığı...

AKADEMİ, AİLE, BEYOĞLU... KABUKLAR VE ÇEKİÇLER

Beat Pazarı anlatıcının hayatından kesitler içeriyor. Hele de *Epilog* başlığını taşıyan son bölümde anlatıcının yazarla olan paydaşlığı açıkça ifade ediliyor. Bu durum da anlatıcının neye diklendiğini neyi sevip neyden nefret ettiğini rahatlıkla görmemizi sağlıyor. Kurmaca bir karakterin yazarla gerilimi yansımıyor satırlara. Yaşadığını yazan, duygu düşüncelerini tüm yalınlığıyla kâğıda döken bir yazar Rüzgâr ve anlatısında aile, akademi gibi esaret araçları, yine kendini özgür hissettiği Beyoğlu gibi mekânlar oldukça geniş işleniyor. Kavga gürültünün eksik olmadığı aile ortamını şöyle yorumluyor: *"Sövmeyi, küfrü ve kahkahayı bir yaşam biçimine dönüştüren aile büyüklerinin gürültü ürettikleri bir barınaktır ev." (s.92)*

Buna karşın Beyoğlu ise sığındığı, kendine benzeyenleri aradığı bir mekân ve gürültülü aile evinin yahut betondan bir uyku tulumuna benzettiği yurt odasının aksine renkli bir dünyaya denk geliyor. Agorafobiden, sosyal fobiden mustarip anlatıcı tüm rahatsızlıklarına rağmen endişelerini özgürlüğü karşısında yenebiliyor, bir anlamda değiş tokuş edebiliyor. Be-

yoğlu, romana egemen coşkudan şu satırlarla nasibini alıyor: *"Koca metropolde ayak direyemediğim tek yer Beyoğlu. Sanki bir kuzey ülkesi."* (s.76)

Yazarın savaş açtığı kalıplardan/putlardan da söz edebiliriz. Bilhassa Akademiye duyulan öfke dikkat çekiyor. Rüzgâr'ın anlatıcısı üniversiteden mezun oluşunu bağımsızlığını kazanan bir şehir edasıyla kutluyor!

"Yüzüme yayılan koca aptal gülümsemeyle, fakültedeki tüm birimleri gezip durdum. Kâbus sona ermişti. Beyaz sayfalara 'Kahrolsun akademizm!' yazıp, orta parmak çiziktirdiğim kâğıtları, koridorlardaki panolara yapıştırdım. Kahrolsun akademizm, diye bağırmak istedim mitralyöz sesleri eşliğinde. Kahrolsun! Tüm resmi, yarı resmi ve özel kurumlar, kahrolsun, kahrolsun..." (s.89)

Bu öfkenin, "kahrolsun" nidalarıyla, mitralyöz beklentisiyle bitirilen lisansın, yarım bırakılan yüksek lisansın ardında yazarın özgünlüğünü (üslubunu) ve özgürlüğünü (her türlü tartışmada, anlaşmada kendi başınalığı) koruma kaygısı yatıyor. Rüzgâr akademiye neden bu kadar sövüp saydığını aslında şu satırlarda açıklamış.

"Akademik eğitim düz bir çizgi üzerinde yürümeyi başaranların köprünün karşısına geçebildiği ama kendi köprüsünü inşa etmek isteyenlerin, nehre düşerek, en acı şekilde can verdiği bir öğrenme biçimidir." (s.37)

Bu bölümde andığımız kavramsal öbeklerin Rüzgâr'ın çocuksu ve samimi söylemleriyle iç içe olduğunu belirtip romanın olumsuz bulduğum yanlarına geçebiliriz.

YERALTI YERALTI...
YORDUN BENİ YERALTI!

Rüzgâr'ın romanı okuru zaman zaman yoruyor! İlk elden bunu söylemek isterim. Bunda elbette benim yukarıda anılan üç yazardan da tek satır okumayışımın payı olabilir, bilemiyorum. *Lautreamont*, *Celine* gibi doludizgin yazarlar okudum fakat bu saydıklarım ne ölçüde Rüzgâr'ın yeraltısına dahil, daha doğrusu Rüzgâr kendi yeraltısını nasıl tarif ediyor, bir şey diyemem. Tek söyleyebileceğim bu üslubun yabancısı olanlarca çok rahat özümsenemeyeceği... Bununla birlikte Beat Pazarı'nda "laf kalabalığı" olarak nitelendirebileceğimiz bazı bölümlere de rastlıyoruz. Yazar anlamı kuvvetlendirmek, bilinç akışını pekiştirmek için metnin ritmini ikinci plana atabiliyor. Özensizlik şeklinde adlandırmak haksızlık olur fakat "kendini fazla kaptırma" halinin betimde ters teptiğini görüyoruz. Örneğin kaldığı yurdu betimlerken şu ifadelere yer veriyor yazarımız: *"Akademik çöplüğü andıran özel kız yurdunun ucuz temizlik malzemesi kokan koridorlarında yürüyorum."* (s.17)

Burada temizlik malzemesi kokan koridorlar için "ucuz" vurgusu yersiz/fazla kaçmış. Veya şu örnekte olduğu üzere ifadeler yineleniyor.

"O an olan şey bana şaşırtıcı ya da gerçekdışı gelmiyor. Şemsiyelerin uçabilme kabiliyeti olmadığını düşünmüyorum, bu bana son derece olağan geliyor." (s.19)

Şaşırtıcı, gerçekdışı, olağan gibi ifadelerin art arda dizilmesi anlatının ahengini bozuyor.

"Hiçbir motorlu taşıt hakkında en ufak bir bilgi birikimine sahip değilim." (s.128)

Bilgi ve birikimin birlikte kullanılması okurun kulağını tırmalıyor. Diğer yandan ise anlaşılmaz ifadelere rastlıyoruz: *"Yer sarsıntısına benzeyen beş katlı bir binayım sanki."* (s.130)

Beş katlı bir bina yer sarsıntısına benzetiliyor sonra o benzetilmiş hali de yazarın anlatıcısına benzetiliyor. Böyle de olabilir elbette ancak ilk benzetmede yazarın ne demek istediği pek anlaşılmıyor. Yer sarsıntısına yakalanmış beş katlı bir bina olsa anlayacağız da! "Şair burada ne demek istemiş" sorusunun yanıtı yok! Devam edelim... *"Ruhum burada ev sahibi olmayan bir eve konuk gibi."* (s.141)

Yazar anlamı kuvvetlendirmek, bilinç akışını pekiştirmek için metnin ritmini ikinci plana atabiliyor. Özensizlik şeklinde adlandırmak haksızlık olur fakat "kendini fazla kaptırma" halinin betimde ters teptiğini görüyoruz.

Yukarıdaki örneğe benzer biçimde bu cümleye de bir anlam karmaşası hakim... Ruh "ev sahipsiz bir ev"e mi konuk olmuş yoksa ruhun ev sahibi olmadığı mı iki kez belirtilmiş, anlayamıyoruz.

Yazıyı noktalarken Rüzgâr'ın yazma arzusunu da tetiklediğini düşündüğüm açmazı, girişte paylaştığım alıntıyı anacağım. Doğrusu hayat Beat Pazarı'nda da geçtiği üzere bir tür "kaba gerçekler dizisi" ve ne yazarsak yazalım, hani ne yaparsak yapalım "estetik bir süreklilik" sağlayamıyoruz. Belki tüm bir sanat kavgası bundan dolayı yaşama göbekten bağlı... Bazen taşikardi bazen bradikardi çarpıp gidiyoruz işte!

Not: Yazıdaki alıntılar Yeşim Rüzgâr'ın Beat Pazarı adlı eserine aittir. Kitap Öteki Yayınları tarafından Ocak 2021'de basılmıştır.

[1] Yeşim Rüzgâr, Yeni Gelen'deki yazılarında Yeşim Zuhal Yolcu adını kullanmaktadır.

DÜŞÇE

■ HAYRETTİN GEÇKİN

uzak durma benden
yüzünü çevirme
düş düşe, baş başa vermeliyiz
bu kıstırılmışlığı
bu kuşatılmışlığı yarmak için
sonsuz ve gelecek aslında bizim ellerimizde

başka da bir yolu yok çünkü
işe kendimizden başlamalı sevgili
ilk etapta bilgimiz kadar
bilincimiz kadar yol alırız
çok sürmez ışıkları vurur alnımıza karşı kıyının
dağ çiçekleri açar yolumuzun üstünde

sonra başkaları başkaları
başka seslerle buluşunca ne güzel olur insan ağzı
bakmışsın bir karnaval
bir şenlik yeri
al sana işte devrim
bizimle başlayan, bizden başlayan

şimdi sarıl bana
bu şiir kadar sarıl
açabildiğinden daha fazla aç kollarını

BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2021/AĞUSTOS

■ DR. ULVİ ÖZDEMİR

Yalçın Hoca tahmin edileceği üzere iyi bir klasik müzik dinleyicisidir. 1990'ların başında onunla ilk karşılaşmam da cuma akşamları Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Ankara'da, Sıhhiye'deki eski salonundaki bir konserin arasında olmuştu. Düzenli olarak konserleri takip ederdi Yalçın Hoca. Sanatın her alanına ilgisi vardı.

WİLLİAM FAULKNER'İN BİR SÖZÜ

Bir kitabın başında rastladım, not aldım ama sonra hangi kitap olduğunu unuttum. Edebiyatın anlamını belirten bundan daha güzel bir söz duymadım:

"Edebiyat'ın yaptığı şey, gece yarısı bir dağ başında yakılan kibritle eşdeğerdir. Bir kibrit çok az ışık verir ancak çevrenin ne kadar karanlık olduğunu görmemizi sağlar."

Okuyunca insanı sarsan sözlerden biri, değil mi?

İnsanın bu dünyadaki amacı kendini gerçekleştirmekse, edebiyat, sanat ve bilim dışında gidilecek başka bir yol yok. Kibritler mumlara, mumlar lambalara, lambalar küçük güneşlere doğru büyümeli. Ancak o zaman ışık içinde bütünüyle kendimizi var edebiliriz. Karanlıkları aydınlata aydınlata onu küçülteceğiz. Yolumuz, çabamız budur.

BUKOWSKİ DENİNCE AKAN SULAR DURUR

Bukowski ile ilgili kitaplara özel ilgim var. Bukowski'yi, 1993'te askerden döndüğümde keşfetmiştim. Asıl adı Heinrich Karl Bukowski idi. Ancak büyük yazar 1994'te 74 yaşında ölmüştü. Buna rağmen Türkiye'de yapıtlarının yayınlanması asıl bu tarihten sonra oldu. Neredeyse bir Bukowski fırtınasına tutulduk uzun bir süre. Bu arada Bukowski ile ilgili yazılan kitapların sayısı da arttı. Hatta ben de Bukowski ile ilgili bir kitap yazdım. Bukowski'yi açıkça solcu bulduğumu söylemiştim bu kitapta (*Bukowski ve Yalçın Küçük*). Edepsiz dili, aykırı yaşamı, alkol düşkünlüğü ile hiç de ideal bir "solcu" sayılmazdı belki ama bize sınırları, yasakları aşmayı, en azından tartışmayı öğreten ve kapitalist sistemin ezdiği alt tabaka insanlarının hayatlarını dile getiren yazarlardan biri oldu. Üstelik yazdıklarının çoğunun kendi yaşamından kaynaklanmış olması eserlerini daha da çekici yaptı. Dolayısıyla Bukowski adı yaklaşık 30 yıldır edebiyat dünyasında seçkin bir yer edindi. Hakkında Amerika Birleşik Devletleri'nde doktora tezlerinin yazıldığını da biliyoruz. Benim *Bukowski ve Yalçın Küçük* kitabım da bu kategoride küçük bir katkı sayılabilir. Sonuç olarak Bukowski adının çekiciliği, hatta neredeyse bu adın bir marka oluşu, değişik kitaplarla giderek genişleyen bir küme oluşturdu.

"Bukowski kitapları" kümesine ait eserlerin son örneklerinden biri Gece Kitaplığı Yayınları'ndan çıkan (Hikmet Aydın'ın yazdığı ve içinde Simge Üngör'ün çizimlerinin de yer aldığı küçük bir kitap oldu (*Kaybedilmiş Bir Bahistir Yaşamak*, Temmuz 2020). Yaklaşık 100 sayfalık küçük bir kitap. Tek kişilik bir tiyatro gösterisinin metni niteliğinde. Bukowski'nin hayat öyküsünün özetinden oluşan bir gösteri. Bilmediğimiz pek bir konu ya da olay yok. Kısa, hatta çok kısa cümlelerle, Bukowski'nin neredeyse tüm yapıtlarına parça parça dağılmış hayat öyküsünü bir araya getirme çabasının ürünü, küçük bir Bukowski kitabı. Artık yeni bir Bukowski kitabı görme olanağımızın azaldığı dönemde Bukowski'yi hatırlamak için okunabilir. Belki önceden çok kez okuduğumuz Bukowski kitaplarından birini yeniden okumak için güzel bir bahane olabilir bu küçük kitap. Başlığı da içeriğine uygun: *"Kaybedilmiş Bir Bahistir Yaşamak"*. Biraz umutsuzluk saçıyor bu başlık, ama yine de umutlu olmalıyız yaşamda; bence Bukowski'nin istediği de böyle bir umudu hep korumaktır diye düşünüyorum.

BÜYÜK YAZARLARIN ESERLERİ HER ZAMAN ELİMİZİN ALTINDA OLMALI

Klasik eserler, kitap okumayı seven insanların her zaman elinin altında olmalı. Ne okursak okuyalım büyük yazarların eserlerine uğradığımız molalar vermeliyiz. Üstelik birçok yayınevi çok güzel ve ucuz fiyatlı baskılarla klasik eserleri bize sunuyorlar. Bunlardan biri geçenlerde okuduğum Tolstoy'un *Kafkas Esiri* adlı öyküsü (bazı baskılarda *Kafkas Tutsağı*) oldu. Kırmızı Kedi Yayınları (Ağustos 2020) bu öyküyü ayrı ve çok güzel bir baskıyla sunmuş okuyuculara. Ancak kitabın başında "Roman" yazmasına rağmen topu topu 31 sayfalık bu eser Tolstoy'un uzun bir öyküsü aslında. Sanırım bir yayıncılık kazası olmuş; çünkü 31 sayfalık bir roman olmaz. Nitekim bu kitabın başka yayınevlerinden çıkan baskılarında eser öykü ya da hikâye türüne ait olarak gösteriliyor. Buna karşılık Saffet Günersel'in güzel bir çevirisi söz konusu. Bu yüzden öykü kolayca okunuyor. Ancak bir büyük yazarın eseri olmasına ve eser Türkçeye güzel çevrilmesine rağmen öykü bana çok yavan geldi. Aslında bu durum çoğu kitapseverin dile getirmeye çekindiği bir soruya götürüyor bizi: Bütün klasik eserlerin ya da büyük yazar kabul ettiğimiz yazarların tüm eserlerinin muhteşem olduğunu düşünmek zorunda mıyız? Bence hayır. Büyük kabul ettiğimiz yazarların bazı eserleri bizi diğerleri kadar etkilemez. Örneğin Dostoyevski'nin ya da Paul Auster'in eserleri arasında da diğerleri yanında sönük kalmış yapıtlar çıkar. Örneğin Bukowski'nin *Pulp* romanı *Factotum* ya da *Ekmek Arası* kadar önemli değildir açıkçası. Dostoyevski'nin *Ezilenler*'i *Budala* kadar hoşuma git-

memişti örneğin. Hatta Marquez'in çoğunlukça en büyük eseri kabul edilen *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı bence apaçık vasat bir romandır; *Kırmızı Pazartesi* yanında sönük kalır bence. Sonuç olarak Tolstoy'un *Kafkas Esiri* bir hayal kırıklığı oldu benim için ama yukarda söylediklerimi daha rahat söyleyebilmeme vesile oldu.

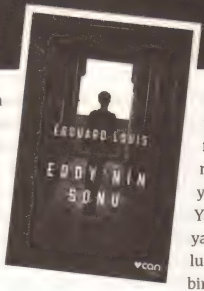

YENİ BİR YAZAR KEŞFİ: EDOUARD LOUİS

Edouard Louis'in *Eddy'nin Sonu* romanı (Can Yayınları, 1. baskı, Mayıs 2021) daha ilk sayfasından itibaren insanı içine çeken bir roman. Yazar bu romanda kendi hayat hikâyesinden yola çıkarak Fransa'da, orta-alt sınıftan bir aile içindeki baba-oğul-anne çatışmasını, yoksulluğu, aile içi şiddeti ve umutsuzlukla çevrili, ezilmiş insanların öfkelerini nasıl birbirlerine yönelttiğini olabildiğince doğal bir akış içinde, sakınımsız bir dil ve pürüzsüz bir gerçekçilikle anlatıyor. Yazarın asıl adının Eddy Belleguele oluşu (sonradan 2013 yılında değiştiriyor adını) romanın otobiyografik yapısı hakkında yeterli bilgiyi veriyor. Yazar henüz sadece 29 yaşında (1992 doğumlu). Buna rağmen olgun bir yazar kalemi var. Romanın başında Eddy'nin okul çevresinde acımasız öğrenciler tarafından ezilişi, aşağılanışı, desteksiz ve yalnız kalışı Bukowski'nin *Ekmek Arası* romanını hatırlatıyor. Aslında romanın dili de benzer bir saflıkta. Bu dil bir anlamda şiddetin ve acımasızlığın dili. Baba aynı kabalıkta, aynı kötücül niteliklerle donanmış. Anne ise yine Bukowski'nin annesini andıran bir aldırmazlıkta. Aynı yoksulluk, aynı kasaba sıkıcılığı ve aynı okul çevresi ilişkileri... Tek fark olaylar Amerika Birleşik Devletleri'nde değil Fransa'da geçiyor. Bir ara biri mutlaka yapacaktır, ben şimdiden yapayım, Fransa'nın Bukowski'si diyebiliriz Edouardo Louis için. Bunu basit bir tekrar ya da büyük bir etkilenme olarak kullanmıyorum. Benzer aileler ve çevresel ortam, aynı yoksulluk, erkek çocuklar için aynı sorunları ve acıları oluşturuyor. Bir yerde ailenin ve toplumun "erkek" olmanın nitelikleri etrafında ördüğü baskı ve buna karşılık Eddy'nin bir tür karşı koyuş yöntemi olarak eşcinsel bir arayış hikâyesi iki roman arasındaki en önemli farkı oluşturuyor. Bukowski bu baskı ve şiddet ortamından olabildiğince "maço" bir duruşla belki güçlü bir genç olarak (*Ekmek Arası*'nda en sonunda babasını ve arkadaşlarını döverek ve fiziksel güçlülüğün tadını çıkararak) kurtuluyordu ama bu güçlülük aynı zamanda kendisinden isteneni öğrenmiş olmanın, bu baskıya direnmemenin öyküsü olarak da, bir tür yenilgiyi kabul etmişlik olarak da nitelendirilebilir. Bukowski, toplumun onu biçimlendirme isteğine, maço tavırlarla "güçlülük" ve kadın düşkünlüğü ile teslim olurken, "zenginliği" arzulamayarak ve eğitilmiş olmayı, diploma sahibi olmayı reddederek karşı çıkıyordu. Oysa Eddy aynı baskılara tam tersine cinsel yönelim ve fiziksel güçlülük bağlamında "zayıflığı" seçerek (sürekli dayak yemeyi kabullenerek ve fiziksel karşı koyuşlardan, kavgalardan kaçarak) karşı koyarken, toplumun kurguladığı başarı basamaklarını tırmanma kararıyla, eğitimine devam ederek teslim olma yolunu seçiyor. Yani her iki roman kahramanı (yazar) için farklı teslimiyetler ve retler söz konusu. Ama her iki eserde de asıl ağırlık bu reddedişler bence ve Edouardo Louis'in mücadelesindeki bu iki yönlülük, işlenmesi daha zor ve bu yüzden de daha başarılı bir kurguya dönüşmüş.

Elbette yeni bir yazara "Fransa'nın Bukowskisi" demek doğru değil. Bu yanlışı bilerek yaptım; sadece bu değerlendirmenin doğru olmadığını

belirtmek için. Yıllar önce henüz yönünü belirlemeye çalışan, okumaya aç bir üniversite öğrencisiyken Yalçın Küçük Hoca ile tanışmıştım. Kitaplarını ardı ardınca okuyor bir taraftan da mümkün olduğunca yanına gitmeye, onun konferanslarına, söyleşilerine katılmaya çalışıyordum. O dönemde İbrahim Tatlıses için o sıralar dünya çapında çok ünlenmiş olan İtalyan tenor Pavarotti'ye benzetmeyle "Türkiye'nin Pavarottisi" değerlendirmesi yapılıyordu. Yalçın Hoca bu değerlendirmeye itiraz etti ve dedi ki "Pavarotti asıl İtalya'nın İborotti'sidir". Yalçın Hoca tahmin edileceği üzere iyi bir klasik müzik dinleyicisidir. 1990'ların başında onunla ilk karşılaşmam da Cuma akşamları Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Ankara'da, Sıhhiye'deki eski salonundaki bir konserin arasında olmuştu. Düzenli olarak konserleri takip ederdi Yalçın Hoca. Sanatın her alanına ilgisi vardı. Zülfi Livaneli'nin gençler arasında çok dinlendiği yıllarda "sesi yok bu adamın" demekten çekinmezdi. Buna karşılık Nilüfer'in sesini çok överdi. Yani çok genel bir bilgisi vardı. Kaset-CD gibi kayıtlardan müzik dinleme alışkanlığı pek yoktu. Bu tür müzikleri "Konserve Müzik" diyerek ikinci sıraya koyduğuna tanık olmuştum. Söylemeye çalıştığım şey, klasik müzik dinlese de Yalçın Küçük'ün İbrahim Tatlıses'in yaptığı müzikten ayrı olarak onun ses gücüne, gırtlak yapısının bu sese izin verişine hakkını vermesiydi. Bu çok dikkatimi çekmişti. Yalçın Hoca'nın "Pavarotti asıl İtalya'nın İborotti'sidir," deyişindeki bakış açısı beni çok etkilemişti. Bir büyük bilim adamının ayaküstü verdiği büyük bir yöntem dersiydi. Hem bakış açısını değiştiriyor hem de buna uygun yeni bir kavramlaştırma geliştirmekten çekinmiyordu. Farkında olmadan ortaya koyduğumuz aşağılık kompleksini ele veren ve kendi halkımızın değerlerini korumamız adına güzel bir dersti benim için. Dolayısıyla Edouard Louis, Fransa'nın Bukowski'si değildir; onunla benzerlikleri olan, kendi yazın evreninde, bence bütün eserleri izlenmesi gereken önemli bir yazardır. En azından ilk izlenimlerim bana bu umudu veriyor.

Dostoyevski'nin Ezilenler'i Budala kadar hoşuma gitmemişti örneğin. Hatta Marquez'in çoğunlukça en büyük eseri kabul edilen Yüzyıllık Yalnızlık'ı bence apaçık vasat bir romandır; Kırmızı Pazartesi yanında sönük kalır bence. Sonuç olarak Tolstoy'un Kafkas Esiri bir hayal kırıklığı oldu benim için.

Çevirinin da hakkını verelim bu arada. Ankara günlerimden değerli arkadaşım Ayberk Erkay bu başarılı romanı mükemmel bir çeviri ile Türkçeye kazandırmış. Eğer 2021 yılında bir çeviri ödülü verilecekse benim oyum bu romanın çevirisi ile Ayberk Erkay'a. Yine Ayberk Erkay'ın çevirdiği yazarın diğer kitabı olan *Babamı Kim Öldürdü* (Can Yayınları, Ekim 2020) okunmak için hemen sıraya girdi. Aslında bu son roman daha önce yayınlanmış ama sanırım konu olarak *Eddy'nin Sonu*'nda anlatılanlardan sonra geçen bir öykü. Dolayısıyla doğru okuma sırası bu. Nitekim *Eddy'nin Sonu* Fransa'da 2014'te yayınlanırken, *Babamı Kim Öldürdü* 2018 yılında yayınlanmış. Dolayısıyla Türkçe'ye çevrilip yayınlanırken bu iki yapıttan sonra yazılan önce yayınlanmış. O yüzden önce *Eddy'nin Sonu*'nu okuyup sonra *Babamı Kim Öldürdü*'yü okumak daha doğru. Tabii yayınevinin neden böyle sıralamayı bozduğunu bilemiyorum. Ama yapılanın yanlış olduğu çok açık. Çünkü *Babamı Kim Öldürdü*'de (arka kapakta yazdığına göre) yazar çocukluğunun geçtiği kasabaya geri dönüyor. Yani *Eddy'nin Sonu*'dan sonra gelişen olayları içeren bir roman. Aslında çok kısa, roman bile denilemeyecek kısalıkta, sadece 38 sayfalık bir metin söz konusu. Bence daha önce de değindiğim gibi bu kadar kısa metinlere roman adı verilmesi yanlış.

UMBERTO ECO VE KARDİNAL MARTİNİ

Tesadüfen rastladığım bir kitap: *Umberto Eco ve Kardinal Martini İnanç Ya da İnançsızlık* (Nora Yayınları, Ocak 2021) Umberto Eco'yu duymayan yoktur. 20. Yüzyılın en büyük entellektüellerinden biri. *Gülün Adı* romanıyla tanıdık onu, ama aslında büyük bir düşünür ve bilim adamıydı. Edebiyat, sanat, tarih gibi çok geniş bir yelpazedeki müthiş bilgi birikimiyle hepimizin ilgisini

çeken biriydi. Ve hepimiz onu çok sempatik buluyorduk. Sözünü ettiğim kitap çok ilginç. Bir ateist olan Eco ile bir kardinalin, bir Hıristiyan'ın, nazik bir üslupla belli konuları tartışmaları, ortak ya da farklı yönlerini araştırmaları üzerine karşılıklı mektuplaşmalarından oluşan bir kitap. Çok ilginç konularda çaktırmadan birbirlerini sıkıştırıp, ikna etme çabasındalar. Keşke bizde de inanç ve inançsızlık arasında böyle köprüler kurulabilse ve tartışmalar yapılabilse. Maalesef mahalle baskısı, linç kültürü, "ben çoğunluğum, benim dediğim olur" anlayışının yaygınlığı buna engel. Kitapta ele alınan en ilginç konulardan biri Kardinal Martini'nin şu cümlesinde özetlenmiş:

"Kişisel bir Tanrı'ya inanmasalar da, ahlaki inançlarından taviz vermemek için hayatlarını feda edebilen kişilerin var olduğunu da biliyorum. Ama eylemlerini hangi nihai gerekçeye dayandırdıklarını anlayamıyorum." (s.76)

Yani "bu ahlaki tutumun dayanağı nedir?" diye soruyor Kardinal Martini; eğer bir yaratıcı güç yoksa bu ahlaklı davranışın temeli/dayanağı nedir? Bu soru bir inançlının bir ateisti zor durumda bırakmak için bulabildiği en güçlü soru olsa gerek. Bir ateist ise sanırım ilk başta "kötülük problemi"ni öne sürebilirdi, ama Eco bunu dolaylı bir biçimde yapıyor ilerleyen sayfalarda. Kardinal Martini'nin bu soruyu sorduğu bölümün başlığı da bu soruyla ilgili: "Laik kişi iyiliğin nurunu nerede bulur?" (s.75)

Eco, çok nazik ve çok akılcı biçimde yanıtlıyor bu soruyu. Yanıt verdiği bölümün başlığı şöyle: "Öteki sahneye girince, etik doğar" (s.83). Mükemmel düzeyde bir felsefi tartışma içine çekiyor bizi bu mektuplar. Eco, soruyu şöyle kavrayarak göğüslüyor bir bakıma:

"... çünkü kesin kanım o ki, belirli ve yazgımızı çizen bir Tanrı'ya inanmadan da, dindarlık biçimleri, dolayısıyla kutsallık, had, sorgulama ve beklenti, bizi aşan bir şeyle bütünleşme vardır. Ama mektubunuzdan anladığıma göre, bunu siz de biliyorsunuz. Sizin sorduğunuz, bu etik biçimlerinde bağlayıcı, zorlayıcı ve vazgeçilmez şeyin ne olduğu?" (s.84)

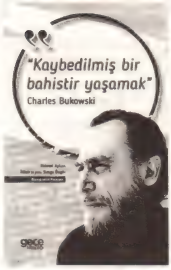

Bir ateist olan Eco ile bir kardinalin, bir Hıristiyan'ın, nazik bir üslupla belli konuları tartışmaları, ortak ya da farklı yönlerini araştırmaları üzerine karşılıklı mektuplaşmalarından oluşan bir kitap. Çok ilginç konularda çaktırmadan birbirlerini sıkıştırıp, ikna etme çabasındalar.

Sonra bu konuyu tartışıyor Eco. Mükemmel akıl yürütmeleri var. Bir yerde şöyle diyor: *"Bir etiğin gücü azizlerin davranışlarıyla ölçülür, 'tanrıları, mideleri olan' cahillerin davranışıyla değil."* (s.90)

Eco *"bu etik biçimlerinde bağlayıcı, zorlayıcı ve vazgeçilmez şeyin ne olduğu?"* sorusuna şöyle yanıt veriyor uzun açıklamalardan sonra:

"Laik bir etiğin ilkelerini doğal bir olguya (ve bu niteliğiyle sizin için de tanrısal bir tasarımın sonucuna) dayandırmaya çalıştım. O doğal olgu, bedenselliğimizdir ve bir ruhumuz (veya ruh işlevi gören herhangi bir şeyimiz) olduğunu yalnızca ve yalnızca ötekinin sayesinde içgüdüsel olarak bildiğimiz fikridir. Buradan 'laik etik' olarak tanımladığım şeyin sonuçta inançlının da yadsımadığı doğal bir etik olduğu sonucu çıkıyor" diyor. (s.91) Ve şöyle bağlıyor yanıtını:

"Gerekli bir olgunluğa ve kendine yeterliğe ulaşan doğal içgüdü, yeterli güvenceler veren bir ***temel*** *değil midir?"* (s.91)

Bizim böylesine bir tartışma olgunluğuna ulaşabilmemiz mümkün müdür? Bence umutsuz olmayalım. Bugün yaygın olan bütün inançlar yoksulluk, açlık, işkenceler, yorgunluk, bedensel tükeniş, her türlü güvencesizlik ve kısa hayatlar gibi bazı temel gerçeklikler üzerinde Ortaçağ'da biçimlenmiştir. Bu gerçeklikler, üretim bolluğu, görece daha insanca paylaşılan zenginlik, özgürlük, tek kelimeyle tarif edersek güven demek olan modernizm ve giderek uzayan insan ömrü gibi gerçeklikler ile yer değiştirdiğinde ahlakın temelleri de "korku"dan "öz saygı"ya dönüşecektir. Bu süreç olgusaldır. Kaçınılmazdır. Ve bu değişmeyi yaşıyoruz. Kültür, sanat ve siyasal hayatımızı belirleyen de bu değişmedir. Eninde sonunda insan olmanın hiç düşünemediğimiz gelişmiş evrelerine ulaşacağız. Umutlu olmaktan bunu anlıyorum.

Herkese bol kitaplı günler diliyorum.

SEVGİLİM BENİ BEKLEME

■ MEHMET ERCAN

yüreğim kar tutmuş dağlarca sessiz
sevgilim beni bekleme
yuvasını sıcak tutsun serçeler
arılar dönsün kovanlarına
emzirsin karaca yavrusunu
sevgilim beni bekleme

uçaklar, top namluları
ateşten birer canavar
parçaladılar gül tenimi
dondu gözlerimde yıldızlar
kulaklarımda silindi sesin
sonsuz bir yolculuktayım
sevgilim beni bekleme

koynunda sakla hediyelerimi
şiirlerimi tekrar oku
soluğun açılacaktır
süslen
giyin güzel giysilerini
kokular sürün
sevdalan bir düşçüye
evlen mutlu ol
çocuklar yap ateş yeleli
adını devrim koy
deniz koy, mazlum koy
yokum ben
mişli zamanlardayım
sevgilim beni bekleme

her zemheriden sonra
mutlaka bahar gelir
çiçek açar zerdali
güzel kokar ıhlamur
yeşil gelinlik giyer selvi ağaçları
mutluluğun bana yeter
sevgilim beni bekleme

hamaklarda ninniler söyle
dizinde uyut çocuklarını
düş aşıla uslarına
beni görmesen de
sesimi duymasan da
rüzgâr olurum
savururum saçlarını
ellerim kekik, reçine kokacaktır
dokunurum yanaklarına
silerim
buluttan ellerimle gözyaşlarını
sevgilim beni bekleme

korkuttuğum kuşlardan özür dilerim
beni avcı sanan ceylandan
kıyıcılardan kaçarken
ürküttüğüm atmacadan...
yaralarını saramadıysam onların
konuk olamadıysam türkülerine
günlerce aş oldu etim
uçmayı öğrenmemiş yavrularına
sende yaşayan bir düşüm artık ...
sevgilim beni bekleme

ne demiş koca ustam
"ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak
nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa"(*)
yanan benim
çıksın diye aydınlığa halkımız
sevgilim beni bekleme

hasadını beklesin buğday tarlaları
deniz dalgalarını
asker gün sayısın teskeresine
mahkûm özgürlüğünü beklesin
hasta şifasını...
yüreğinde olmam yeter
sevgilim beni bekleme

dağlar konuşsun diyorlar
taşlar, sular konuşsun
yıldızlar konuşsun, ay sussa da
nasıl parçalanır bir ten bombalarla
kuzgunlar, kargalar konuşsun
yılanlar, çıyanlar...
sus bahar yüzlüm
zümrüt gözlüm sus
dağ mersinlerinde
zakkum çiçeklerinde olacağım
çobanların kavallarında
yanık yanık inleyeceğim
resimlerime bak hüzünlen...
sevgilim beni BEKLEME

(*) : Nâzım Hikmet

Edouard Manet - Stéphane Mallarmé

"KAPALI ŞİİR" ÜZERİNE

■ A. KADİR PAKSOY

Kapalı şiiri savunanlar, genellikle şiirin düşüncelerle değil, sözcüklerle yazıldığını, anlamla bir ilişkisi olmadığını ileri sürerler. **Mallarmé'ye atfedilen bu sözün de Türkçeye yanlış çevrildiğini Özdemir İnce'den öğrendik: Gerçekte, Mallarmé "Şiir düşüncelerle değil, sözcüklerle yazılır." demiyor; "Ce n'est pas des idées que l'on fait des vers, c'est avec des mots", yani dizeler düşüncelerle değil, sözcüklerle yapılır (kurulur) diyor.**

"İyi bir şiir kapalı olamaz. İnsana aykırıdır bu. Her büyük şiir bu karşıtlığı kaldırır."
İlhan Berk,
Deniz Eskisi / Şiirin Gizli Tarihi, Adam Y., 1982, s. 100

"Kapalı şiir", bir şiir akımı adı olarak bildiğim kadarıyla ilk kez 20. yüzyıl başında İtalya'da ortaya çıktı. Eski Mısır'ın Bilgelik Tanrısı'ndan (Tot, Yunanca Hermes) esinlenen bu akıma **Hermetizm**, bu akımın ozanlarına da Hermetik ozan denildi. Hermetikler İtalya'daki faşist yönetimin edebiyat üzerindeki baskısı nedeniyle; kurallara uymayan, mantıksal dizilişe aykırı, belirsiz anlatımlara dayalı gizemli yapıt-

lar ortaya koydular. Bu yapıtlar İtalyan şiirinin dil ve içerik açısından yenileşmesinde etkili olsa da kısa ömürlü oldular ve yaygınlık kazanmadılar.

"Kapalı şiir" nitelemesi, Dadacıların, üstgerçekçilerin, letristlerin şiirleri için de kullanıldı, kullanılıyor.

Bizde ise İkinci Yeni ozanlarının kimi şiirlerini "kapalı şiir"e örnek gösterebiliriz.

"Kapalı şiir" nitelemesi birçok nedenden kaynaklanıyor. Ben bu nedenlerden üçüne değineceğim: Anlam bağlamında, dil bağlamında ve estetik bağlamda.

ANLAM BAĞLAMINDA

Kapalı şiiri savunanlar, genellikle şiirin düşüncelerle değil, sözcüklerle yazıldığını, anlamla bir ilişkisi olmadığını ileri sürerler. **Mallarmé**'ye atfedilen bu sözün de Türkçeye yanlış çevrildiğini **Özdemir İnce**'den öğrendik: Gerçekte, Mallarmé *"Şiir düşüncelerle değil, sözcüklerle yazılır."* demiyor; *"Ce n'est pas des idées que l'on fait des vers, c'est avec des mots"*, yani *dizeler düşüncelerle değil, sözcüklerle yapılır (kurulur)* diyor.[1]

Mallermé'nin sözünü ister dize bağlamında düşünelim, ister şiir bağlamında, malzememiz sözcüktür. Sözcük ise dilin anlamlı en küçük birimidir. İlköğretimde Türkçe dersi gören her çocuk bunu bilir. *"Şiir düşüncelerle değil, sözcüklerle yazılır."* diyerek anlamı yadsıyanları anlamak gerçekten zor.

Şiirde anlam ise imgedir. Eğer bir şiiri okuyup bitirdiğimizde bizi bir yerlere götürüyorsa, imgelemimizde bir ötekilik yaratıyorsa anlamlıdır. Elbette ki bu ötekilik, devrimci bir imge olursa, toplumsal bir işlevi de yerine getirmiş olur. Toplumcu kimlikli bir ozan olarak benim şiirden beklentim, önceliğim budur.

Yine, konumuz (açıklık-kapalılık) bağlamında düşünecek olursak, imge açık olmalıdır:

"(...) bir imge, ne kadar açık seçik bir anlama bağlıysa bizi o kadar heyecanlandırır ve kavrar. Kısaca, yalnız bizi inandıran imge, yani 'imge + anlam veya kavram'; şiirsel olarak etkili olabilir."[2]

Şiirde anlamı yadsıyanların bir bölümü de şiiri salt sese indirgeyenlerdir. Bunlara göre de şiirde önemli olan ritimdir, musikidir; musikinin de anlamla ilişkisi yoktur. Bu savın temelsizliğini de **T. S. Eliot** şu sözlerle belirtiyor:

"... Önce size, şiirde musikinin, anlamla ilişkisi olmayan bir musiki olmadığını hatırlatmak isterim. Aksi halde anlamsız fakat musiki değeri üstün şiirler yaratabilirdik, böyle bir şiirin varlığına hiç şahit olmadım."[3]

Elbette şiir ne salt sestir ne de salt anlam. **Ataç**'ın belirttiği gibi *"(...) ikisi de doğrudur, ama ayrı ayrı değil, bir araya gelince doğrudur."*[4]

Yine anlam bağlamında belirtmemiz gereken önemli bir nokta da anlamın konuyla karıştırılmamasıdır. Şiirde anlam, konunun sunuluş biçimiyle oluşan özdür. Konu ancak ozanın tutumuyla öz aşamasına ulaşabilir. Ozanın neyi, nasıl, hangi duyarlılıkla, hangi dünya görüşü ile sunduğu önemlidir. Tıpkı bir ressamın bir konuyu tuvaline resmetmesi gibi. Örneğin, toprağı işleme konusunu **Brugel** (Pieter Brugel, 1525-1569), "bu yaşam böyle sürüp gitsin" der gibi resmederken, **Millet** (Jean-François Millet, 1814-1875) ise köylülerin yaşantısını kapitalist düzenin yeni bir kölelik biçimi olarak göstermiştir. Aynı yaşam biçimini Brugel bir burjuva gözüyle, Millet ise ezilen bir köylü gözüyle görmüştür... Aynı durum şiir için de geçerlidir. Bu nedenle şiirde öz-biçim ilişkisinden değil, öz-konu ilişkisinden söz etmenin daha doğru olduğu kanısındayım...

DİL BAĞLAMINDA

Ozanın özgün bir şiir dili yaratma çabası yadsınamaz. Ama bazı ozanlar bu çabanın albenisine kendilerini öyle kaptırıyorlar ki araç olan dil amaç durumuna geliyor. Bu saplantıyla yazılan metinler de şiir katına ulaşamıyor.

Bu konuya ilgi duyanlara **Doğan Ak-**

Yine anlam bağlamında belirtmemiz gereken önemli bir nokta da anlamın konuyla karıştırılmamasıdır. Şiirde anlam, konunun sunuluş biçimiyle oluşan özdür. Konu ancak ozanın tutumuyla öz aşamasına ulaşabilir. Ozanın neyi, nasıl, hangi duyarlılıkla, hangi dünya görüşü ile sunduğu önemlidir.

Yine, konumuz (açıklık-kapalılık) bağlamında düşünecek olursak, imge açık olmalıdır: "(...) bir imge, ne kadar açık seçik bir anlama bağlıysa bizi o kadar heyecanlandırır ve kavrar."

san'ın "**Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**" adlı yapıtını salık veririm. Dil bağlamda bu yapıttan yapacağım iki alıntı benim anlatmak istediğimi yeterince açıklıyor:

"Şiir dili, konuşma dilinin ve ondaki musikinin en kusursuz şeklini sunmak zorundadır. Gerçekte şiir diliyle konuşma dili birbirine öyle yakın olmalıdır ki, bir kimse o şiiri dinlerken 'Eğer şiir dili kullanmasaydım böyle konuşurdum' diyebilsin."[5]

"Alışılmamış sözcüklerin kullanılmasıyla bir dil gündelik ve kaba olmaktan kurtulur, yücelir. Alışılmamış sözcük deyince yalnızca yabancı sözcükleri değil, aynı zamanda mecazları, uzatılmış sözcükleri ve genel olarak da gündelik dilin dışında kalan şeyleri anlıyorum. Fakat bir ozan çıkar da bütün şiiri bu alışılmamış deyimlerle yazmak isterse, o zaman bu, anlaşılması çok güç bir dil, bir bilmece dili olur."[6]

ESTETİK BAĞLAMDA

Şiirde kapalılığa yol açan etkenlerden biri de herkesin kullandığı tekniği kullanma, sıradan bir ozan olma kaygısıdır. Bu kaygı, dün olduğu gibi bugün de birçok yeteneğin körelmesinin en önemli nedenlerinden biridir.

1970'lerde Fransız şiiri için söylenen şu sözler sanki Türk şiiri için de söylenmiş gibidir:

"Parantez içine yazılan, kendini dar estetik araştırmalar açmazına kapatan (...) en yeteneklilerine varıncaya kadar şairlerimizi, genç şiirimizi kötürüm eden hermetik (anlaşılmaz, kapalı) şiirdir. Bütün büyük yazarların ifade güçlerini ortak konu ve duyarlıklardan aldıkları bu ülkede, beylik olma korkusu, şairi yalnızca büyük temalardan ya da yalın duygulardan değil, aynı zamanda anlaşılır olmaktan da uzaklaştırdı."[7]

Ben bu bağlamda, yeri geldiği için, genç ozanlara **Gombrich**'in şu sözünü de anımsatmadan edemeyeceğim:

"Sanatın tüm tarihi, gittikçe gelişen teknik yetkinleşmenin tarihi değil, değişen kafa yapılarının ve gerekliliklerinin tarihidir."[8] Genç ozanlar yeni teknikler araştırmaya ayırdıkları zaman kadar tarih okumaya, içinde bulundukları toplumun maddi ve düşünsel yaşamını araştırmaya, çağın gereklerini düşünmeye de zaman ayırırlarsa bundan hem kendileri, hem de toplum kazançlı çıkar.

....

Kuşkusuz şiirde kapalılığa yol açan daha pek çok etken var.

Sözümün başında belirttiğim gibi kapalılık toplumsal bir baskıdan, zorunluluktan kaynaklanıyorsa bir diyeceğimiz olamaz. Ya da yüzyıl başında bilimsel ve düşünsel açmazların sonucunda dil ve mantığa saldırmaları anlaşılabilir. Ancak, yüzyıl sonra bugün, emperyalizmin dünyayı teslim almaya çalıştığı, bu küresel saldırıya bağlı olarak da ülkemizin yeniden Ortaçağ karanlığına dönme ve parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bir dönemde sözün kapalılığının anlaşılır, savunulabilir bir yanı yoktur. Halka bütün kapılar kapatılabilir, ancak ozanların / yazarların kapıları açık olmalıdır...

Bu nedenle ben, elverdiğince yalın söylemden yanayım. Yalnızca anlaşılabilirlik açısından değil, estetik olarak da yalın söylemin şiiri yücelttiğini ve kalıcılık şansını arttırdığını düşünüyorum.

Sözlerimi, anlatmak istediklerimi özetleyen bir şiirimle bitirmek istiyorum:

YALIN SÖZÜN YALIMI

Ben de bilmem nasıl çıkar yalın sözün yalımı
Nasıl parlar güneşsiz günlerde
Tam da umudu kesmişken dünyadan ve insandan
Yanıp söner bir deniz feneri sisler içinde

Alacasında arsız akşamların
Aysız gecelerin karanlığında
Her yan kirlenmiş / çürümüşken her şey
Başlar ipildemeye apansız
Bir ışık içinizde

Işır bir dost yüzü
Tam anımsayamadığımız
Gülümser baba erenler
Bağnazlığın kara göklerinden
Çakar zekânın şimşeği
Aydınlanır düşünce

Kamaşır gözleri zamanın
Düşer elinden tığı
Örerken ölüm ağını bir yaşam ustasına
Geçer boz atlı Hızır gibi düşlerinizden
Saçarak altın tozlarını sabahın
Yalın sözün yalımı birdenbire

[1] Özdemir İnce, *Tabula Rasa*, T. İş Bnk. Y., 2002, s. 52.
[2] Della Volpe'den aktaran Bedrettin Cömert, *Croce'nin Estetiği*, Kültür Bk. Y., Ankara, 1979, s. 112.
[3] T. S. Eliot'tan aktaran Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Kendi Yayını, basım tarihi yok, s. 43.
[4] Nurullah Ataç'tan aktaran Yaşar Nabi Nayır, *Şiir Sanatı*, Varlık Y., 2. Basım, İstanbul, 1958, s. 76.
[5] T. S. Eliot'tan aktaran Doğan Aksan, agy. s. 49.
[6] Aristoteles'ten aktaran Doğan Aksan, agy. s. 76.
[7] Jacques Gaucheron'dan aktaran Özdemir İnce, *Şiir ve Gerçeklik*, T. İş Bnk. Y., İstanbul, 2001, s. 140.
[8] E. H. Gombrich, *Sanatın Öyküsü*, Çev. Bedrettin Cömert, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980, s. 24.

ANALAR VE ŞAİRLER DURDURABİLİR SAVAŞI

■ MUSTAFA GÖKSOY

Ölümü kutsuyor savaş
Ne yazık içine çöküyor insan
Yaprak olun çocuklar
Savaşın kökünü kazıyın
Analar kurar barışı bilin
Dilin gücü kaynağınız olsun
Sözcüklerin bilinci korusun sizi
Düşüncenizi berrak tutun
Ölümü kutsuyor savaş
Ne yazık içine çöküyor insan

İnsanın yükselişini unutmayın ölürüz
Analar ve şairler durdurabilir savaşı

ÖLÜM BİLE YORULDU

Korku vahşet dünyası bu coğrafyamız
Sınırsız mülkiyetin iktidar sınırında
Istıraplı endişe olmuş aklımız
Hep savaş var
Ölüm bile yoruldu

Kan revan yıkımlardan
Güvenilir gördüklerine güvenemez oldular
Can havli telaşı memleket
Istıraplı endişe olmuş aklımız
Hep savaş var
Ölüm bile yoruldu

Elbet dönüşür bu halimiz
Umut merak taşıyan mayamız var
Özgürlüğün barış kavgası susmaz

ŞİİRDE 68 KUŞAĞININ USTALARI

■ KENAN ERCAN

Bizler kim miydik?
68 Kuşağı diye adlandırılan ve o yıllarda yirmili yaşlarda olan gençlerdik.

Yazdığımız şiirleri edebiyat dergilerine ve sanat sayfası düzenleyen gazetelere göndermeye başladığımız 1968 sonrası yıllarda heyecanımızı anlatmaya kelimeler yetmez. Hepimiz toplumcu gerçekçi, yurtsever ve özgür ruhlu gençlerdik. Türk ve dünya edebiyatını yakından izler, çok okur, çok düşünürdük. O zamanlar internet, facebook, whatsapp, youtube yoktu ama çok daha sıcak ve anlamlı iletişim olanakları mevcuttu. Mektup, telefon gibi.

Birbirimizle ilişki halindeydik. Sürekli yazışır, pastaneler, meyhaneler veya evlerde toplanır şiirler okur, tartışır, ortam üzerine fikirler üretirdik. Edebiyat dergileri bizim için tam bir laboratuvardı. Yeditepe, Varlık, Papirüs, Halkın Dostları, Militan, Yansıma, Yeni Toplum, Yeni a, Güney, Oluşum, Yeni Ufuklar, Soyut ve daha niceleri. Gazetelerden Cumhuriyet ve Yeni Ortam da elimizden düşmezdi...

Bizler kim miydik? 68 Kuşağı diye adlandırılan ve o yıllarda yirmili yaşlarda olan gençlerdik. Veysel Çolak, Yaşar Miraç, Süreyya Berfe, İsmail Uyaroğlu, Aydın Yalkut, Aykut Poturoğlu, Seyyit Nezir, Ünsal Akpak, Abdulkadir Bulut, Ozan Telli, Turgay Fişekçi, Ahmet Telli, Abdulkadir Budak, Sina Akyol, Arife Kalender, Abdullah Nefes, Özkan Mert ve adı şu an aklıma gelmeyen dönemin diğer genç şairleri.

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞAİRLER

Yukarda da belirttiğim gibi toplumcu gerçekçi bir çizgideydik. Halen de öyleyiz. Biçimden çok içeriğe önem verdik. Yalın bir şiir diliyle anlaşılır olmaya baktık. Coşkulu şiirler yazdık. Şiirlerimiz yine öyle. Hiç bir sapmada bulunmadık. Anlaşılabilir, uyumlu imgelerle örülü ama ses getiren bir şiir. Günümüzde üreten, örneğin Veysel Çolak, İsmail Uyaroğlu, Abdulkadir Budak, Seyyit Nezir, Ahmet Telli, Arife Kalender, Ozan Telli, Erdal Alova'nın şiirleri gibi.

Bir de bizlerin abileri vardı. Bizden hemen bir önceki dönem. Bizlere yol gösteren, öncü olan, varlıklarıyla onur duyduğumuz usta şairler.

Ahmet Oktay, Kemal Özer, Cevat Çapan, Ahmed Arif, Eray Canberk, Tekin Sönmez, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Nihat Behram, Özdemir İnce ve adları şu an aklıma gelmeyen diğer değerli şairler. Bu adlardan bazıları ile yakın dostluklarım da oldu. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, hepsi yardımsever, bilgisini esirgemeyen, sohbetlerinden ders çıkarılabilen kişilerdi.

Unutulmaz şiirlere imza attılar. Örneğin İsmet Özel'in "Evet İsyan" kitabını üniversitedeyken en az dört beş kez arka arkaya okumuşumdur.

BİR ŞEY SEZİYORUM

Kenan Ercan

Bir şey seziyorum yaşadıkça bu yıllarda
Zaman içinde korkunun başkaldırısı
İçimizde çoğalan ürperti
Bir geminin rotasında giderken ansızın
Lodosa tutulmuş gibi titreyişi

Bir şey seziyorum yaşadıkça bu yıllarda
Sevdaya adanan gönüllerde
Kurumuş bir akarsuyun ölgün yatağı
Toplumun yürüyüşündeki tedirgin adımlar
Adeta uzun mesafeli kısrak koşusu

Bir şey seziyorum yaşadıkça bu yıllarda
Gençlerin göğsünde biriktirdikleri haykırış
Özgürlüğe koşan keklik gibi vuruluyor ovada
Kadehler tokuşuyor zevku sefa
Ağlıyor Neruda'nın şiirleri Lorca'nın sesi
Bir şey seziyorum yaşadıkça bu yıllarda

Keza Ataol Behramoğlu'nun "Bir Gün Mutlaka"sını Eray Canberk'in "Kuytu Sular"ını, Kemal Özer 'in "Gül Yordamı"nı. Hiç unutulur mu bu kitaplardaki şiirler. Bu usta abiler için anlaşılır olmak çok önemliydi. Şiirlerinde hiçbir zaman anlaşılır olmayan, girift, anlamsız sözcükler dizesi bulamazsınız. Halen de öyle. Örneğin Cevat Çapan ustanın Sözcükler Dergisinde yazdığı şiirler mutlaka okunmalı ve örnek alınmalıdır. Ustanın "Fotoğrafta Çocuk Da Var" (Sözcükler, sayı 82) şiirinden buraya ilk kıtayı almadan geçemedim:

Akşamları zeytinlik yamaçlardan / denize doğru inerken / ırmak ağzında durmuş düşünen / ve kim olduğu bilinmeyen o adamı görürdük / Okullar açılırdı sonbaharda / kasaba çocuk sesleriyle şenlenirdi, / Deniz kıyısında topçu alayı karargâhı / ve çardaklı gazinosuyla mahfel.

Keza Eray Canberk'in şu dizeleri:

Yılgın adamlar değil dal gibi çocuklardır / Gelecek savaşlara bağladığı umutlar / Bir güneşe uzanır gizlice ağır ağır / Her biri bir başka çiçek açan kuytuluklar.

KÜTÜKTEN KAFALARI YONTAN ŞİİR

Zaman zaman yakınırız şiir kitapları niçin yeterince satılmıyor, şiirler okunmuyor diye. Sebeplerinden biri hatta en önde geleni son yıllarda yazılan şiirlerin birçoğunun kapalı şiir olmasındandır. Anlaşılır olmayan, kapalı, birbirleriyle uyumsuz ve anlamsız sözcükler yapısı. Şiir olmaktan çıkan ürünler yumağı...

Güzel ve değerli şiirler yazabilmek için hepimiz nitelikli şiirler ve şiir üzerine yazılmış yazılar okumalıyız. Şiir üzerine yazılar deyince aklıma geldi; 1960'lı yıllardan başlayarak yepyeni bir duyarlılıkla şiirler yazan ve bize sunan usta şair ağabeyimiz Ataol Behramoğlu'nun Evrensel Yayınlarından çıkan "Yaşayan Bir Şiir" kitabı. Mutlaka edinmeli ve okumalıyız.

Bir de, bizim kuşak abilerin şiir çevirileri var ki okudukça adeta büyülenir insan. Her ne kadar şiir çevrilmez diye bir görüş varsa da (ki bir bakıma doğrudur) şiirimize yenilik katan ustaların bu ürünleri bambaşkadır. Örneğin Ataol Behramoğlu'nun V. Mayakovski'den dilimize kazandırdığı "Şair İşçidir" şiirindeki şu dizeler ne kadar anlamlıdır:

Ve kendimi / Bir fabrikada saymaktayım ben de / Ve eğer/ Bacam yoksa / İşim daha zor demektir bu / Bilirim / Hoşlanmazsınız boş laftan / Kütük yontarsınız kanter içinde / Fakat / Bizim işimiz farklı mı sanırsınız bundan / Kütükten kafaları yontarız biz de.

Yine büyük usta Cevat Çapan'ın A. Macleish'ten çevirdiği "Şiir Sanatı" şiirinin şu dizeleri unutulur mu hiç? Dokunulabilir ve sessiz olmalı şiir / Yuvarlak bir meyve gibi / Kuşların uçuşu gibi / Sözsüz olmalı şiir / Zamanda kımıltısız olmalı şiir / Ayın tırmanışı gibi / Geceye takılan ağaçları dal dal.

68 Kuşağından bir önce, yani 1960 kuşağı olarak adlandırılan bu ustaların bizlere ve toplumcu Türk şiirine yaptıkları katkılar hiçbir zaman unutulmaz.

Ahmet Telli

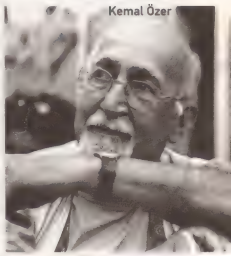
Kemal Özer

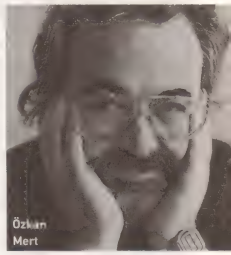
Özkan Mert

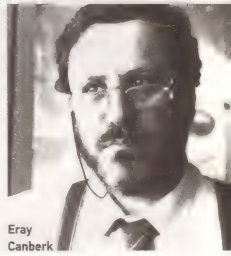
Eray Canberk

KUŞLAR DA SUSTU

■ HATİCE SÖNMEZ KAYA

Winslow Homer-Blackboard, 1877

Bu sabah, güle oynaya gelmişti okuluna. Sınav sonuçları yüzünü güldürmüş, çok istediği mesleğine bir adım daha yaklaşmıştı. İyi bir psikolog olmak istiyordu. **İnsan sevgisi, her türlü özveriye değerdi onun için. Onların duygu dünyalarına, sevgiyle sıcacık dokunmak ve yaralı özlerini sağaltmaktı düşü.**

Sevginin öyküsü yazılamadan düştü yere bir can...

"Ne olursun yapma!"

Gök sağırdı, bulutlar dilsiz, toprak kayıtsız...

Utancından kanatlarını bile çırpamadı kuşlar. Dalların ucunda büzülüp, dertop oldular. Gözlerinin önünde az sonra olacakları sezmiş gibi titriyordu küçücük yürekleri.

Okulundan çıkıp evine gitmek için, saldırganın arabasına binen genç bir kızdı bağıran. Araba, kentten uzak, ağaçlıklı, bilmediği ıssız bir yerde durdu.

Sanki tanrıya adanan bir kurban gibi sapkın bir ruha sunulmuştu. Bağırmaktan kısılan sesi, boşluğun derinliklerinde iyice duyulmaz oldu...

Tutsak alındığı hoyrat kolların arasında, çırpındı durdu. Ekşi ter kokusu, yılışık sırıtışı ve kösnül bakışlarıyla kan çanağına dönen gözlere, son kez korkuyla bakıp:

"Bırak beni!" diye haykırdı. Umarsızlığın, korkunun yansıdığı tondaydı sesi.

Kimse duymadı yürek parçalayan çığlığını.

O bağırdıkça, adamın hırıltılı solumaları, avına atılan bir canlının hayvansı sesine döndü. Otlara karışan uzun, dalgalı siyah saçlarını, sigara ve makine yağı kokan elleriyle avuçladı. Kız, gözü dönmüş bu yabanıl ve acımasız kıyıcının yüzünü tırnaklayıp kalkmaya çabaladı. Ne ki engellenmenin öfkesiyle bakışları korkunçlaşan adam, iyice abandı avının üstüne.

Özüne ve bedenine dönük saldırıyla neye uğradığını şaşıran genç kız, örselenmekten kaskatı kesilmiş bedeniyle sonuna değin boğuştu.

Uzun süren direnişinden sonra tekmelediği, insanlığından çıkmış bu cani adamın sendelemesinden yararlanıp can derdiyle kaçmaya çalıştı. Son gücüyle koşuyor, bir yandan da "Kurtarın!" diye bağırıyordu.

Bahara gebe, yeşerip gövermeye aday ağaçlara takıldı çığlığı. Dallarsa tanıklıklarının ezikliğiyle başını eğmişti. Suskundu kuşlar...

Gökyüzünü birden kara bulutlar kapladı. Güneş çoktan batmıştı zaten. Sesine ses verecek canlıların tümü, yeryüzüne hiç gelmemiş gibi yoktular.

Yapayalnız, umarsız koştu, koştu...

Ayakları taşlara takılmasa uçacaktı sanki. Ana babasının, kardeşinin yolunu gözlediğini, kaygılandıklarını biliyordu...

Bu sabah, güle oynaya gelmişti okuluna. Sınav sonuçları yüzünü güldürmüş, çok istediği mesleğine bir adım daha yaklaşmıştı. İyi bir psikolog olmak istiyordu. İnsan sevgisi, her türlü özveriye değerdi onun için. Onların duygu dünyalarına, sevgiyle sıcacık dokunmak ve yaralı özlerini sağaltmaktı düşü.

Yaşanan kıyımlar; öfkesini denetleyemeyen, kendilerine belletilen yargılarla ve kaba güçle beslenenlerdi. Nereden bilecekti ki kendi yazgısının da bu güce kurban gideceğini?

Üniversiteden eve dönerken arkadaşıyla bindiği, yuvarlak yüzlü, kirli sakallı dolmuş sürücüsü, ona göre her gün gözlemlediği emekçi halktan biriydi. "İstediğiniz yere otobandan götürürüm sizi bacım," demişti. "Hava kararmadan varırsınız."

Sesi güven verici, yüzü dingin, bakışı kardeşceydi.

Bu izlenimi, pahalı ödeyeceği ilk ve son yanılgısıydı.

Dikiz aynasından sık sık kendisini gözlediğini görmedi. Arkadaşı indikten sonra, akşamın alacakaranlığında ayrı bir yoldan gittiklerinin, kentten uzaklaştıklarının ayırımına vardığında artık çok geçti.

Bilmediği bir yerde durdular. Dalgınlığına ilendi içinden. Ne telefonunu açmaya ne de dolmuştan inip kaçmaya fırsatı oldu...

Düşe kalka, botunun biri ayağından çıkmasına karşın, parçalanmış giysilerine aldırmadan koştu. Avcısının, arabadan levyeyi alarak peşinden geldiğini bilecek durumda değildi. Tökezledi ama durmadı. Arkadan başına sertçe vurulunca kapaklandı yere.

Gök gürledi o sırada.

Hızlanan rüzgârın uğultusu, yakın zamanda izlediği korku filmini getirdi aklına. Bir grup erkeğin saldırısına uğrayan ve işkence gören küçük bir kız çocuğunun çektiği acıları izlemeye dayanamadığı bir filmdi bu. Başka sancılı görüntüler geldi gözünün önüne. Sonra da dalgaların yuttuğu

Toplu öldürümlerin yaşandığı bu topraklarda, çoktandır hayata can katan, gülüşü yarım, sevdası yarım kadınların kıyımları aralıksız sürüyordu...

salda, denize düşen bebelerin çığlığını duydu...

Çocukken annesinin tarayıp ördüğü, babasının ise kıyamadan okşadığı saçlarının arasından sızıp, toprağa karışan kanının sıcaklığını duyumsayınca kalkmak istedi yeniden. Doğrulurken bir darbe daha yedi. Yiyecek peşindeki şaşkın karıncalar bile hızla yuvalarına kaçıştı...

Kötülüklere sunulan savunmasız bedeninin acısını ve üstüne benzin dökülüp yakıldığını hiç duymadı.

Sağaltmak istediği hastalıklı ruhlar, sapkınlar, ilkel dürtülü canilerin saldırganlıkları hiç bitmeyecekti. Bu ayıplara tanık olan, yapılanlara duyarsız kalan, suçu bağışlayan kimi büyükler de susacaktı.

Bedeni toprağa karıştıktan tam dört yıl sonra, kendisi gibi genç bir kıza tecavüz edilip pencereden atıldığını duymayacaktı.

Ülkesinin, onulmaz ayıplarla göçük altında kaldığını da hiç bilmeyecekti artık.

Toplu öldürümlerin yaşandığı bu topraklarda, çoktandır hayata can katan, gülüşü yarım, sevdası yarım kadınların kıyımları aralıksız sürüyordu...

Adam uzaklaşırken, suskun doğada son duyulan ses; çalıştırdığı aracın homurtusu, yağmurun şıpırtısı ve kuşların; masumiyete, güzelliğe, acıya, aşka yaktıkları ağıtlarıydı...

Ahmet Yeşil

Gazok Salman

■ HÜSEYİN ÖZDEMİR

Naze yüzünkoyun uzanıverdi kamyonun içine. Kamyonda inekler ve insanlar... Tanrının gözüne değmeyen insanlar... Tanrının çilesine düğümlenen insanlar... Toprakla güneş arasında aç kalan insanlar... Kaderini kırmaya çabalayan insanlar... On-on beş, belki daha fazla... Kadınlar, erkekler, çocuklar...

Uykuda yapışmış gözlerini ellerinin tersiyle ovuşturarak yekinen orakçılar dünün yorgunluğu ile yola koyuldular. Ay, göğün ortasına yapışmış gibi tepelerinde, böcekler yırtınırcasına çığlık çığlığa, kuşlar cilve yapar gibi ayaklarına dalıp yükseliyorlar, kavallar gecenin hüznünü ünlüyorlar... Orakçılar tüm bu olup bitenlerin farkında değillermiş gibi habire yürüyorlar; telaşları gün ışımadan orak başında olmak. Güneş tepelerin ucunda burnunu göstermek üzere, gölgeler upuzun. Orakçılar altın sarısı ekin gölünün kıyısında, ellerinde yarım daire orakları, birazdan geçimlik için sallayacaklar. Orakçıların ekmekleri peşi sıra gelirdi. Kuşluk vakti yaklaştı mı gözler köy tarafının gediğini tarardı. Beklenen göründü mü gedikte eğilip doğrulan bellere vuran yorgunluk kayboluyordu.

Saydolar'ın Köro, dokuz on yaşlarında, dört orakçı kardeşin en küçüğü, gözleri kırpık kırpık, ellerini siper etmeden bakamıyor. Bu yüzden köyde "Köro" olarak lakaplanmıştı. Köro geçen yıl başlamıştı orakçıların ekmeğini götürmeye, bu yıl yine orakçıların peşinde. Köro, Boz eşeğin sırtında, Boz eşek alışkın yolu biliyor. Köro deneyimli düşmeyecek, bu gidişte bir korkusu yok. Korku, Deli Salman.

Deli salman, her yıl orağa girileceği günlerde gelirdi köye. Ceyhan'ın Kızıldere'sinden geldiği söylenirdi. Deli Salman saç sakal karışık, uzun boyu ve iri göbeğiyle ayak bileklerine kadar inen beyaz entarisinin içinde yürüyen beyaz bir heykele benziyordu. Nasırdan duyarsızlaşmış yalın ayakları ile halıya basar gibi rahat ve ağır ağır yürürdü. Gelişi uzaklardan bile belli olurdu. Çocuklar ilk kez görüyorlardı böyle birini. Kimine göre Deli Salman bir ermişti. "Delidir ne yapsa yeridir" özdeyişi Salman'da ısırmakla belirmişti. Kızdı mı yakaladığını koparırcasına ısırırdı. Bu yüzden **"Gazok Salman"** olarak namlanmıştı. Gazok Salman, daha çok orakçılara yakın eğleşirdi. Biliyordu orakçıların onu aç bırakmayacağını, orakçılar da paylaşırdı azığını Gazok'la...

Köro, Boz eşeğiyle orakçıların yolunda, lakin Gazok beyninde. Köyden uzaklaştıkça korku yavaş yavaş bedenini sarıyordu. Gazok, her an bir kayanın gölgeliğinde fırlayıp önüne çıkabilirdi. Tüm kayalar gözlerinin içinde, sesi boğazında düğümlü, bağırmak istese bağıramayacak, yüreği göğsünden fırlayacak gibi, saçları diken diken. Bedenini saran korku değil sanki karayılan. Korku orakçılara yakın böyle devam ederdi. Köro, orakçılara yaklaştığında derin bir nefes alır, bedeni yavaş yavaş gevşer ve hafiften hafife kekeleyerek başlardı anlamsız ezgiler mırıldanmaya; ısırılmaktan kurtulmuştu.

Orakçılar kuşluğa oturmanın keyfiyle takılıyorlardı Köro'ya:

-Geciktin, Gazok'la mı boğuştun?

Köro ısırılmaktan kurtulmanın keyfiyle:

-Hayır, uğruma çıkmadı.

***

Sonbahar yazı öteleyerek yavaş yavaş kendini gösteriyordu. Altın sarısı ekin gölünde derlenen ekin başakları çakmak taşlı düvenle öğütülerek saman haline getirilerek savrulmuştu. Orakçıların büyüğü Raşo, samandan ayıklanmış harmanın orta yerindeki minik bir piramidi andıran çeç'e' baktı baktı, kendisinin ve cümle ev halkının sırtından geçen bütün bir yılın emeğini, eziyetini anladı. Sonra yüzünü saran kaygıyı gizlemeden güç anlaşılır bir sesle "Yetmeyecek" dedi.

Raşo, umudunu yetirmişti. Kendisini doğuran toprak doyurmuyordu, belli ki gelecekte de doyurmayacaktı. Artık dirlik el kapılarındaydı. Raşo vurdu dengini sırtına, peşinde karısı Naze... Şimdi el kapıları onları bekliyordu, onlar da kendilerini köyden ayıracak kamyonu.

Kırmızı burunlu kamyon, yokuşu tırmanırken yorulmuş gibi hırlaya hırlaya durdu. Raşo çalaca dengini fırlattı kamyonun içine ve peşinden kendisi. Sonra elinden tutarak Naze'yi çekti. Naze yüzünkoyun uzanıverdi kamyonun içine. Kamyonda inekler ve insanlar... Tanrının gözüne değmeyen insanlar... Tanrının çilesine düğümlenen insanlar... Toprakla güneş arasında aç kalan insanlar... Kaderini kırmaya çabalayan insanlar... On-on beş, belki daha fazla... Kadınlar, erkekler, çocuklar... İnek bokları ile insan kusmukları ayaklar altında, kokuları genizlerde... Oturmak istiyorlar, oturamıyorlar. Ayakta yan yana birbirilerine tutunarak dengelerini sağlamaya çalışıyorlar. Kamyon süratleniyor, evler, tepeler, tarlalar ve anılar bir bir geride kalıyor.

Tırnak etten ayrılıyor.

Güneş bu insanlık dramına daha fazla dayanamayıp karşı dağın ardına yuvarlanıyor. Güneşin yerini alan ay, kamyonla bir süre yarıştıktan sonra dayanamayıp o da Toroslar'ın ardına yuvarlanıyor. Kamyon Gâvur Dağlarının eteğinde Çukurova'ya varmak için son gücünü harcıyor. Güneş, dramın bittiğine aldanıp tekrar insanlara, Ceyhan'a, Ceyhan'ın ak pamuklarına ve ak hayallere el sallıyor. Sonra emeği bekleyen pamuklar... Kozalağı kavrayacak eller... Pamuktan dağ yapacak eller, dağı iplik, ipliği çarşaf, çarşafı omuzda satacak eller...

***

Terden kirlenmiş şapkası, yakasız gömleği, yer yer sökük ceketi ve bolca şalvarının içinde Yoğurtçu Hamit, kısa boyu, dudaklarını örten kırlaşmış kaba bıyıkları, avuç büyüklüğündeki kulaklarıyla daha çok bir tekke hizmetkârına benziyordu. Hamit, belki de Bektaşiliğe aşırı inancından böyle giyinmeyi yeğlemişti. İsmet Paşa'ya benzerliği de bir başka özelliğiydi. Malatya'nın Akçadağ'ından gelip Ceyhan'ın Kızıldere köyüne damat olmuştu. Kızıldere'nin ünlü yoğurdunu Ceyhan'da sadece o satıyordu. Asık görünen suretinin altında babacan ve şakacı biri olduğu konuşmadıkça anlaşılmazdı. "Anan gözel mi?" diye başladı mı yarenliğe karşısındakinin kaygıları hepten yok olurdu. Alevi Kürt seyyar satıcıların uğrak yeri yoğurtçunun dükkânı idi.

Raşo sırtında dengi, peşinde Naze. Yoğurtçunun dükkânında. Yoğurtçu asık suratıyla görmezden gelerek bir bakraçtan diğerine yoğurt aktarıyordu. Raşo, ürkek bir sesle:

-Emmi, çarşafçı Sefil Mehmet'i bilir misin?

Yoğurtçu başını kaldırmadan:

-Anan gözel mi? Neççin, karnı ağırsacıyı, birazdan zıkkımlanmaya gelir.

Yanıt Raşo'yu rahatlatmıştı.

Sefil Mehmet, Raşo ile müsahip kardeşti. Toprağı onu da atmıştı el kapılarına. Karısı Pire, pamuk toplayarak, kendisi omuzda çarşaf satarak tutunuyordu.

Raşo, yoğurtçunun söylediği çayları henüz yarımlamıştı. Sefil, sol omuzunda şapkasına kadar dizili çarşaflarla göründü. Raşo ve Naze huzurlandı. Sefil, şaşırdı... Sarıldılar... Raşo Sefil'in ekeliğinde çarşafçı... Naze, Pire'nin yanında pamuk tarlasında... Köro, Raşo'nun dirliğiyle Orta Mektepte...

Yoğurtçu her gün Kerbela Olayı'nı tefrika eden gazeteyi alır, Köro'yu beklerdi. Köro da adam sırasına konulmanın gururuyla her okul çıkışı yoğurtçuya gelir ve Kerbela tefrikasını "Kerbela" dramına uyan hüzünlü bir ahenkle okurdu. Zavallı yoğurtçu, Yezid'in Hz. Hüseyin'e salladığı okları sanki bağrında yermiş gibi kıvranarak salya sümük sızlanıyordu. Gözlerinden süzülen yaşlar burnunun ucundan damla damla akıp şalvarının peyginde gölleniyordu. Sonra yoğurtçu, bir yandan boynundan eksik etmediği terli ıslak mendiliyle yüzünü gözünü silerken öbür yandan el altından Köro'nun eline sarı kuruşları bırakırdı. Köro, görevini yerine getirmenin gururuyla:

-Amca gitmem gerekiyor, dersim var, der;

Yoğurtçu:

-Git, çalış oğlum, çalış. Biz bu Yezitlerle ancak okumakla başa çıkarız, derdi.

Köro yine alacağı övgü ve ödülün hevesiyle yoğurtçuya gidiyordu. Dükkâna her yaklaştığında Yoğurtçuya şartlanan gözleri birdenbire büyüdü. Saniyenin belki binde bir anında köyünü, orakçıları, kayaların gölgeliğini, bedenini saran geçmişte kalan o korkuyu yaşadı. Sonra toparlandı, kendine geldi. Evet, şimdi karşısındaki belleğinden çoktan silinen Gazok'tu. Gazok Salman, sanki benden boşuna korkuyordun der gibi sevecen bir bakışla kendisine baktı ve avucunda tutuğu sarı kuruşları yere düşürmeden parmaklarıyla gel işareti yaparak Köro'yu yanına çağırdı. Yoğurtçu, Köro'nun korkusunu sezdi. "Korkma, fukaradır zarar vermez," dedi. Köro, tüm cesaretini toplayarak "Korku Dağına" yaklaştı. Gazok, Köro'nun avucuna yüz kuruşu bıraktı.

***

Gazok, hayırlık olarak yalnızca yol parası alırdı. Ceyhan Kızıldere arası yüz kuruştu. Gazok, o gece sokağa misafir olmuştu. Köro, yüz kuruşa aldığı sarı yapraklı defterine ödevini yapıyordu.

* Çeç: Harman sonrası samandan arınmış buğday yığını.

OLDENBURG'DA GECE

■ AYKUT KUTUCU

Oldenburg'un gümüşten gecelerinde
bir kuzeyliye yakışacak şekilde
bir elim cebimde
diğerinde sevdiğim
aralıksız içiyor
aralıksız küfrediyorum.

yarısıyla şarap aldım
cebimdeki paranın
yarısını Romanyalı çifte vereceğim
soğuktan morarmış elleri
ve çatısız yaşamlarına inat
gülümseyişleri için

bunalmış gökyüzünün altında
ışıldayan geniş sokaklar
insanlar sıcak şarap içer
bir şenlik alanında
kızlar gözlerime,
erkekler ellerime bakar.
benim bu ellerimde ne var bilmiyorum
şarap ve sigaradan başka.
belki de garipserler
süslü kadehlerine karşılık
titreyen elimde koca bir şişe;
tuttukça güçleniyorum.

Romanyalıların önünde
plastik bir bardak
içinde birkaç sent
Romanyalılar acıkmış
kadının başında eşarp
adamın saçları dökülmüş.

Oldenburg'da gece saat yedide çöker
dükkânlar kapanır
insanlar bisikletlerine koşar
ben elime kâğıt kalem alır
Lappan'a koşarım.

dondurucu bir soğuk olur geceleri
dikkat etmezsen
ciğerlerinin varlığını hissedersin
ciğerlerin konuşur seninle
küfreder hatta
eğer ağzı bozuksa az biraz

kendi bedenin
sana karşı gelir
sana isyan eder
çekip vurasın gelir

bir sigara daha yakarsın.

Oldenburg'da bir gece
dikkatli olmazsan eğer
kendi ciğerini vursun
üşümüş alnının orta yerinden

kendi kendine sorarsın sonra:
değer miydi?
değer miydi,
birkaç şiir uğruna?

II. MÜRŞİLİ'NİN VEBA DUASI VEYA HATTUŞA'DA AŞKIN "T" HALİ

■ RECEP BABAYİĞİT

Bütün dinlerdeki dualar bir ritim, bir okunuş ritmi ile yazılır. Bunun halk kültüründeki karşılığı ise "ağıtlardır." Huşu içinde dua eden birisinin ağıt söylediğini sanırız. **Mersiyeler, Kerbela anmalarında söylenenler, Budist ve Hindu tapınaklarında okunanlar, Altaylarda yaşayan şamanların seslenişleri, Tevrat'taki Ağıtlar Kitabı şiirsel metinlerin ağıt ile söylenmesi gibidir.**

II. Murşili'nin veba duasının yazılı olduğu tablet

Yazının icadını Sümerlerle başlatırsak eğer, şiirin başlangıcını da Hititlerle başlatabilir miyiz?

Ya da ilk şiiri kim yazdı? Ne yazdı? Taşa veya ağaç gövdelerine veya Çatalhöyük'te evlerin duvarlarına bırakılan işaretler, resimler, damgalar şiirin temeli sayılabilir miydi?

Olağandışı bir hal, harika bir doğa manzarası, savaş ve kıran, bir ülkeyi bile yok edebilecek büyüklükte salgınlar ve kırımlar yoğun bir duygulanımla şiire, romana, tiyatroya, sinemaya, güzel sanata dönüşür.

Şiir burada sözün en yoğun, bir o kadar da en tasarruflu halidir ve bir kelimeyle, bir söz dizimi ile çok şey anlatır okuyana.

Deha ile delilik arasındaki gidiş gelişler, sanat ile yaratma arasındaki ilişkiler gibidir. Ağır bir hastalık, bir doğa olayı, halüsinasyonlar, yüksek ateş sırasında söylenenler şairlere, kâhinlere, peygamberlere atfedilir hep.

EDEBİYATIN BAŞLANGICI

"Mürsilis kendi bünyesine karşı da savaşmak zorunda kalıyor. Vücutça

pek sağlam biri değildir. Ayrıca, konuşma zorluğu da çekmektedir. Hayatında dinin kendisi için çok derin nitelikte bir sorun haline geldiği anlaşılıyor. Kişiliğinin bu yanını öğrenmemizi sağlayan –veba duası- yazılı metinler var; bu metinleri edebiyatın başlangıcı olarak kabul etmemiz gerekir...”[1]

Hititlerle ilgili TANRILARIN VATANI ANADOLU kitabının yazarı C.W.CERAM, MÖ 1334-1306 tarihleri arasında Hitit Kralı olan II. Mürşili için bunları yazıyor.

“Hayatının bir bölümünde bir konuşma bozukluğu ile yaşamak zorunda kalan II. Mürşili’nin konuşma bozukluğu Hitit tabletlerinde aşağıdaki şekilde ifade edilir: Ben korktum ve ağzımdaki kelimeler azaldı ve kelime(-ler) dudaklarımdan biraz az sayıda döküldü....ve ağzım beni tamamıyla terk etti (kelimesi kelimesine: ağızım bana yana gitti).”[2]

Metin ALPARSLAN doktora tezinin ilerleyen bölümünde II. Mürşili’nin konuşma bozukluğuna neden olan olayı aktarır Hititçe metinlerinden.

“(Güneşim) Murşili, Büyük Kral (şöyle) (der): Ben (eskiden) Kunnu’nun harabesine (yürüdüm.) (Burada) bir fırtına çıktı ve Fırtına Tanrısı [(korkunç) (bir şekilde) göğü (inletti.) Ben korktum, ağ[(zımdaki) kelime(ler) [(azaldı) ve kelime(ler) biraz [(nadir) yukarı çıktı (dudaklarımdan döküldü). Bahsedilen olayı ben u[(nu)]ttum (onunla ilgilenmedim). Ardından yıllar g[(eçti)kten sonra ilgili olay geldi (ve) bana rüyamda görünmeye b[(aşladı). Ve rüya içinde tanrının eli bana ulaştı (dokundu) ve ağızım beni (tamamıyla) terk etti.”[3]

II. Mürşili sonraki krallık döneminde tarihin bildiği ilk şiirsel metni, “Veba Duasını” yazar.

II. Mürşili’ye bu şiirsel metni yazdıran onda uzun süren bir konuşma bozukluğuna neden olan bir “doğa olayı, fırtınalı bir gece, şiddetli gök gürültüsü, yıldırım çarpması mıydı,” yoksa yaşadığı bir travma mıydı? Gün dönümlerinde Hattuşa coğrafyasında bulunursanız, II. Mürşili’nin karşılaştığı kadar olmasa da insanı ürküten doğa olaylarıyla karşılaşabilirsiniz.

Sonuç ve sebep yer değiştirse ne değişir, ortada edebiyatın başlangıç metni sayılabilecek şiirsel bir metin durmaktadır.

“Bunları (Tevrat’ın yüksek şiir gücünü gösteren bölümü) “Hiob Kitabı”*) ile karşılaştırabiliriz; soyut ölçüler içinde bu karşılaştırma belki doğru olmaz, ama acılar içinde kıvranarak bütün içtenliğiyle dua eden insanı gözümüzün önüne getirirsek, böylesine bir karşılaştırma hiç de uyarsız görünmeyecektir. Her şey bir yana ‘Mürsilis’in veba duası’ insan ruhunu saran bir anlatım gücüne sahiptir.”[4]

II. Mürşili’ de konuşma bozukluğunun nedenini az çok tahmin edebilsek de ona edebiyatın başlangıcı sayılabilecek bu şiirsel metni yazdıran neden neydi?

“Hititler’de insanlara bulaşan tüm hastalıkların, tanrılar tarafından gönderildiğine inanılmaktaydı. Dolayısıyla başta kral olmak üzere, insanların tanrılara karşı işlenen hatalarından kaynaklanmaktadır. Ülkeye zarar verme yönünden en çok korkulan hastalık da ‘salgın hastalıklar’dı. Yukarıda da açıklandığı gibi Hititler’de bu hastalık türüne genel olarak ‘henkan-/hinkan’ adı verilmekteydi. Diğer hastalıklarında olduğu gibi, salgın hastalıkları iyileştirmek için de dinsel yollar seçilirdi. Bu yollardan biri ise, dualardı.”[5]

Hastalığın, salgının, burada vebanın “tanrılar tarafından” gönderildiğine inanıldığını okuyoruz, bunun nedeni de “tanrılara karşı işlenen hatalar” oluyor.

O halde tanrılara karşı işlenen hatalar neydi? II. Mürşili koca Hitit Ülkesi’ni kırıp geçiren salgının, vebanın nedeni olarak tanrılara karşı işlenen suçu veya suçları biliyor muydu?

Tıpkı Tevrat’ta geçen Hiob-Eyüp Kitabı’nda yazıldığı gibi, Eyüp de çocuklarının tanrılara karşı bir günah işlediğini ve şeytanın ona vereceği her türlü cezaya razı olduğunu göstermek ister.

II. Mürşili ise Hitit Ülkesi’ni bir uçtan bir uca kırıp geçiren vebanın son bulması için “günahlarına” karşı büyük tanrıya dua eder. Dua şiirsel bir metin gibidir.

Bütün dinlerdeki dualar bir ritim, bir okunuş ritmi ile yazılır. Bunun halk kültüründeki karşılığı ise “ağıtlardır.”

Huşu içinde dua eden birisinin ağıt söylediğini sanırız. Mersiyeler, Kerbela anmalarında söylenenler, Budist ve Hindu tapınaklarında okunanlar, Altaylarda yaşayan şamanların seslenişleri, Tevrat’taki Ağıtlar Kitabı şiirsel metinlerin ağıt ile söylenmesi gibidir.

Anadolu insanının doğal felaketler, kıranlar, ölümler, depremler, hastalıklar, savaşlar nedeniyle kayıplarına söyledikleri de kökleri çok uzaklardan günümüze kadar gelen ağıtlar değil midir?

II. Mürşili de vebanın babası 1. Şuppiluliuma’nın işlediği günahların sonucu olarak tanrılar tarafından gönderildiğine inanmaktadır.

“II. Murşili’nin 1. Veba Dua’sından öğrendiğimize göre, Şuppiluliuma önceleri kardeşi Tuthaliya’ya sadakat yemini etmiş, fakat daha sonra bu yemini bozarak tahtı zorla ele geçirmiştir.”[6]

BU ACILARI ÇEKİP ÇIKARIN YÜREĞİMDEN

Neydi ve nasıl bir duygulanımla yazılmıştı edebiyatın başlangıcı sayılabilecek, insan ruhunu saran bir anlatım gücüne sahip o şiirsel metin? II. Mürşili' nin aşağıdaki Veba Duası'ndaki şiirsel akış günümüze kadar eksilmeden gelmiştir.

Ey Hatti'nin fırtına tanrısı, benim efendim,
Ve ey siz, benim efendim olan bütün tanrılar!
Doğrudur,
İnsan günah işler.
Benim babam da günah işledi.
Hatti'nin fırtına tanrısının, benim efendimin sözünü dinlemedi.
Ama ben, ben hiç günah işlemedim.
Doğrudur,
Babanın günahı oğluna da geçer,
Bana da babamın günahı geçti.
Şu an Hatti'nin fırtına tanrısına, benim efendime
Ve efendim olan bütün tanrılara iletirim ki,
Doğrudur, biz bunu yaptık.
Ve şimdi ben, babamın günahını doğruladığıma göre,
Ey Hatti'nin fırtına tanrısı, EY BENİM SAHİBİM,
Ve ey benim sahibim olan bütün tanrılar
Niyetleriniz artık değişsin!
Artık benim için de yeniden dostça şeyler düşünün!
Ve artık vebayı Hatti ülkesinden kovun!
Ey tanrılar, siz ki benim sahibimsiniz,
Eğer Tudhaliyas'ın kan öcünü almak istiyorsanız,
Bilin ki,
Tudhaliyas'ı öldürenler,
Döktükleri kanın kefaretini ödediler,
Ve Hatti ülkesi dökülen bu kan yüzünden yok olacak duruma geldi,
Böylece Hatti ülkesi de kefaretini ödemiş olmadı mı?
Eğer bu kefareti ödemek sırası bana gelmişse,
Ben de şimdi bütün ailemi bu günahtan
Ve bu kefaretten kurtarmak istiyorum.
Ve siz ey tanrılar, sizler ki benim efendimsiniz,
Artık öfkeniz yatışsın.
Ey tanrılar, benim sahibim olan tanrılar,
Artık bana karşı yine eskisi gibi iyilikler düşünün.
Dileğim huzurunuza varmaktır,
Huzurunuzda dua ettiğim için beni,
Kötü hiçbir şey yapmadığım için dinlemelisiniz
Bir zamanlar yanlış yola sapanlardan
Kötü işler yapanlardan
Hiç kimse kalmadı artık.
Hepsi öldü çünkü.
Ama babamın günahı bana bulaştığı için,
Yalnızca bunun için
Bakın sizlere, ey tanrılar, ey benim efendilerim,
Sizlere Ülkem için,
Ülkemi vebadan kurtarmanız için
Kefaret Kurbanları sunuyorum,
Bu acıları çekip çıkarın yüreğimden benim,
Ruhumdan bu korkuları alın benim.[1]

[1] CERAM, s.111-112, AGE

HATTUŞA'DA AŞKIN "T" HALİ

Sarıçiçek Dağları'ndan doğarak, Yazır Köyü'nün içinden geçip gelen Yazır Deresi Hattuşa'ya hayat veren Budaközü Çayı'ndan sonra Hattuşa'nın içinden geçen ve suyu hiç eksilmeyen ikinci bir akarsudur.

Yazır Deresi zaman zaman sel felaketlerine, taşkınlara neden olan sular taşır.

Öyle ki Yazır Deresi'nden karşıya, harman yerine, 1906 yılından beri kazılan Hattuşa kazı alanına ulaşmak bile büyük sorun olur taşkın ve sel zamanlarında.

Hititler, Hattuşalılar böyle durumlarda, sel ve taşkın anlarında, Yazır Deresi'ni nasıl geçiyorlardı, bilemiyoruz, ama onların ardılları olarak Hattuşa'da yaşayan Boğazkalelileri'in böyle durumlarda Yazır Deresi'ni "Kör Omo'nun" kılavuzluğunda geçtiğini söylesek, kimse inanmaz bize.

Asıl adı Ömer olan Boğazkalelilerin "Omo'su" doğuştan iki gözü de kör olan bir köylüdür.

Yazır Deresi bir gün yine taştığında ve üzerindeki derme çatma tahta köprü sele gittiğinde, çok şükür ki kimse hayatını kaybetmez, ama köprüden geriye sadece bir tek kiriş kalası kalır. Kimse o kalasın üzerine çıkarak karşıya geçmeye cesaret edemez.

Kör Omo düşer Boğazkalelilerin önüne ve bastonuyla kiriş kalası yoklayarak el ele tutuşmuş köylüleri derenin karşısına geçirir.

Boğazkaleliler bu sel felaketini neye yorarlar bilemeyiz? Tanrıya karşı bir hata mı yapılmıştır, kim bilir ki?

Neyse ki can ve mal kaybı olmaz ve belki de Tanrı Kör Omo vasıtasıyla Boğazkale'ye bir yardım eli uzatır.

AŞKIN SAHASI

Şair öyle söyler, "aşk iki kişiliktir" der. İki kişinin olan sahaya, aşkın sahasına girilmez. Günahı çoktur. Ci-

Yazır Deresi üzerindeki köprü, selden önceki hali-1958

nayete varan sonuçları çıkar, görülmüştür.

II. Mürşili'den bu yana şiir yazılır.

En güzel şiiri kimin yazdığını bilemeyiz. Ama başta da söyledik, taşa, toprağa, ağaca, kayaya bırakılan bir iz, bir işaret, bir damga bazen sayfalar dolusu şiirden, ciltler dolusu aşk öykülerinden daha etkili, daha çarpıcı olabilmektedir.

HATTUŞALI ŞAİRİN GÖRÜNMEZ ELİ

Yazır Deresi ıslah edilir. DSİ dereyi U şeklinde beton bir kanal içine alır. Dere üzerindeki ahşap kirişli köprü kaldırılır, yerine betonarme ve iki yanı korkuluklu bir köprü yapılır.

Köprünün Hattuşa ören yerine doğru gidiş yönünde sol tarafına bir uyarı levhası asar DSİ.

Levhanın zemini klasik DSİ yeşilidir. Üzerindeki beyaz yazıda

"T'AŞKIN SAHASINA GİRMEK YASAKTIR" yazılıdır.

Hattuşalı, kim bilir belki de Hattili görünmez bir el yazının sol köşe başındaki tek bir harfi, "T" harfini, bükerek kapatıp adeta sayfalar dolusu aşk şiirlerine kafa tutan bir şiirin başlangıcını yazmış olur, Şair Ataol BEHRAMOĞLU'nun "Aşk İki Kişiliktir" şiirine nazire yaparcasına.

Levhanın sol köşesinin bir traktörün kasasının çarpmasıyla büküldüğünü düşünmeyin, levhayı yakından incelerseniz, bunu görünmez bir elin,

Özlem GÜVENÇ

o şair elin yaptığını anlarsınız.

İki binli yılların başında bir Hattuşa gezisindeyiz. Yanımdaki üç arkadaşımdan birisi de Özlem GÜVENÇ arkadaşımdır.

Yıllar sonra, geçen sene,2020 senesinde, Boğazkale Belediyesi Yazır Deresi'nin üzerindeki bu köprünün korkuluklarını yeniden elden geçirdi, kanalı temizledi.

Her gün sabah yürüyüşü için Hattuşa ören yerine giderken gülümseyerek okuduğum o "kült" sözün bulunduğu levhanın köprü korkuluğundan sökülmüş ve korkuluğun boyanmış olduğunu fark ettim.

Hemen sağa sola, kanala baktım.

Bir Hitit buluntusu kadar kıymetli olmasa da bu kült sözün üzerinde bulunan o DSİ yeşili boyalı levhayı bulmam gerekiyordu. Ne aradığımı ve neden aradığımı kimseye fark ettirmeden levhanın peşine düştüm.

Bulamadım.

Son çare olarak belediyenin garajında atıl durumda olan malzemelerin bulunduğu yere bakmak geldi aklıma.

Belediye Çavuşu Şükrü ÖZEL'i

AŞK İKİ KİŞİLİKTİR
Ataol Behramoğlu

Değişir yönü rüzgârın
Solar ansızın yapraklar;
Şaşırır yolunu denizde gemi
Boşuna bir liman arar;
Gülüşü bir yabancının
Çalmıştır senden sevdiğini;
İçinde biriken zehir
Sadece kendini öldürecektir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk, iki kişiliktir.

Bir anı bile kalmamıştır
Geceler boyu sevişmelerden
Binlerce yıl uzaktadır
Binlerce kez dokunduğun ten;
Yazabileceğin şiirler
Çoktan yazılıp bitmiştir;
Ölümdür yaşanan tek başına.
Aşk, iki kişiliktir

Avutmaz olur artık
Seni bildiğin şarkılar;
Boşanır keder zincirlerinden
Sular tersin tersin akar;
Bir hançer gibi çeksen de sevgini
Onu ancak öldürmeye yarar:
Uçarı kuşu sevdanın
Alıp başını gitmiştir;
Ölümdür yaşanan tek başına.
Aşk, iki kişiliktir.

Yitik bir ezgisin sadece
Tüketilmiş ve düşmüş gözden;
Düşlerinde bir çocuk hıçkırır
Gece camlara sürtünürken;
Çünkü hiç bir kelebek
Tek başına yaşamaz sevdasını,
Severken hiç bir böcek
Hiç bir kuş yalnız değildir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk, iki kişiliktir.

Hattuşaş Panoraması

Hititler, Hattuşalılar böyle durumlarda, sel ve taşkın anlarında, Yazır Deresi'ni nasıl geçiyorlardı, bilemiyoruz, ama onların ardılları olarak Hattuşa'da yaşayan Boğazkaleliler'in böyle durumlarda Yazır Deresi'ni "Kör Omo'nun" kılavuzluğunda geçtiğini söylesek, kimse inanmaz bize.

buldum. Levhadan söz ettim. Anlamadı, ama bizim hurdalığa bir bak, dedi.

Umutsuzca hurdalığa gittim. Şükrü Çavuş eksik olmasın, ben hurdalığa gitmeden oradaki görevliye talimat vermiş ve görevli de levhayı bulmuş, beni bekliyor.

İşte o kült sözün yazılı olduğu levha orada, masanın üzerinde duruyor.

Nasıl mutlu oldum, anlatamam, sanki dünyanın en güzel aşk şiirinin yazılı olduğu çok eski el yazması bir şiir kitabına sahip olmuştum. Kitabı elime almıştım.

Hemen eve gittim. Levhayı evin girişine, duvara astım.

Gün gelir belki de levhanın sol köşesini bükerek derin bir şiire imza atan bu görünmez elin sahibi telif hakkı talep eder gibi, gelip levhayı benden ister ve levha gerçek şairine kavuşur.

Belki de o şair çıkar gelir ve adını levhanın sağ alt köşesine yazar veya imzasını atar.

Edebiyatın, şiirin başlangıç sözlerini "Veba Duası" olarak söyleyen II. Mürşili'den bu yana çok zaman geçti.

Ancak aşk nerede olursa olsun, Hattuşa'da dahi olsa, hâlâ yakıcı, hâlâ ayakta ve hâlâ iki kişiliktir.

Muhabbetle,

[1] TANRILARIN VATANI ANADOLU-C.W.CERAM-TÜRKÇESİ: ESAT NERMİ ERENDOR-REMZİ KİTABEVİ
[2] METİN ALPARSLAN-II. MÜRŞİLİ VE DÖNEMİ-YAYINLANMAMIŞ DOKTORA TEZİ
[3] ALPARSLAN, AGE
[4] CERAM, AGE
[5] Hiob-Eyüp
[6] ALPARSLAN, AGE
[4] ALPARSLAN, AGE

SADIK GÜVENÇ'LE SÖYLEŞİ

"ELEŞTİREL BAKIŞ KAZANDIRAN, KENDİNİ VE TOPLUMU SORGULATAN ÖYKÜLERE DAHA ÇOK İHTİYACIMIZ VAR"

■ DAVUT KÖKSOY

Sadık Güvenç ile Davut Köksoy

Sadık Güvenç 1962 yılında Yozgat ilimize bağlı Sorgun ilçesinin Bahadın beldesinde dünyaya geldi. Yusuf Ziya Bahadınlı gibi aydın ve yazarların çıktığı bir beldedir Bahadın. Sadık Güvenç, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu olup Ankara'da bir lisede edebiyat öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Öyküleri ve diğer yazıları birçok dergide yayımlanmıştır. Yazarın Bahadın Söylenceleri (söylence), Yaşasın İhtilal (öykü), Hırsızın Teki (öykü), Çıkarcının Teki (öykü), Gül Kurudu (roman) adlı kitapları var.

Sadık Güvenç'le Bağlaç Dergisi yazı kurulu üyesiyken tanışmıştım. Bu dostluğumuz on yıla yakındır devam etmektedir. Öykülerini severek okuduğum bir yazar dostumdur. Öykücülüğünün yanı sıra araştırmaları da vardır.

Sadık Güvenç'le son kitabı "Alçağın Teki" ile ilgili bir söyleşi yaptım. Ama yalnızca bu kitapla sınırlı kalmadık. İlk romanı olan ve beni çok etkileyen "Gül Kurudu" romanına da değindik. Konusu çok geniş olan bu roman, akıcı bir dille yazılmış. Yer yer yerel sözcüklerin de roman içinde geçmesi, romanı oldukça ilginç kılıyor

DAVUT KÖKSOY-Merhaba sevgili Sadık. Yukarda kısaca yaşamınla ilgili bir özet yaptım ama unuttuğum ya da eklemek istediğin şeyler var mı? Okul yılları da dahil olmak üzere bize neler söylersin?

SADIK GÜVENÇ-Bana bu olanağı sağladığınız için size ve Yeni Gelen dergisine teşekkür ederim. Bahadın'da geçti çocukluğum. Bahadın Ortaokulunda okurken İstanbul Behçet Kemal Çağlar Lisesini yatılı okumaya hak kazandım. Fakat orada okumamız fazla görülmüş olmalı ki Yozgat Lise Pansiyonuna geçici kadıyla gönderildim. Ortaokul bitti, lise bitti daha çağırılmadım. Bundan sonra çağırsalar da gitmem. 1976-1979 yılları arasında Yozgat Lisesinde öğrenci olmak o yıllarda çok zor olsa da şimdi bakıyorum da çok şey öğretmiş bize... Çok değerli öğretmenlerim ve çok değerli, hiç bitmeyen, hâlen süren arkadaşlıklarımız oldu. Örgütlü yaşamanın önemini orada öğrendim. Bahadın Ortaokuluna giderken bana okumayı (Bekir Yıldız, Aziz Nesin, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Cevat Fehmi Başkut vb.) sevdiren İhsan Yıldız öğretmenimi ve Yozgat Merkez Ortaokulunda Türkçe öğretmenim Selahattin Yılmaz'ın yazdıklarımı beğenmesini ve beni yüreklendirmesini unutamam. Baskıcı ve yasakçı bir yatılı okul yaşamımız oldu. Nutuk okumamız bile sorgulanıyordu. Yok, kim vermiş, yok neden bunu okuyormuşuz... Buna rağmen okumaktan hiç vazgeçmedik. Gizli gizli okumanın verdiği zevk başkaydı. O baskıcı ortamda Yozgat Halkevi nefes aldığımız bir yerdi. Oradaki sohbet ve seminerler bize içinde yaşadığımız bozuk düzeni tanımak için önemli olanaklar sundu. DTCF'de kompozisyon dersimize Kemal Ateş geliyordu. Yazma serüvenimde Kemal Ateş hocamın teşviki de oldu.

Yazdıklarımızı ince ince eleştirmiş ve yapıcı olmuştur. Okuduğum kitaplar hakkında kısa notlar tutarak yazmaya başladım. Ortaokul yıllarında öyküler yazıyordum. Yazdıklarımı hiç atmadım. Hâlen saklıyorum o defterlerimi. İlk öyküm "Kırmızı Gül" dergisinde yayımlandı, yüreğim çatlayacak sandım adımı ve öykümü dergide görünce. Sonra devamı geldi.

TARİHİN GÖRMEZDEN GELDİĞİ İNSANI YAZMAK

DAVUT KÖKSOY- "Alçağın Teki" öykü kitabının ilk öyküsü olan "Bahtınur"u okurken çok etkilendim. Öyküyü okurken aklıma hep Yezidiler geldi. Ne dersiniz?

SADIK GÜVENÇ-Hatay Kitap Fuarı'na katılmıştım. Orada bizimle çok yakından ilgilenen yazar, şair ve edebiyatsever dostlarımız oldu. Bizler gazete ve televizyonlardan öğreniyoruz çoğu olayları. Onlar ise sınır boylarında birebir yaşıyorlar. Orada anlatmışlardı sınır boylarındaki karşılaştıkları benzer olayları. Benzer bir olayı da Mardin'de dinlemiştim.

Birileri silah satacak, zengin olacak diye kaç ocak sönüyor diye de sormak lazım. Savaşın Yezidisi, Alevisi, Ermenisi, Kürdü, Arabı, Türkü olmuyor. Bombalar düştüğü yeri yakarken ayrım yapmıyor. Reyhanlı katliamı, Nusaybin, Suruç, Ankara Gar katliamı hâlen tüm sıcaklığı ile belleğimizde duruyor. Bahtınur, her an bizim kızımız, bizim komşumuz olabilir. Iraklıların, Suriyelilerin, Yezidilerin başına gelen felaket her an bizim başımıza da gelebilir. İnsanlığı barış kurtaracak. Büyük Atatürk'ün "Dünyanın herhangi bir yerinde rahatsızlık varsa bundan bana ne diyemeyiz." sözü ne kadar da doğru. Birileri silah satacak, füze satacak para kazanacak diye yoksullar yerlerinden yurtlarından ediliyor. Tarih ne yazık ki bu tür olaylarla dolu.

DAVUT KÖKSOY- "Yazar çağının tanığıdır." diye söylenir hep. Öykülerini okurken sanki bu tanıklığı hep hissettim. Kitapta geçen öyküler yaşamın içinden alınmış gibi geldi bana.

SADIK GÜVENÇ- Yazar, gelecek kuşaklara bugünün iyi ve kötü olaylarını aktarmalı. Bazıları "biz bir vakanüvist değiliz," diyebilir. Zaten edebiyat ve tarih farkı buradadır. Tarihçi muktedirleri, edebiyatçı onların güçlü olmak için omzuna bastığı insanları anlatır. Bundan yirmi otuz yıl sonra Suriye ve Türkiye ilişkilerini araştıranlar ne Bahtınur'u ne Salih Kalfa'yı ne de hasta bebesine bir yudum şekerli su arayan göçmen, kâğıt toplayıcısı aileyi hatırlayacak. Herkes bu işlere kârına kâr katmak için sebep olan, halkın oylarıyla seçilen ama halka zulmedenlerin sözüm ona "başarılarını" okuyacak tarih kitaplarında. Bugün yaşadıklarımıza neden olanlar hep "Ben de sizdenim" diye yanımıza sokulup işi bitince de ardımıza tekmeyi basanlar değil midir? Halkın oyuyla iş başına gelip sonra da kimseye hesap vermeyen, o halkı hiçe sayan, kerameti kendinden menkul zatlardan çekmiyor muyuz ne çekiyorsak? Edebiyatçının görevi, resmi makamların görmezden geldiği olayları, yaşantıları görmek ve göstermektir.

DAVUT KÖKSOY- Toplumsal gözlemler de var öykülerde, bu konuda ne söylemek istersin?

SADIK GÜVENÇ-Benim okuduğun ilk roman Irazca'nın Dirliği'dir. Ondan sonra gelsin toplumcu (sosyalist) yazarlar. Mahmut Makal, Yaşar Kemal, Bekir Yıldız, Aziz Nesin, Orhan Kemal, Nâzım Hikmet, dünya klasikleri... Haksızlığa, yoksulluğa, baskıya başkaldırıyı anlatan, içinde bulunduğumuz durumu sorgulamamızı sağlayan eserler her zaman ilgimi çekmiştir. Bir de insan yaşadıklarından yola çıkarsa daha başarılı ürünler ortaya koyabilir sanıyorum. Gördüklerimi, duyduklarımı birleştiriyor ve anlatıyorum. Kötülük de iyilik de bilinsin istiyorum. Gündelik koşuşturma içinde fark etmediğimiz o kadar çok önemli olaylar var ki! Çöp bidonlarının yanında yöresinde dolaşan anneleri, eğreti çocuk arabasında uyuyan bebeleri, marketlerin önünü mesken tutmuş terk edilmiş evcil hayvanları görmek gerekiyor. Nedenlerini sorgulamak gerekiyor.

TOPLUMCU DAMAR SÜRÜYOR

DAVUT KÖKSOY- Bir edebiyat öğretmeni ve öykücü olarak öykücülüğümüzün dününü ve bugününü nasıl görüyorsun?

SADIK GÜVENÇ-Edebiyat, günlük yaşamdan ve siyasetten ayrı düşünülebilir mi? Günlük yaşamda, siyasette neler olup bitiyorsa edebiyatçı da ondan beslenir. Bununla yetinmez edebiyatçı, geleceğe dair planlar kurulması için çaba harcar. Yani aslında geleceği kurgulamaya çalışır. Bunu yaparken de geçmişle gelecek arasında bir bağ kurmaya çalışır.

Çok değerli öyküler yazılıyor. Önemli olan bu değerli öykülerin okuyucuyla buluşmasını sağlayabilmek. Asıl sorun burada. Okumayı sevdiremedik bir türlü. Genç yeteneklerin tanınması için çalışmalar yapılması gerekiyor. Edebiyat dergileri çok çok önemli işler yapıyorlar ama onların ulaştığı okur sayısı da çok çok düşük.

Günümüzde daha soyut, öznesi insan olmayan eserler öne çıkartılıyor. O tür eserler pohpohlanıyor. Gençler de biraz onun etkisinde kalabiliyorlar. Toplumcu, mücadeleci insanı özne yapan öyküler yazılıyor yine de. Pek fazla sesleri çıkmasa da o damar hiç kurumadı. İnatla varlığını sürdürüyor. Eleştirel bakış kazandıran, kendini ve toplumu sorgulatan öykülere daha çok ihtiyacımız var.

DAVUT KÖKSOY- Kitabın adı nereden aklına geldi? Neden "Alçağın Teki"?

SADIK GÜVENÇ-Önceki öykü kitaplarımın adını verirken biraz ironi yapmak istemiştim aslında. Deveyi hamuduyla götürenlere ses çıkartmayanlar, onları alkışlayanlar, bir dilim baklava çalan hırsızı linç etmeye kalkabiliyorlar. "Hırsızın Teki" adlı öykü kitabımda çocukların temiz dünyasında hırsızı affetmeyişlerini vurgulamak istemiştim. Büyüklere örnek olması bakımından. Ardından "Çıkarcının Teki" yine ironik bir ad oldu. Kendi çıkarı için devleti satmakta sakınca görmeyenlere gücü yetmeyen yurdum insanı, kimden ne zarar geldiğini, geleceğini bile bile küçücük bir çıkar uğruna komşusunu, öğretmenini, hekimini, gazetecisini harcayabiliyor. Herkes kendi çıkarı uğruna başımıza korumacı kesilebiliyor. Bu iki kitabın adı böyle olunca "artık alçağın tekine de sıra gelir," diyen dostlarım oldu. Buradaki alçak, ne yazık ki etrafımızda oldukça fazla. Alçaklar, yüzleri kızarmadan nefes alıyorlar, su içiyorlar, utanmadan ahkâm kesiyorlar, aramızda dolaşıyorlar. Yeri gelince namus bekçisi kesiliyorlar, yeri gelince racon kesip dolaşıyorlar, vatanın, milletin, dinin koruyucusu kesiliyorlar. Fırsatını buldular mı her türlü alçaklığı da yapıyorlar. Ben yalnızca bunlardan "tek"ini anlattım. Diğerlerine de sıra gelecek.

KADINLARIN ROMANI

DAVUT KÖKSOY- İlk romanın "Gül Kurudu" oldukça geniş olaylarla örülmüş. Benim çok hoşuma giden bir roman oldu. Öyküden romana geçiş nasıl oldu? Zorlandın mı?

SADIK GÜVENÇ-Romanı bir öyküler toplamı olarak düşünüyorum. Öyküyü yazmak için bir cümle, bir görüntü beni harekete geçirebilir. Roman biraz daha nazlı. Daha çok ilgi ve sabır istiyor. Kişilerin ve olayların birbirleriyle bağlantısını sağlam kurmak gerekiyor. Romana geçerken zorlandığımı söyleyemem. Zevkli bir uğraşı. İkisinin yeri ayrı.

DAVUT KÖKSOY- Gül Kurudu'dan kısaca söz eder misin?

SADIK GÜVENÇ-Gül Kurudu hakkında sevgili Adnan Gerger, "bizim sosyal gerçekliğimizin romanı" diyor. Kırsal kesimde ezilen, yok sayılan, eşyadan ya da hayvandan farklı görülmeyen kadınlarımıza dikkat çekmek istedim. Yaşadıklarını kader kabul eden kadınları, ezilen ama bunun farkında bile olmayan kadınları okurken, onlar üzerinde baskı kuran erkeklerin de pek farklı olmadığını görecektir okuyucu.

DAVUT KÖKSOY- Okulda görev yaptığın için merak ediyorum, öğrencilerin yazar olan bir edebiyat öğretmeni olarak seni nasıl görüyorlar. Ders anlatırken oldukça ilgili olduklarını sanıyorum. Benim ilkokul öğretmenim Behzat Ay bizi okuturken ünlü bir yazardı. Ondan çok şey öğrendik. En başta da okuma sevgisini. Yine ortaokul Türkçe öğretmenimiz Dursun Akçam da yaşamımızı etkileyen bir yazar öğretmendi. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Türkçe öğretmenimiz Adnan Binyazar da keza bizi çok etkileyen ve hiç unutmadığımız öğretmenlerimiz oldu.

SADIK GÜVENÇ-Öğrencilerime kitaplarımı gösterince şaşırıyorlar. Okumaya yazmaya ilgisi olanlar daha yakın oluyorlar. Ders dışı etkinliği olarak yazarlık kulübü kurduk okulumuzda bir başka yazar olan Kenan Şahbaz'la birlikte. Yazmaya ilgisi olan öğrencilerle okuma ve yazma çalışmaları yaptık. Oldukça zevkli, yaratıcı, başarılı çalışmaydı. Ülke çapında yazdıkları öykülerliye dereceye giren öğrencilerimiz oldu. Şiir kitabı yayımlayan öğrencimiz oldu. Bir gün sınıfımda öğrencilerimden biri, "Bir yazarın en çok hoşuna giden şey nedir?" diye sordu. Ben de hiç düşünmeden "İmza gününde önümde imza için sıralanan okuyucu," dedim. Öylesine bir espri olsa da laf aramızda kim istemez? Ertesi hafta tüm sınıf, ellerinde benim yeni çıkan kitap imza için kuyruk oluşturmuş beni bekliyor... Unutamayacağım bir anı. Onlar da unutmaz sanırım. Okumaya, yazmaya dair hoş söyleşilerimiz oluyor zaman zaman. Öğretmenliğe başladığım yıllardaki öğrencilerimle kitaplarım sayesinde yeniden ilişkiler kurabiliyorum. Kitabın gücü mü desek buna?

DAVUT KÖKSOY- Bize zaman ayırdığın için kendim ve Yeni Gelen okurları için teşekkür ediyorum. Yeni çalışmalarında başarılar diliyoruz.

SADIK GÜVENÇ-Ben de teşekkür ederim.

KARİKATÜR SANATINDA SOSYAL ETKİLEŞİM GEREKLİ MİDİR?

■ HASAN EFE

Etkileşimde beyinlerarası işlev ortaklığının belirmesi için bireylerde yer, zaman, nedensellik (olay ve olguların birbirine belirli bir şekilde bağlı olması, belli nedenlerin belirli sonuçları yaratması) ve niyet unsurlarının bir bütün olarak uyumlu duruma gelmesi gerekir.

Karikatürler: Cem Koç

Öğrenme bireyin yaşanmışlıkları ve akademik çabaları sonucu elde ettiği bilgi ve becerilerin beyinde yeniden işlenip düzenlenmesiyle sağlanır. Bu durum süreklidir. Yaşam boyu sürer.

Öğrenmenin temel unsurları beyinde; bellek, örüntü, dikkat, duygular ve istek olmasına karşın bireyin yaşamını sürdürdüğü çevre, beslenme, su ve uyku da bunlar arasında önemli yer tutar. Örneğin zihinsel işlevleriniz yerinde olsa bile gürültülü veya yoğun hava kirliliği olan bir ortamda beynin öğrenme işleyişi bozulur. Öte yandan soğuk, sıcak ortamlar; açlık, susuzluk ve sağlıksız beslenme de öğrenmeyi olumsuz etkiler.

Bütün koşulların uygun olduğu bir ortamda *sosyal etkileşim* öğrenmede oldukça önemlidir. Çoğu araştırmada beynin fizyolojik ve biyolojik işleyişi üzerinde durulmuştur. Hayfa Üniversitesi'nden psikolog Dr. Simone Shamay-Tsoory son makalesinde öğrenmede *network nöroplastisitese*' ve *sosyal etkileşim* üzerine odaklanmıştır.

O, *sosyal etkileşimin* kolaylaştırıcılığının altında *beyinlerarası plastisitese* yattığını söyler.

*Beyinlerarası eşleşme*de yaşamla ilgili ortaya çıkan kısa ve uzun süreli değişiklikler oluşur. Bu yaklaşıma göre, etkileşimdeki bireylerde, beyin içi ve *beyinlerarası bağlantılar* tarafından birbirine bağlanan beyin bölgeleri bir ağ oluşturur.

Öğrenmedeki *sosyal etkileşim* sürecinde beyne gelen uyaranlarla yeniden bir yapılanma başlar. Bu deneyimlerle beyinde yeniden bir düzenleme oluşur. Bütün canlılarda sosyal etkileşim görülür. Bu, insanlarda daha belirgin ve karmaşıktır. Çünkü insanın sosyal bir varlık olması öğrenme işleyişinde önemli bir yer tutar.

İnsanlar yaşam ve bilgileri sosyal etkileşim yoluyla daha kolay ve etkili bir şekilde öğrenir. Bu birikimle yeni beceriler ortaya koyabilirler.

ADALETİN KARİKATÜRÜ

Sosyal etkileşim karmaşık işleyişle oluşur. Konuyu somutlaştırabilmek için Cem Koç'un karikatüründen yola çıkacağız. Ele aldığımız görseli iki yönden açacağız. İlkin karikatürün okur tarafından çözümlenerek anlamlandırılması. Buradan elde edilen sonuçlar doğrultusunda görseli çözümleyen kişide oluşan bilgilenme

sürecine varacağız.

Görsele ulaşma + Çözümleme + Anlamlandırma = Bilgi Edinme

İkinci yol karikatürün yaratılma süreci.

Çizer + Çevre + Fiziksel ve ruhsal bütünlük + Entelektüel ve kültürel birikim = Karikatür

Sosyal etkileşimler sonucu öğrenmenin önemi üzerinde durmadan önce Karikatür sanatçısı Cem Koç'un üstteki çalışmasına dikkatle bakalım.

Yüzeysel anlatımda ölüp yok olan adalet ve hukuk sisteminin gömütlüğe taşınması ele alınıyor.

Okur, karikatüre ulaşmak için bilişim ve tekniğin getirdiği yeniliklerden yararlanır. Yani kişi karikatüre ulaşmak için bir internet sitesi, sergi, gazete ya da dergiye gereksinim duyar. Bilgi kaynağı bir şekilde elde edildikten sonra çözümleme, anlamlandırma veya öğrenme süreci başlar. Böylece bilgiye ulaşılır.

Bu işleyiş özneldir.

Karikatürdeki anlam çözümlenirken okur, kendinde var olan bilgi birikimlerinden yola çıkar. Anlamı yıkma – yapma; eksiltme – artırma vb. işleyişin içine girer. Yukarıdaki karikatür çözümü için de yaşadığı çevreden yola çıkarak kendi sosyal, politik, ekonomik, psikolojik ve kültürel birikimlerini ortaya koyar. Böylece yüzeysel yapıdaki anlamdan derin yapıya doğru yol alır. Yani yok olan bir adalet ve hukuk sisteminin neden, niçin ve nasıl'ları üzerinde durur.

Adalet ve hukuk sistemindeki bu olumsuzluk algılanırken başka bir deyişle zihinde yeniden yapılandırılırken *sosyal etkileşimin* uyumlama işleyişinden söz edilemez. Çünkü bu tür anlamlandırma veya öğrenme aşamasında beynin algı, öğrenme sistemi tek yönlüdür yani *etkileşimsiz* denebilir.

Birey tek başınadır. Yanında başkaları yoktur.

Karikatür çözümlemesinde, kişi bir şekilde dolaylı öğrenme sürecine girer. Birey karikatürü anlamlandırırken zihninde kendi yaşanmışlıkları, deneyimleri, duygu ve düşüncelerini sentezler. Bu süreçte görselle kendisi arasında etkileşim doğrudandır. Bu durumda *beyinlerarası* (birden fazla kişi) bir *edge* (bağlantı) söz konusu değildir. Bu *bağlantısızlık* sonucu beyin bölgelerinde bir ağ oluşmaz.

Eğer okur bu karikatürü bir kişiyle birlikte anlamlandırırsa o zaman *sosyal etkileşim*den söz edilebilir.

KARİKATÜRCÜNÜN SOSYAL ETKİLEŞİM SÜRECİ

Sosyal etkileşimle ilgili öğrenmeye *karikatürist* açısından bakalım.

Cem Koç bu karikatürü çizmeden önce içinde bulunduğu adalet ve hukuk sisteminin işleyişinde aktif rol alan biridir. Yargıç, savcı ve avukatlarla sıcak bir iletişim içinde olduğu için onlarla yüz yüze görüşür, konuşur ve bir şekilde etkileşime girer. Bu kişilerin verdiği kararlar için olumlu ya da olumsuz geribildirimler verir.

Böylece *beyinlerarası plasite* işlevselleşir.

Burada söz konusu olan *beyinlerarası işleyişte*, en belirgin özellik onun hem sanatçı hem de avukat olarak ortaya koyduğu yaşamsallık ve deneyimleridir.

Öte yandan sanatçı adalet ve hukuk sisteminin yürütülmesinde diğerleriyle bir uyumlama sağlayamamışsa onun bu sistemle ilgili zihin algısı *tek yönlü öğrenme* olarak düşünülebilir. Çünkü sistem uygulayıcıları, sanatçı gibi düşünmediğinden aralarında bir uyum oluşturulamaz. Bu

durumda adalet ve hukuk sisteminin çöküşündeki öğrenme süreci tek yönlü olarak sürer. Yani *beyinlerarası işlev* söz konusu olmadığı için öğrenmedeki sosyal etkileşim uyumsuzdur.

Adalet ve hukuk sistemdeki bütün uygulayıcılarla (yargıç, savcı, avukat...) sanatçı uyum sağlamışsa o zaman *sosyal etkileşim* daha sağlıklıdır.

Etkileşimde *beyinlerarası işlev* ortaklığının belirmesi için bireylerde yer, zaman, nedensellik (olay ve olguların birbirine belirli bir şekilde bağlı olması, belli nedenlerin belirli sonuçları yaratması) ve niyet unsurlarının bir bütün olarak uyumlu duruma gelmesi gerekir.

Sonuçta eylem ve edimlerimizde sosyal etkileşim kanallarımız açıksa yaşam yolunda daha kolay ilerleriz.

Ve daha etkili karikatürler üretebiliriz.

Alemşahlı, 30 Mart 2021

Kaynaklar:

[1] Stanislas Dehaene, Beyin Nasıl Okur, 2. Bas., çev. Ozan Karakaş, Haziran 2017 Alfa Bilim, İstanbul

[2] Herkese Bilim Teknoloji, sayı 261, 26 Mart 2021-03-31

[3] Karikatür, Cem Koç, İzmir

[*] Beyinde öğrenme veya deneyimleme ile birlikte meydana gelen değişimler.

Mehmet Başaran:
YAŞAMI EMEK SÜRECİNDE KAVRAYAN ŞAİR

■ B. SADIK ALBAYRAK

Mehmet Başaran, ilk kitabıyla "Ahlat Ağacı"nı (1953) şiire soktu. Yapayalnız, bilgisiz ve yoksul koşullar içinde yaşamda kalma mücadelesi veren kavruk köylünün simgesiydi o. Bir yalnızlık içinde başladı, araştırıp öğrendikçe, "kazmayı derinlere vurdukça", büyük insanlığın bir parçası, hem de çok değerli birikimler üzerinde yükselen önemli bir parçası olduğunu kavradı.

Şairin ölümü ile şiirin ölümü beraber oldu.

Birbirinden habersiz yaşayan köylerden, kasabalardan, şehirlerden oluşan bir ortaçağ ülkesinden modern bir toplumun kuruluşu, milli çerçevede bir birlik oluşturma süreci içinde doğup büyümüştü. Lüleburgaz'ın Istırancalar'a bakan düzlüklerinde bir köyden Kepirtepe Köy Enstitüsüne gitme şansına erişti. "Aç harmanlarının" içinden çıkıp gelmişti. Şiire, öyküye, romana onların gerçeğini soktu. Doğayı yalnızca ekmeğini çıkardığı, her mevsimde kıyasıya emek mücadelesi içinde haşır neşir olduğu katı gerçeklik olarak görmekle yetinmeyen, yaşamın çok yönlü akışının şiirsel gerçeğini de içeren, insanı güzelleştiren sonsuz kaynak oluşunu kavramamızı sağlayan bir gözlem gücüyle yapıtlar verdi. Onun öykü ve şiirlerindeki doğa, hem insanın ekmeğini çıkardığı temel kaynak hem de her mevsimde büyüleyici doğurganlığı ve güzelliğiyle içindeki insanı sarhoş eden, şiirle büyüleyen temel gerçektir.

Mehmet Başaran, ilk kitabıyla "Ahlat Ağacı"nı (1953) şiire soktu. Yapayalnız, bilgisiz ve yoksul koşullar içinde yaşamda kalma mücadelesi veren kavruk köylünün simgesiydi o. Bir yalnızlık içinde başladı, araştırıp öğrendikçe, "kazmayı derinlere vurdukça", büyük insanlığın bir parçası, hem de çok değerli birikimler üzerinde yükselen önemli bir parçası olduğunu kavradı. "Ahlat Ağacı"ndan "Yüreğin Sesi Zeytin Ülkesi"ne (1964) gelmişti. Trakya ve Anadolu topraklarının derinindeki tarihi bugünle birleştirmişti. Onun şiirlerinde sık sık karşımıza çıkan İyonya tanrıları ahlat ağacının altında bulgur pilavı, ayran, bir de kuru soğandan oluşan öğlen sofrasını

Başaran'ın şiirlerinde Anadolu'nun bugünüyle köklü tarihi iç içe yoğrulmuştur. Bu tarihin yalnızca belli bir dönemi alınmış, altınçağ soyutlaması içinde dondurulmuş değildir.

kuran yoksul köylü ile akrabadır. O tanrılar, yoksul köylünün, Feuerbach'ın ufuk açıcı antropolojik açımlamasıyla, kendi özünden çıkarıp göklere yerleştirdiği ve sonra önünde secde ettiği insanlık tasarımıdır.

"PİR SULTAN ÖLÜR ÖLÜR DİRİLİR"

Başaran'ın şiirlerinde Anadolu'nun bugünüyle köklü tarihi içiçe yoğrulmuştur.

Bu tarihin yalnızca belli bir dönemi alınmış, altınçağ soyutlaması içinde dondurulmuş değildir. Tarihin bütünü, bugündeki ve yarındaki katkısı özümsenmiştir. Onun şiirinde Homeros olduğu kadar Pir Sultan da, Karacaoğlan ve Köroğlu da vardır. Pir Sultan'ın bir dizesi, "Meşe Seli" (1982) kitabının adına esin vermiştir. Başaran'ın Pir Sultan Abdal'a özel bir sevgisi vardır, son şiir kitaplarından birinin adı da ondan alınmıştır: "Pir Sultan Ölür Ölür Dirilir" (2002). Ama zaten yakın tarihimiz de, Ruhi Su'nun yorumuyla devrimci mücadelenin önemli bir sesi yaptığı Pir Sultan Abdal'ın şiiri ve savaşımının güncelliğini sık sık karşımıza çıkarmıyor mu? 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta yaşanan kıyım bunun en yakıcı örneklerinden biridir. Başaran'ın şiirinde haksızlığa başkaldırının bu sönmeyen ateşi vardır. Tarihin kurduğu köprüleri, Hızır Paşa'nın astırdığı Pir Sultan ile bugünün egemenlerinin Madımak'ta yaktırdığı Asım Bezirci, Nesimi Çimen, Metin Altıok, Behçet Aysan, Uğur Kaynar, Muhlis Akarsu, Asaf Koçak, Hasret Gültekin ve arkadaşları arasındaki sürekliliği gösterir.

Şair Berrin Taş, 2014 Kasım'ında Foça'da düzenlediğimiz "Köy Enstitülerinden Doğan Edebiyat" başlıklı çalıştayımızda Mehmet Başaran'ın şiirini incelediği bildiride, onun bu özelliğine dikkat çekmişti: "Sokrates'tir Başaran". O, tarihin ezilmiş, sömürülmüş, zulüm görmüş, yok edilmek istenmiş bütün sınıf ve bilgelerinin günümüzdeki temsilcilerinden biridir.

"ÇATALYÜREK BİR ŞİİR"

Köy Enstitülerden doğan edebiyatımızın iki önemli şairini, Ali Yüce ile Mehmet Başaran'ı 2015 yılında peş peşe kaybettik. Bu iki şair, gerçekçi şiirimizin iki büyük ustasıydı. Onlarla birlikte, yaşamı emek süreci içinde kavrayan ve buradan getirdiği gözlem gücüyle şiirleştiren bir edebiyat kuşağını da yitirdik. Yaşamı emek süreci içinde kavramanın şiire katacağı zenginliğe onların şiiri örnektir. İnsanın yaşam savaşımını, toplumsal eşitsizliğin korkunç sonuçlarını kendilerinde deneyimleyerek edebiyata sokmuşlardır. Bu deneyim ve bilgiden yoksun bir "kocakent" yaşamından, küçük burjuva dünyasından çıkarak şairlik edenlerin şiirlerindeki kısırlık, plastik hava bugünkü can çekişen şiirimizin temel sorunudur. İnsan ve yaşam sevgisi yoksunu bugünün egemen şiiri, yeniden ortaçağın karanlığı ve yalnızlığına götürülmek istenen insanın şiiridir. Ali Yüce ile Mehmet Başaran, kopkoyu bir karanlık içinden, köylü yaşamından çıkarak insanlıkla bütünleşen, insanı toplumsal ve tarihsel

çerçevede ortaya koyan bir şiir yazmışlardır. İnsanın aydınlanması, gelişmesi, bunu sağlayacak toplumsal ilişkilerin oluşturulması için mücadele içinde eser vermişlerdir. Bu kuşağın şiirini etkili ve güçlü kılan en önemli özelliklerinden biri budur.

Bu kuşağın 2009'da yitirdiğimiz büyük şairi Kemal Özer'in, Başaran şiiri için şu özlü değerlendirmesini almakta yarar var: "Başaran Usta'nın şiiri, bir değil binlerce dalı tartan çatalyürek bir şiirdir. Bir dalında, kır emekçilerinin soluğu yemiş verir. Bir dalıyla koca kentin uğultulu sokaklarına sarkar, fabrika avlularının kimlik yenileyen suskunluğuna dolanır. Bir dalına Alman gurbetine çıkanlar getirip ezgin yüreklerini asarlar..."

Ali Yüce ve Başaran'la birlikte böyle bir şair kuşağını da yitirmiş olduk. Şair insan ve toplum adına konuşur. İnsanın söyleyemediklerini onlar adına dillendirir. Bu iki şair gerçekçi şiirimizin büyük birikimiyle bunu yapıyorlardı. Günümüz küçük burjuva şairi ise, kendi adına bile konuşamayacak kadar yabancılaşmış ve parçalanmıştır. O yüzden şiir diye dergilerde ve kitaplarda basılanların dizeleri arasında bile bağlantı kalmamıştır.

KÖY ENSTİTÜLERİNİN ROMANI "MEMETÇİK MEMET"

Mehmet Başaran'ın doğaya ve topluma bakarken bir felsefesi vardır. Sosyalist bir gözle topluma bakar. Kapitalizme onun gerçekleşme biçimi emperyalizme ve faşizme karşı mücadele içindedir. Edebiyatı da bu mücadelenin bir parçası olmuştur. Başaran, toplumcu gerçekçi edebiyatımızın her dalda eser veren tipik temsilcilerinden biridir. Belirleyici özelliği şairliğidir ama hikâye de, roman da yazmıştır. Deneme ve inceleme kitapları da vardır. Kemal Özer'in deyimiyle söylersek Mehmet Başaran savaşımcı bir yazar tasarımının somutlanışıdır. Tek bir edebi türle yetinmeyip bütün türlerde eser vermek toplumsal savaşımının gerekleri içinde doğmuştur.

Mehmet Başaran'ın "Memetçik Memet" (1978) romanı olmasaydı, Köy Enstitülerinin egemen sınıfın zulmüne nasıl uğradığını, aydın insandan büyük korkusunu bu kadar açıklıkla göremeyecektik. Başaran'ın yaşamöyküsüne dayalı bu romanında bütün bir köy enstitülü kuşağın karşılaştığı zulmü ve hiç yenilmeyen mücadele inancı ve umudunu buluruz. Bu kuşağın en belirleyici niteliklerinden birini, boyun eğdirilemeyen devrimci mücadele inat ve azmini roman boyunca bir kere daha deneyimleriz. Başaran'ın bu romanı ve öykü kitapları aynı zamanda özyaşamın nasıl güçlü bir biçimde edebiyata dönüştürüleceğinin eşsiz örnekleridir. Başaran'ın ilk öykü kitabı "Çarığımı Yitirdiğim Tarla" (1955), ile "Aç Harmanı" (1962) çocukluk yıllarının duyarlılık ve gözlemleriyle yüklüdür. Çocukluğunu, köyünü, büyülü doğasını, köyünün yoksul emekçilerini pırıl pırıl bir Türkçeyle öyküleştirir. Başaran'ın doğanın güzellikleri içinde geçen çocukluğuna Türkçenin güzellikleriyle açtığı bir kapıdan gireriz. Vecihi Timuroğlu'na göre, "dilimizin olanaklarının ne denli geniş olduğunu" anlamak için Başaran'ın öykülerini okumak gerekir. Başaran romanında ve öykülerinde de, şiirdekine benzer bir dil titizliği içinde yeni ve kendine özgü söyleyiş kurmuştur. "Yüreğin Sesi Zeytin Ülkesi" ise özyaşamını "Memetçik Memet"in kaldığı yerden sürdürür. Ama bir kişinin yaşamöyküsünden bir kuşağın, bir yörenin anlatımından bir ülkenin anlatımına dönüşür. Bir dönemin edebi tarihçesinden günümüze ulanan ana çizgilere erişiriz.

Mehmet Başaran ile büyük bir şairimizi ve gerçekçi şiirimizin bir dönemini yitirdik. Şairin ölümü ile şiirin ölümü beraber oldu. Yaşamı emek süreci içinde deneyimleyerek şiire taşıyan Başaran ve kuşağı gerçekçi şiirimizin yeni kuşaklarına ve yeni şiirimize büyük bir miras bıraktılar.

Onların yüreklerimizdeki anıtkabirleri dönüp dönüp okuyacağımız kitaplarındadır.

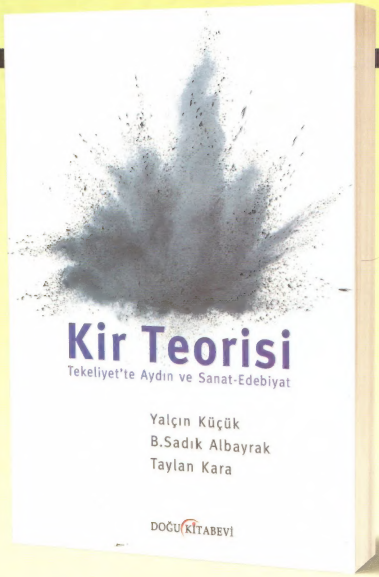

Kir Teorisi, darlık içinde insan imalathanesi Tekeliyet düzeninin kültürel yapısını anlamayı ve anlatmayı deniyor.

Tekeliyet'e karşılık düşen kir'li bir sanat ve edebiyattır.

Roman yazanlar, resim yapanlar, senfoni besteleyenler, tiyatro sahneleyenler, film çevirenler tekellerin ablukasına alındılar. İnsana değiştirme istenci kazandıracak bir sanat ve edebiyatı beşiğinde boğdular. Toplumu kir'le, çirkinlik'le, cehalet'le kuşattılar.

Artık yalnızca "işaret edileni" gören bir okur-izler kitlesi yaratılmıştır. Kir Teorisi, bu kültürel mekanizmayı ortaya koyduğu gibi, "işaret edenleri", kir'letmek için çalışanları da incelemeye alıyor. Kirli Portreler bölümü, çürümüş bir kültürün vaka incelemelerinden oluşuyor; Tekeliyet düzeninin "ölü canlar'ıdırlar"; eleştirisi yazılıyor ve romanını yazacak Gogol'ler gecikmeyecektir.

Kir Teorisi, biçimi ve kurgusuyla da bir ortaklaşma denemesidir; üç yazar kuşağını, 58'li Yalçın Küçük, 88'li B. Sadık Albayrak, 98'li Taylan Kara'yı bir araya getiren ortak bir kitaptır.

"Bellek kaybına" ilaç; geleceğin bağrındaki sorularımızdır.

Eleştiri, aklı özgürleştirme eylemidir; özgürleşen aklıyla insanın tarih yapmaya girişmesidir. Bu kitap, hepimizi nefes alamaz hale getiren tekellerin kir'li gerçeğine karşı aklı uyarmaya çalışıyor. İnsanlığı kendi gerçeğine sahip çıkmaya çağırıyor.

HEİDE DEYİŞLERİ

■ HAYRETTİN ÖKÇESİZ

Uyap - Seçsis - Ysk şeytan üçgeni var oldukça hangi seçimi kazanabileceğini düşünüyor muhalefet? Bu üçgenin derinliğinde kıpırdaşan öteki tuzaklardan söz bile etmiyorum. Ne mi yapmalı? Bu saatten sonra söylemek öyle zor ki!

***

Anlamadınız mı hâlâ
Çoktan geçti zamanı
Haklı olmanın
Güçlü olmak zamanı gün

***

Bir düşünür en çok zaman geçirdiğimiz beş kişinin ortalamasıyız demiş. O zamanlar facebook yokmuş.

***

Aklın gücü hiçbir şeyde yok. Üstüne düşen gölgeler de çok güçlü oluyorlar. Kim onu aydınlıkta tutarsa, yenilmiyor.

***

İnsanlar nasıl ölesiye öldüresiye korkuyla kinle nefretle doldurulabiliyor da, bunun aksi çok zor başarılabiliyor?

***

Önce çürükler düşer ağaçtan
Fareler önce terk eder batan gemiyi
Arkadan koşan önde kaçar savaştan
Küheylan sessiz doğurur
Çığırtkan bir tiran kendi sesinde boğulur
Böyle döner devran hesap sonra sorulur

***

Gerçek bilmek, yalan inanmak için.

***

Geceler kısalıyor mu dersin
Gün yetecek mi

Yollar uzuyor sevgilim
Gücüm yetecek mi

Her çiçek önümde sen
Adalet özgürlük gelecek mi

***

Ekmek derdine düşürerek elinden alırlar insanın yuvasını yurdunu.

***

Demokrasi halkın kendi celladını seçmesine dönüştü.

***

Bu ne alçalma
Bu ne düşüş
Bu ne çürüme
Bu ne utanç
Bu ne korku
Bu ne ihanet
Bu ne kaçış
Bu ne ret
Bu ne vahşet
Bu ne yok oluş
Bu ne cehalet
Bu ne açlık
Bu ne zulüm
Çıkış nerede
Bu cehennemden

***

Alçağı olmasa
Yücesi olur mu insanın

Dağ dağ olur mu
Yılanı kartalı olmasa

Değeri olur mu devanın
Derdin sancısı olmasa

Susmak olmasa
Sözün anlamı olur mu

Gözüm yollarda olur mu
İçimde gönül olmasa

***

Güven Toplumu olabilmenin tüm yollarını bulup, koşullarını sağlamaktan başka hiçbir işimiz olmamalıdır. Özgürlük ve onur ancak böyle bir ortamda söz konusu olabilir.

***

Yurdunu insanı sevmek
Hakkı savunmak
Bu ülkede küreklik
Yürek istiyor
Lakin sebil
Kırmakla bitmiyor
Utanın yargıçlar
Korkun zalimler
Gün ne zaman doğmamış

***

Bir şey deseydin mi ki
Hüznün var da
Sesin kalırdı hatırımda

***

Bir dilbilimci Alman arkadaşım dil yapınızla toplum yapınız birbirine uymuyor, diliniz çok ileri dedi.

***

Bizi yücelten, insan yapan, tanrısal kılan aşk ve sanattır.

***

9 789004 103762 5